

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

SOSYAL MEDYADA İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA
İŞLENEN SUÇLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAAN TURGUT AKA

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Hüsamettin Akar

BOLU, MART - 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Kaan Turgut AKA tarafından hazırlanan “**SOSYAL MEDYADA İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA İŞLENEN SUÇLAR**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir. 31/03/2023

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Doç. Dr. Hüsamettin AKAR
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Yavuz AKÇİ
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Enes BAL
Necmettin Erbakan Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 17/03/2023 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 29 olarak tespit edilmiştir.

.....

KAAN TURGUT AKA

ÖZET

SOSYAL MEDYADA İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA İŞLENEN SUÇLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAAN TURGUT AKA

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. HÜSAMETTİN AKAR)

BOLU, MART - 2023

79 sayfa

Son zamanlarda internet teknolojileri hızlı bir gelişme göstermiştir. İnternet teknolojilerindeki gelişmeler ve internet teknolojilerinin sunduğu hizmetler yeni bir kavram olan “sosyal medya” kavramını ortaya çıkartmıştır. Hızla gelişen ve değişen sosyal medya, ifade özgürlüğünün en yeni ve etkin kullanım alanını oluşturmıştır. Hayatın her alanında yer alan sosyal medya, ifade özgürlüğü açısından sağladığı yararların yanında ifade özgürlüğü bağlamındaki suçların işlenebileceği yeni bir ortam haline gelmiştir. Suçların ortaya çıkış biçimlerini değiştiren sosyal medya ile ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek olan suçların yakın bir ilişkisi mevcuttur. Ancak bu konu üzerine yapılan önceki çalışmaların, yalnızca sosyal medya ve ifade özgürlüğü ekseninde ele alındığı görülmüştür. Bu sebeple çalışmada, sosyal medya aracılığıyla ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek suçlar irdelenmiştir. Çalışmanın alt yapısını ise internet teknolojisi, sosyal medya ortamlarının gelişimi, ifade özgürlüğü, ifade özgürlüğü ile bağlantılı suçların tespiti ve değerlendirilmesi, sosyal medya ile geleneksel medyanın farklılıkları ve ulusal ve uluslararası sözleşmeler ile yargı kararları oluşturmuştur. Son kısımda ise nitel bir araştırma yöntemi olan yapılandırılmış mülakat tekniği ile alanında uzman sekiz kişiden oluşan katılımcılara çeşitli sorular yöneltilerek “sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek suçlar” konusu ele alınmıştır. Sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçlara etkisi, suçları arttırıp arttırmadığı, sosyal medya ve sosyal medya sağlayıcılarının suçların işlenmesini önleme noktasındaki rolü tespit edilmeye çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELE: İnternet, Sosyal Medya, İfade Özgürlüğü, Suç

ABSTRACT

COMMITTED CRIMES WITHIN THE CONTEXT OF FREEDOM OF EXPRESSION ON SOCIAL MEDIA

MASTER THESIS

KAAN TURGUT AKA

BOLU ABANT IZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

COMMUNICATION SCIENCES

(SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. HÜSAMETTİN AKAR)

BOLU, MARCH 2023

79 Pages

During the recent years, Internet technologies have developed rapidly. The developments in internet technologies and the services offered by internet technologies have revealed the concept of "social media", which is a new concept. The rapidly developing and changing social media has created the newest and most effective use of freedom of expression. Social media, which is in every area of life, has become a new environment where crimes in the context of freedom of expression can be committed, in addition to the its benefits it provides in terms of freedom of expression. There is a close relationship between social media, which changes the way crimes occur, and crimes that can be committed in the context of freedom of expression. However, it has been realised that previous studies on this subject have only been dealt with in the context of social media and freedom of expression. For this reason, crimes that can be committed in the context of freedom of expression through social media are examined in this study. The infrastructure of the study consists of internet technology, development of social media environments, freedom of expression, detection and evaluation of crimes related to freedom of expression, differences between social media and traditional media, national and international conventions and judicial decisions. In the last part, with the structured interview technique, which is a qualitative research method, various questions were asked to the participants consisting of eight experts in the field and the subject of "crimes that can be committed in the context of freedom of expression in social media" was discussed. It has been tried to determine the effect of social media on crimes committed in the context of freedom of expression, whether it increases crimes or not, and the role of social media and social media providers in preventing crimes from being committed.

KEYWORDS: Internet, Social Media, Freedom of Expression, Crime

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	ix
TEŞEKKÜR	x
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. İNTERNET TEKNOLOJİSİ VE SOSYAL MEDYA.....	3
1.1. İnternet Teknolojisi	3
1.1.1. İnternetin Tarihsel Gelişimi	3
1.1.2. Türkiye’de İnternet ve İnternetin Kısa Tarihi	5
1.2. Sosyal Medya ve Sosyal Medyanın Gelişimi	8
1.3. Sosyal Medyanın Temel Özellikleri ve Türkiye’de Kullanım Oranları	9
1.4. Sosyal Medya Araç ve Ortamları	13
1.4.1. Youtube	13
1.4.2. Facebook.....	15
1.4.3. Twitter	16
1.4.4. Instagram	18
1.4.5. LinkedIn	19
1.4.6. TikTok	20
İKİNCİ BÖLÜM	21
2. SOSYAL MEDYADA İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA İŞLENEN	
SUÇLAR.....	21
2.1. İfade Özgürlüğü ve Önemi	21
2.2. Türkiye’de ve Dünyada İfade Özgürlüğünün Sınırları ve Hukuki	
Dayanakları	25
2.2.1. Türkiye’de İfade Özgürlüğü	26
2.3. İfade Özgürlüğü Alanı Olarak Sosyal Medya	38
2.4. İfade Özgürlüğü Bağlamında Sosyal Medya ve Geleneksel Medya	
Karşılaştırması	39
2.5. Sosyal Medya ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu.....	40
2.6. Sosyal Medyada İfade Özgürlüğü Bağlamında İşlenen Suçlar	41
2.6.1. Hakaret	42
2.6.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Özendirilmesi	44
2.6.3. Suç İşlemeye Tahrik.....	45
2.6.4. Suç ve Suçluyu Övme	46
2.6.5. Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik	47
2.6.6. Kanunlara Uymamaya Tahrik	49

2.6.7. Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma.....	49
2.6.8. Tehdit ve Şantaj.....	50
2.6.9. Cumhurbaşkanı Hakaret.....	51
2.6.10. İntihara Yönlendirme	52
2.6.11. Çocukların Cinsel İstismarı.....	52
2.6.12. Müstehcenlik.....	54
2.6.13. İftira.....	55
2.6.14. Cinsel Taciz.....	56
2.6.15. Halk Arasında Korku ve Panik Yaratmak Amacıyla Tehdit.....	57
2.6.16. Halkı Askerlikten Soğutma	58
2.6.17. Özel Hayatın Gizliliğini İhlal.....	58
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	61
3. SOSYAL MEDYADA İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA İŞLENEN	
SUÇLARA İLİŞKİN NİTEL BİR ARAŞTIRMA.....	61
3.1. Araştırmanın Amacı	61
3.2. Araştırmanın Önemi	61
3.3. Araştırmanın Kapsamı.....	62
3.4. Araştırmanın Yöntemi	62
3.6. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	62
3.7. Veri Toplama Araçları.....	63
3.8. Bulgular ve Yorum	63
SONUÇ.....	70
KAYNAKLAR	74

GRAFİKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Grafik 1: 2017-2021 Yılları Arasında İnternet Kullanım Oranları.....	7
Grafik 2: 2017-2021 Yılları Arasında İnternet Kullanım Miktarları.....	7
Grafik 3: Sabit Genişbant Abonelerin Teknoloji Bazlı Dağılımı (%)	8
Grafik 4: Türkiye’de en çok kullanılan sosyal medya platformları.....	11

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın ortaya çıkmasında bilgi ve birikimi ile birlikte desteğini esirgemeyerek sabırla yardımcı olan değerli danışman hocam sayın Doç. Dr. Hüsamettin AKAR'a teşekkür ederim.

Bu çalışmada desteklerini esirgemeyen, adalete inanan ve hukuka tam bağlı değerli hukukçulara teşekkürü borç bilirim.

Kalabalığa karşı yürümenin kalabalıkla birlikte yürümekten, mücadele sonucundaki kaybedişlerin vazgeçişlerden, sabrın ve huzurun gürültü ve hızdan daha iyi olduğunu, mutlu sonların olmadığını sadece mutlu yürüyüşlerin olduğunu, ayrıntıların bütünü tamamlayan asli unsurlar olduğunu, hakça paylaşmanın kazanmaktan daha önemli olduğunu, her oyunun kazanmak için oynanmadığını öğreten saygı değer annem ve babama sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

Ar-ge: Araştırma ve geliştirme

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

BM: Birleşmiş Milletler

BT: Bilgi Teknolojileri

BTK: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

CMK: Ceza Muhakemeleri Kanunu

Dp: Demokrat Parti

no. : Numara

ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

SMS: Kısa mesaj servisi

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK : Türk Ceza Kanunu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu

PTT: Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü

GİRİŞ

İfade hürriyetine tarih boyunca farklı anlamlar yüklenmiştir. Günümüzde dahi tanımı ve sınırlılıkları noktasında tartışma konusu olan ifade hürriyeti, demokratik toplumlarda hukuk düzenlerinin asli unsuru sayılmıştır. Hukuk devletlerinde ifade özgürlüğü alanları korunmak istenmiş ve ifade özgürlüğüne ilişkin sınırlamalar dar çerçevede yorumlanmıştır. Bu sebeple kamu otoriteleri, ifade özgürlüğünün kabul edilen sınırlar içerisinde kullanıma müdahale etmemek ve bu özgürlüğün yaşanabileceği ortamı oluşturmak mecburiyetindedir.

İnternet teknolojisindeki gelişmeler neticesinde ortaya çıkan sosyal medya, ifade özgürlüğünün en etkin şekilde kullanıldığı alanlar olmuştur. Sosyal medyanın ifade özgürlüğüne olumlu etkileri olduğu gibi olumsuz etkileri de mevcuttur. Olumsuz etkilerin sınırlandırılması amacıyla yöneticisiz ve kontrolsüz olarak nitelendirebileceğimiz sosyal medya, devlet otoritesi tarafından sınırlandırılmak istenmiştir. Sosyal medyanın sürekli olarak gelişmesi ve değişmesi, durağan yapıdaki hukuk sisteminin ötesine geçmiştir. Bu sebeple sosyal medyaya ilişkin düzenlemeler halen yeterli düzeyde ve nitelikte değildir.

Sosyal medya kullanımı her geçen gün artmaktadır. Günlük rutinimiz haline gelen sosyal medya, etkileşimli özelliği ile ifade özgürlüğünün en etkin şekilde kullanım alanını oluşturmaktadır. Bu çalışmada sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek suçlara etkisi ve sosyal medya aracılığıyla ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek suçların önlenmesi noktasında sosyal medyanın rolü ele alınırken bu süreçte sosyal medya sağlayıcılarının etkileri de değerlendirilmek istenmiştir.

Sosyal medya günden güne gelişmekte ve kullanıcılarına hem bilgiye kolayca ulaşım imkanı hem de düşüncelerini özgür bir şekilde paylaşma olanağı sağlamaktadır. Yine sosyal medyada bilgi akışının hızlı ve sınırsız olması, sosyal medyanın kolay kullanımı gibi özellikler, alışveriş, iş görüşmeleri, haberleşme gibi günlük yaşam pratiklerinin de artık sosyal medya araçlarıyla tesis edilmesine imkan vermektedir. Diğer taraftan sosyal medya, istenmeyen ve hukuki sonuç doğuran birçok olayın da yaşandığı bir ortamdır. Yani sosyal medya bu çalışmanın konusunu oluşturan ifade özgürlüğü bağlamındaki suçların da işlenebildiği yeni bir alan haline gelmiştir.

Bu çalışma sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçlara ilişkin değerlendirmeleri, alanında uzman kişilerin görüşleri doğrultusunda ortaya koymasından dolayı önemlidir.

Çalışma konusu ele alınırken hukuk ve sosyal medya alanında uzman kişilerin yönetiminde ve sosyal medyanın hızına uygun hukuki çarelerin üretilmesi halinde ifade özgürlüğünün zedelenmeyeceği, sosyal medyanın ifade özgürlüğünün en etkin kullanılan alanı olarak devam edebileceği, sosyal medyanın ortaya çıkması ile birlikte artan suçların yine sosyal medya araçları ile azaltılabileceği varsayımından hareket edilmiştir.

Bu kapsamda çalışmanın ilk bölümünde internet teknolojisi ve internet teknolojisinin tarihçesi ile birlikte sosyal medya kavramının ortaya çıkışı, sosyal medyanın özellikleri, sosyal medya araç ve ortamları ele alınmıştır. İkinci bölümde ilk önce ifade özgürlüğü ve önemi, ifade özgürlüğünün tarihsel gelişimi, ifade özgürlüğü alanı olarak sosyal medya konuları ele alınmış daha sonra da Türk Ceza Kanunu'nda tanımlanan suçlardan ifade özgürlüğü ile bağlantılı olduğu düşünülen suçlar sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırma içerisinde yer alan toplam on yedi suç tipinden her biri mahkemelerce verilmiş kararlar doğrultusunda ele alınmış ve yorumlanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise sosyal medyada işlenebilecek suçlara ilişkin nitel bir araştırma yöntemi olan yapılandırılmış mülakat yönteminin kullanıldığı bir araştırma gerçekleştirilmiş ve elde edilen bulgular çözümlenerek sunulmuştur.

Sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamında üstlendiği işlevi, sosyal medya kullanımının ifade özgürlüğü bağlamındaki suçlara etkisi, sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamındaki suçların işlenmesini önleyici etkileri, işlenen suçları önlemek amacıyla sosyal medyaya yönelik yapılan yasal düzenlemeler ve sosyal medya sağlayıcılarının ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçların önlenmesi noktasında oynadıkları roller, araştırma neticesinde açıklığa kavuşturulmak istenmiştir.

Bu çalışma hem iletişim alanında hem de hukuk alanında geniş bir kapsama sahip olması sebebi ile genel bir çerçeve çizmiştir. Bu çerçevede Türk Ceza Kanunu'nda ifade özgürlüğü bağlamında ele alınan ve sosyal medyada yine ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçlarla sınırlandırılmıştır. Şöyle ki Türk Ceza Kanunu'nda tanımlanan ancak ifade özgürlüğü kapsamında olmayan suçlar ise çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İNTERNET TEKNOLOJİSİ VE SOSYAL MEDYA

1.1. İnternet Teknolojisi

Bilgi çağının anahtar rolünü üstlenen ve 20. yüzyıla damgasını vuran internet, kendine özgü kuralları ile zaman ve mekan sınırı olmaksızın insanların bilgi alışverişi yapabildiği toplumsal bir iletişim ağıdır. İnternetin kendisine özgü yapısı sebebiyle, farklı disiplinlerin bu teknolojiye farklı yönlerden yaklaştığı ve bu sebeple de farklı tanımların ortaya koyulduğu görülmektedir.

İnternet, insanların bilgi alışverişi yapabildiği ve bilgiye ulaşmanın kolay olduğu dev bir kütüphane olarak tanımlanabilir. İnterneti, çok sayıda bağımsız iletişim noktasının birbirine bağlanması ile oluşan iletişim ağı ya da bilginin saklanması, paylaşılmasını sağlayan bir bilgi teknolojisi olarak da tanımlamak mümkündür (Aziz, 2016:154). İnternet, “International Network” (Uluslararası Çalışma Ağı) kelimelerinin ilk hecelerinin birleştirilmesi ile türetilmiş bir kelimedir. Metin, resim, müzik, grafik vb. dosyaların bilgisayar ağları arasında iletildiği, birden fazla haberleşme ağının meydana getirdiği, her geçen gün daha da büyüyen bilgisayarlar arasında kurulmuş bir ağıdır (Kaya, 2015:62).

1.1.1. İnternetin Tarihsel Gelişimi

İnternet, önceleri askeri saiklerin gerçekleştirilmesi amacıyla geliştirilmek istenmiştir. Ancak teknolojik gelişmeler ile birlikte internet, ticari kullanıma açılmış ve dünyayı saran bir bilgi ağı halini almıştır.

İnternetin doğuşu, Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasında yaşanan ve “Soğuk Savaş” dönemi olarak nitelendirilen askeri ve siyasi gerginlik dönemine denk gelmektedir. Sovyetler Birliği, 4 Ekim 1957 tarihinde “Sputnik” isimli uydusunu uzaya göndermiştir. Sovyetler Birliği ile uzaya uydu gönderme yarışına giren Amerika Birleşik Devletleri, AR-GE çalışmalarını yürütmek amacıyla DARPA (Defence Advanced Research Projects Agency) adı altında uydu ve uydu sistemlerinin eşgüdüm altında çalışmasını sağlayacak bir kurum kurmuştur. DARPA, askeri saikler neticesinde yeni ve güçlü bir iletişim ağına gereksinim olduğunu tespit etmiş ve ARPANET adı altında yeni bir iletişim altyapısı oluşturmuştur. ARPANET, askeri amaçlar ile kullanılan bir yerel ağ olmak

ile birlikte internetin başlangıcı ve temeli olarak kabul edilmektedir. (Birsen, 2012: 5). Elektronik posta tekniği ve internet, Ekim 1972 yılında halka tanıtılmıştır. ARPANET projesi “Packet Radio” ve “Packet Satellite” isimli iletişim ağları ile birleşerek tek bir enformasyon ağı durumuna gelmiş ve interneti oluşturmuşlardır. Diğer iletişim araçlarından daha hızlı gelişen internet, www (world wide web) teknolojisinin gelişmesi ile birlikte halkın kullanımına sunulmuştur. İnternetin bulunuşunda ve yapılanmasında her ne kadar uluslararası ilişkiler söz konusu olsa da ABD’li araştırmacıların başta geldiklerini söylemek gerekir. World wide web standartları, World Wide Web Konsorsiyumu (W3C) tarafından belirlenmekte ve internet alan kodları ve Internet Protocol (IP) adresleri, ICANN (Internet Corporation for Assigned Names) ve ona bağlı kuruluş tarafından verilmektedir (Aziz, 2016:154).

Halen gelişimini sürdüren internet, kullanım alanının gelişmesi ile birlikte günümüzün vazgeçilmezi haline gelmiştir. İnternetin toplu olarak kullanılmaya başlandığı 1990’lı yıllar Web 1.0 dönemidir. Bu dönem içerisinde kullanıcılar sadece belirli sayıda sitelere erişim sağlayabilmekte ve yalnızca bu sitelerde verilen bilgiyi alan kişi konumundaydılar (Yulu ve Kapan, 2020’den akt. Kapan ve Üncel, 2020: 278). Hayatımızın her alanına sirayet eden internet artık günlük yaşantımızın bir parçası haline gelmiştir. İnsanoğlu, sosyal ilişkilerinde, araştırmalarında, seyahat planlamalarında ve hatta alışveriş faaliyetlerinde dahi internet kullanmaktadır. Bu durumun oluşmasında, özellikle Web 2.0 teknolojisinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Etkileşimin, internet teknolojisine eklenmesi ile birlikte ortaya çıkan Web 2.0 teknolojisi, bloglar, sanal paylaşım ağları, podcastler gibi pek çok uygulamayı kullanıcılara sunmuştur. Etkileşim ve paylaşım öğeleri üzerinde yoğunlaşan Web 2.0, internet teknolojisini farklı bir boyuta taşımıştır. Alıcı durumundaki kullanıcılar kaynak, kaynak durumundaki kullanıcılar ise alıcı halini alabilmektedir. Kitleli olmaktan çok bireysel odaklı olan Web 2.0 teknolojisi sayesinde, tek yönlü veri akışı yerini çok yönlü veri akışına bırakmıştır. Web 2.0 teknolojisinin veri tabanını kullanan sosyal paylaşım ağları, farklı kullanıcılara hitap ederek kullanıcılara büyük avantajlar sağlamaktadır (Kırık, 2013: 72). Belli programcıların ürettiği, sıkı denetime tabi ve tek yönlü içeriklerin yerini Web 2.0 teknolojisi ile birlikte artık kullanıcılar tarafından üretilen ve çok az kontrol edilebilen içerikler almıştır.

Web teknolojisi, sürekli olarak gelişimini sürdürmektedir. Web 2.0 teknolojisinin karşılayamadığı ihtiyaçlar Web 3.0 teknolojisinin doğmasına sebep olmuştur. Web 3.0 teknolojisi ile birlikte kullanıcıların sitede ne kadar zaman geçirdiği, hangi ürünleri incelediği, hangi sayfaları ziyaret ettiği gibi bilgiler, veri tabanında saklanır. Toplanan veriler doğrultusunda kullanıcının istek ve tutumları tespit edilir. Böylelikle Web 3.0 teknolojisi, kullanıcıya yönelik pazarlama stratejileri oluşturulmasına imkan sağlar. Mobil internet ve cihazlar sayesinde Web 3.0 teknolojisi halen kullanılmakta ve gelişimini sürdürmektedir (Bağcı ve Pekşen, 2018: 171). Bu teknoloji web’de tanımlanmamış bir bilginin kalmamasını arzu etmektedir. Toplanan verilere daha fazla anlam ve tanım katarak, kullanıcılar arasındaki etkileşimi farklı boyutlara getirmeyi ve internet üzerindeki iş yapma biçimini değiştirmeyi hedeflemektedir. İnsanlar, mekanlar ve kavramlar arasında ilişkiler kuran web 3.0 teknolojisi, kullanıcıların veri tabanında kayıtlı bilgilerini sentezleyerek, kullanıcılarını en kısa ve en doğru sonuca götürmeyi hedeflemektedir (Yağcı, 2009: 141).

Web 3.0 teknolojisi büyük ilerlemeler katetmiştir. Bu durum Web 4.0 teknolojisinin Web sitesi içeriği okurken daha başarılı olacağını düşündürmektedir. Web 4.0 teknolojisinin henüz tam ve net bir tanımı dahi yapılmamışken, performansı ve kalitesi merak edilmektedir. Ancak Web 4.0 teknolojisinin bulut teknolojisi ile entegre edileceği ve bu entegrasyon neticesinde makine-insan ve makine-makine etkileşim döngüsünün yer-mekan gözetmeksizin her yerde yönetilebileceği bir platform olacağı düşünülmektedir (Ersöz, 2020: 62).

1.1.2. Türkiye’de İnternet ve İnternetin Kısa Tarihi

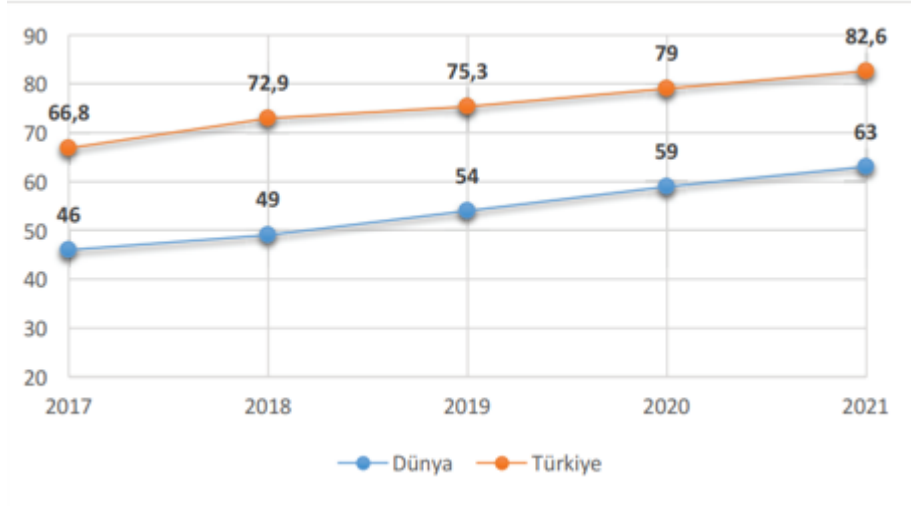
Türkiye’de TÜBİTAK ve ODTÜ 1991 yılının sonuna doğru internet teknolojilerini kullanan yeni bir ağ tesis edilmesi amacıyla ortak bir proje başlatmışlardır. Bu çerçevede Ekim 1992 yılında ilk deneysel çalışma Hollanda’ya yapılmıştır. PTT’ye yapılan başvurunun sonuçlanması neticesinde 12 Nisan 1993’de 64 Kbps kapasiteli kiralık hat ile ODTÜ Bilgi İşlem Daire Başkanlığı sistem salonundaki yönlendiriciler kullanılarak Türkiye’nin ilk internet bağlantısı sağlanmıştır. 12 Nisan 1993 tarihi, Türkiye’de internetin doğuşu olarak kabul edilmektedir. ODTÜ’den sonra Ege Üniversitesi, Bilkent, Boğaziçi, İstanbul Teknik Üniversitesi gibi üniversitelerde internet bağlantılarını gerçekleştirmişlerdir. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri

Genel Müdürlüğü gibi kamu kurumları da ODTÜ üzerinden internet erişimine sahip olmuşlardır. Sonraları internet erişimine özel kuruluşlar da sahip olmuşlardır (Avcı, 2013: 36).

Türkiye’de transmisyon hatlarını kurma yetkisi ve mülkiyet hakkı 1994 yılında 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu ile birlikte Türk Telekomunikasyon Anonim Şirketine verilmiştir. 406 sayılı kanunu m.1 *“Posta ve telgraf tesis ve işletilmesine ilişkin hizmetler T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğüne (PTT), telekomünikasyon hizmetleri ise yetkilendirilen işletmeciler tarafından yürütülür. Posta ve telgraf hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin usul ve esaslar PTT Yönetim Kurulunca belirlenir.”* hükmü ile birlikte Türk Telekom internet konusunda tekel yetkisini eline almıştır. Kamu ve özel kuruluşlara ruhsat verme yetkisi de Türk Telekom’a verilmiştir.

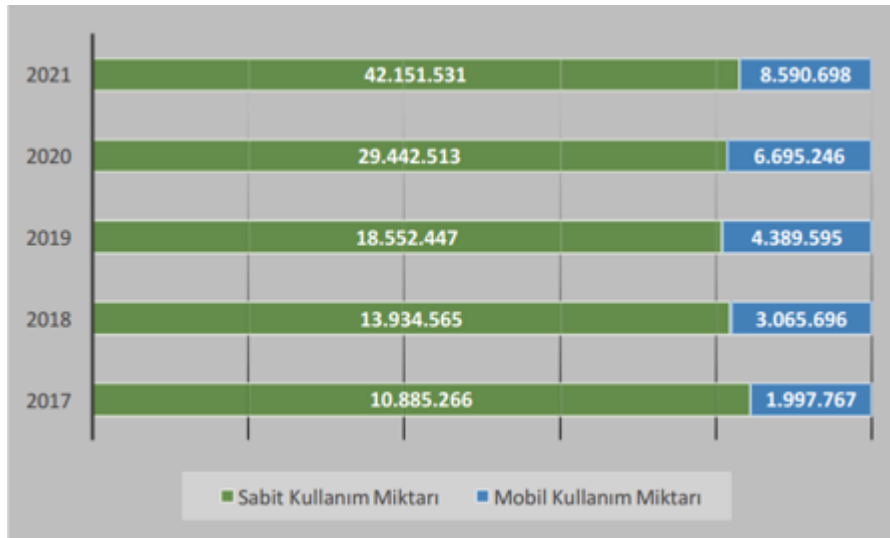
Türkiye’de internet 1996 yılında hane halkına ve ticari kuruluşlara ulaşmıştır. Türk Telekom, TURNET projesi ile internetin ticari kuruluşlar ve internet servis sağlayıcıları tarafından kullanılmasına olanak sağlamıştır. 1996 Ağustos ayında TURNET projesi ile birlikte TÜBİTAK, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) adıyla Türkiye’deki tüm eğitim ve araştırma kurumlarına birbirine bağlayacak bir iletişim ağı oluşturmuştur. ULAKNET adıyla kurulan bu iletişim ağı bilgi hizmetleri vermek amacıyla oluşturulmuş ve üniversiteler yeni iletişim ağı ile birbirine bağlanmış ve internet kullanılır hale gelmiştir. Tüm bu gelişmeler neticesinde Türkiye’de internet, ticari hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmekle birlikte yoğun bir kullanım oranına ulaşmıştır (Avcı, 2013: 37).

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından hazırlanan “Yıllık Pazar Verileri Bülteni” 2022 yılı raporunda, Türkiye’de internet kullanım oranının (%82,6) dünya ortalamasının (%63) üzerinde olduğunu tespit etmiş ve ülkemizdeki internet kullanım oranının 2017-2021 yılları arasında %23,6 arttığını belirtmiştir. Aşağıdaki grafikte dünyada ve Türkiye’de internet kullanım oranları gösterilmektedir.

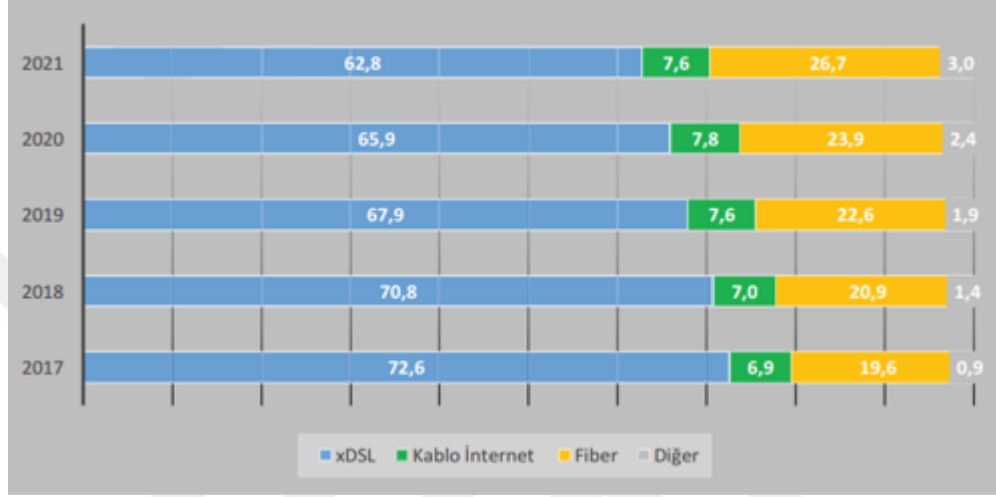
Grafik 1: 2017-2021 Yılları Arasında İnternet Kullanım Oranları (BTK, 2022)

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından hazırlanan “Yıllık Pazar Verileri Bülteni” 2022 yılı raporunda sabit genişbant abonelerin kullandığı veri miktarı 4 yılda yaklaşık 4 katına çıkarken mobil abonelerin kullandığı veri miktarı 4,3 katına çıkmıştır. Aşağıdaki tabloda ülkemizde sabit kullanım miktarı ile mobil kullanım miktarı gösterilmiştir.

Grafik 2: 2017-2021 Yılları Arasında İnternet Kullanım Miktarları (BTK, 2022)

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından hazırlanan “Yıllık Pazar Verileri Bülteni” 2022 yılı raporunda, toplam sabit genişbant aboneliklerinde fiber internetin oranı 2017 yılına göre %36,2 artarken xDSL aboneliklerinin oranı ise %13,5 azalmıştır. Aşağıdaki tabloda ülkemizde sabit genişbant abonelerinin teknoloji bazlı dağılımı gösterilmiştir.

Grafik 3: Sabit Genişbant Abonelerin Teknoloji Bazlı Dağılımı (%)
(BTK, 2022)

1.2. Sosyal Medya ve Sosyal Medyanın Gelişimi

Sosyal medya kavramı, popülerliği ile ve birçok disiplin dalıyla ilişkili olması sebebiyle literatürde pek çok farklı tanımı mevcuttur. Sosyal medya kavramı, sosyal ağ, sosyal paylaşım ağı vb. gibi kavramların eş anlamlısı olarak çalışmalarda yer almıştır. Ancak sosyal medya kavramının bu terimler ile eş değer anlamı taşımadığı aşıkardır.

İnternet teknolojilerindeki gelişmeler ve internet teknolojilerinin sunduğu hizmetler yeni bir kavram olan “sosyal medya” kavramını ortaya çıkartmıştır. İnternet teknolojilerindeki gelişmeler ve teknik buluşlar, kullanıcıların internete çok daha kolay girebileceği, internetteki bilgileri kullanabileceği, diğer sitelerle kolayca bağlantı kurabileceği bir ağıdır. Web 2.0 teknolojisinin tabanı kullanılarak hem hızlı hem de diğer siteler ile daha kolay bir bağlantı sağlanması açısından sosyal medya araçları popülerlik kazanmıştır (Aziz, 2016: 158).

Sosyal medya kavramı, literatürde kabul gören “*Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of SocialMedia*” isimli makalede Kaplan ve Haenlein tarafından, “kullanıcı tarafından oluşturulan, içerik üretimine ve paylaşımına olanak veren, web 2.0’ın ideolojik ve teknolojik temelleri üzerine inşa edilmiş internet tabanlı uygulamalar grubu” biçiminde tanımlamışlardır (Kaplan ve Haenlein, 2010: 61).

Yeni medya kavramının içerisinde gelişimini sürdüren sosyal medya kavramı, Web 2.0 teknolojisinin gelişimi ile birlikte çift taraflı ve eş zamanlı olarak bilgi paylaşımını kolaylaştırmıştır. Bireylerin fark edilme ve etkileşim sağlama arzuları beraberinde sosyal medya kullanımını yaygınlaştırmıştır. Bu sebepler ışığında sosyal medyayı, kişilerin internet üzerinden birbirleri ile yaptığı bilgi paylaşımlarının ve etkileşimlerinin bütünü olarak tanımlamak mümkün olacaktır (Öztürk, 2015: 291).

Sosyal medyayı içerik, topluluk ve Web 2.0 teknolojisinin bir kesişim noktası olarak kabul etmek gerekmektedir. Sosyal medyayı, ağ üzerinde Web 2.0 teknolojisi ile çalışan etkileşimli uygulamaların genel adı olarak nitelendirmek daha doğru ve kapsayıcı bir tanım olacaktır. Sosyal medyada yer alan etkileşim uygulamalarının sürekli olarak değişmesi ve gelişmesi, sosyal medya kavramının kapsayıcı olarak nitelendirilmesini gerektirmiştir (Kara, 2013: 55).

1.3. Sosyal Medyanın Temel Özellikleri ve Türkiye’de Kullanım Oranları

İnternet teknolojilerinin gelişimi ile birlikte hızla gelişen sosyal medya hizmetlerinin kullanımı her geçen gün daha da artmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2022 yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması raporunda 16-74 yaş arasındaki Türkiye’deki bireylerin 2021 yılında %82,6 olan internet kullanım oranının %85 oranına yükseldiğini tespit etmiştir. Türkiye’deki erkeklerin internet kullanım oranının 2022 yılında %89,1, kadınların ise %80,9 olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin %86,9’u, kadınların ise %78,6’sının interneti düzenli olarak kullandığı ve Türkiye’deki bireylerin %82,7’sinin, 2022 yılının ilk 3 ayını kapsayan dönemde interneti düzenli olarak kullandığı tespit edilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2021 yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması raporunda, özel amaç ile kamu kurum ve kuruluşlarının hizmetlerinden yararlanmak ve iletişime geçmek için 2020 yılı Nisan ayı ile 2021 yılı Mart ayını kapsayan on iki aylık dönemde interneti kullanan bireylerin oranı %58,9 olarak tespit edilmiştir. Bu oran 2020 yılının aynı dönemi için %51,5'tir. E-devlet hizmetlerini kullanım amaçları arasında, kamu kurum ya da kuruluşlarına ait web sitelerinden bilgi edinme %55,8 ile ilk sırayı almıştır. Bireylerin %32,3'ü çevrimiçi form doldurduğunu bildirirken, %27,7'si resmi formları indirdiğini/yazdırdığını belirtmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu 2022 yılı raporunda ise özel amaçla resmi makamların web sitelerini ve uygulamalarını kullanan ve internet üzerinden kamu hizmetlerinden faydalanan bireylerin oranını ise %68,7 olarak tespit etmiştir. E-devlet hizmetlerini kullanım amaçları arasında, %64,4 ile resmi makamlar veya kamu hizmetleri tarafından kendisi hakkında saklanan kişisel bilgilere erişme ilk sırayı almıştır. Bunu, %48,5 ile kamu kurumlarından veya kamu hizmetlerinden bir randevu alma veya rezervasyon yaptırma ve %44,1 ile kamu kuruluşlarına ait web sitelerinden bilgi edinme takip etmiştir.

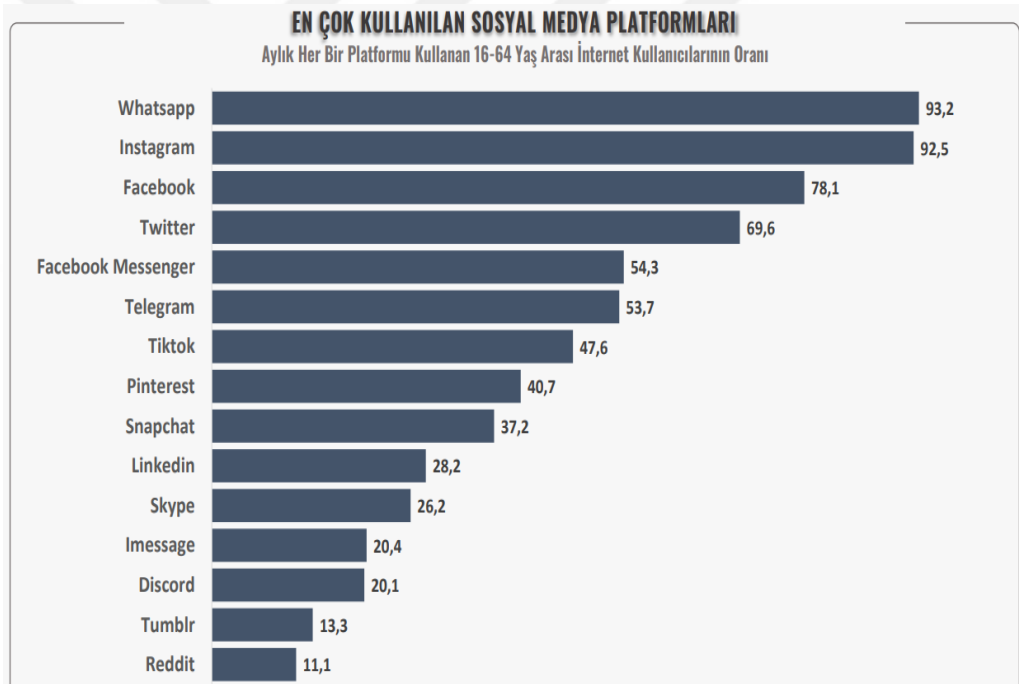
Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından, 2017-2021 yılları arasında Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması raporlarında, internet kullanan bireylerin oranı, evde internete erişim imkanı, genişbant ile internete erişim imkanı, e-devlet uygulamalarının kullanımı ve internet üzerinden yapılan alışveriş vb. hususların istatistiksel değerlendirilmesine yer verilmiştir. Sosyal medya kullanımı ile ilgili bilgi ve değerlendirmelere yer verilmemiştir.

Ancak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2022 yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması raporunda, bireylerin en çok kullandıkları mesajlaşma ve sosyal medya uygulamaları %82,0 ile WhatsApp, %67,2 ile YouTube ve %57,6 ile Instagram olduğunun tespiti yapılmıştır. En çok kullanılan mesajlaşma ve sosyal medya uygulamaları cinsiyete göre incelendiğinde; kadınların %78,1 ile WhatsApp, %63,7 ile YouTube ve %55,9 ile Instagram uygulamalarını, erkeklerin ise en fazla %85,9 ile WhatsApp, %70,8 ile YouTube ve %61,5 ile Facebook uygulamalarını kullandığı belirtilmiştir.

We Are Social 'ın hazırlamış olduğu "Dijital 2022 Türkiye" raporunda, 16-64 yaş arası Türkiye'deki internet kullanıcılarının sosyal medyada geçirdikleri ortalama günlük süre, 2 saat 59 dakika olarak tespit edilmiştir. Sosyal medya

kullanıcı sayısının 2014 Ocak ayında 36 milyon, 2015 Ocak ayında 40 milyon, 2016 Ocak ayında 42 milyon, 2017 Ocak ayında 48 milyon, 2018 Ocak ayında 51 milyon, 2019 Ocak ayında 52 milyon, 2020 Ocak ayında 54 milyon, 2021 Ocak ayında 60 milyon ve 2022 Ocak ayında 68,9 milyon olduğu ifade edilmiştir (www.guvenliweb.org.tr).

We Are Social 'ın hazırlamış olduğu “Dijital 2022 Türkiye” raporunda, en çok kullanılan sosyal medya platformlarının hangileri olduğunu belirlemeye yönelik bir çalışma da gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de en çok kullanılan sosyal medya platformlarının hangileri olduğu 16-64 yaş arası internet kullanıcıları dikkate alınarak belirlenmiş ve hazırlanan raporda Whatsapp, Instagram, Facebook vb. pek çok sosyal medya platformuna yer verilmiştir.

Grafik 4: Türkiye’de en çok kullanılan sosyal medya platformları
(www.guvenliweb.org.tr).

Grafikten de görüldüğü üzere, Türkiye’de 16-64 yaş aralığındaki internet kullanıcılarının %93,2 ile en çok Whatsapp sosyal medya platformunu kullandığı görülmektedir. Whatsapp’ın ardından %92,5 ile Instagram gelmektedir. Türkiye’de %78,1 oranıyla da Facebook’un yoğun bir kullanımının olduğu görülmektedir.

Anthony Mayfield, en yüksek düzeyde etkileşimin sağlandığı sosyal medyayı beş başlık altında özetlemiş, sosyal medyayı beş başlığın tamamını veya bir kısmını içeren online medyanın yeni bir türü olarak tanımlamıştır (Mayfield, 2008'den akt. Sine, 2017: 56).

-Katılımcılık: Sosyal medyayı geleneksel medyadan ayıran temel unsurun katılımcılık unsuru olduğu iddia edilmiştir. Medya ile izleyici arasındaki sınır kalkmakta ve katılımcılar katkıya teşvik edilmektedir. Sosyal medyanın katılımcıları cesaretlendirdiği ve ilgili kullanıcılardan geri bildirimlerin alındığı belirtilmiştir.

-Açıklık: Sosyal medya hizmetlerinin geneli katılıma ve geri bildirimle açık haldedir. Bu hizmetler oylama, geri bildirim ve paylaşım hizmetleri gibi vasıtalar ile kullanıcılara cesaret aşılar. İçerik çok nadir olarak engellenir ya da sosyal medya hizmeti sadece kayıtlı kullanıcıların kullanımına tesis edilmektedir.

-Konuşma: Geleneksel medya, dinleyiciye bilgi aktarma hedefli iken; sosyal medya, kullanıcıyla iki yönlü bir sohbete olanak tanınması bakımından daha iyi görünmektedir.

-Toplum: Sosyal medya topluluklara hızlı ve etkili bir iletişim imkanı tanır. Topluluklar da böylelikle günlük yaşamlarındaki fotoğraf, politik konular ve beğendikleri televizyon programları gibi ilgili oldukları şeyleri paylaşırlar.

-Bağlantılılık: Sosyal medya hizmetlerinin çoğu türü, diğer siteler, araştırmalar ve insanların ilgili oldukları konularda paylaşım imkanı tesis eder ve bağlantılarını güçlendirir.

Sosyal medyanın kullanım alanlarının hızla genişlemesi, içerik üreticilerinin sosyal medyanın özellikleri çerçevesi içerisinde kullanıcıların ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda gelişim gösteren hizmetler sunmaları ve iletişim teknolojilerinin her geçen gün daha da mobil hale gelmesi, sosyal medyanın her an ve her yerden kullanılarak yaygınlaşmasına sebep olmuştur.

Sosyal medyanın hedef kitleye erişim gücü oldukça yüksektir. Blossom'a göre sosyal medyanın temel özellikleri ise şu şekildedir (Blossom, 2009: 30-32):

- Sosyal medya yüksek ölçeklenebilir ve erişilebilir kullanışlı teknolojiler kullanır: Sosyal medya teknolojilerinin sağladığı kolaylıklar ile

birlikte birey, genel kitleye rahatça ulaşabilmektedir. İnternetin bulunduğu yerlerden kolayca erişim imkanı tesis edilerek, bireysel eğilimler ve davranışlar kolaylıkla ölçümlenmektedir.

- **Sosyal medya bireylerin ya da kitlelerin birbirleriyle iletişim kurmasını sağlar:** Sosyal medya, bireyleri ve toplumları bir araya getirmekte ve etkileşimlerini arttırmaktadır. Sosyal medya kullanıcıları dünyanın herhangi bir yerinde olan tanıdıkları veya tanımadıkları bireyler ile iletişim kurabilmekte ve bilgi paylaşımında bulunabilmektedir.

- **Sosyal medya yüksek bir etkileme gücüne sahiptir:** Belli kitleleri ilgilendiren konuların kolayca tüm kitleleri etkileyen bir yapıya dönüşmesini sağlar. Sosyal medyanın etkileme gücünün bu denli yüksek olması, devletlerin sosyal medyayı kontrol altına alınması gereken bir mecra olarak görmelerine sebep olmuştur.

1.4. Sosyal Medya Araç ve Ortamları

İnternet teknolojileri gelişimini hızla sürdürmektedir. Bu gelişim var olan teknolojileri ve bu teknolojilerin sunduğu imkan ve hizmetleri gözden düşürmektedir. İnternet teknolojilerindeki hızlı gelişim, kullanıcıların ihtiyaçlarına çok daha iyi cevap vermekte ve bu durum yeni teknolojik gelişmelerin kullanıcılar tarafından hızlıca benimsenmesine sebep olmaktadır. Popüler olan uygulamalar ve ağlar, çok kısa bir süre içerisinde popülerliğini kaybedebilmektedir. Örneğin, Youtube ve Facebook vb. uygulamalar 2005 yılı ve itibariyle yaygın bir kullanıma sahipken; Twitter, blog gibi teknolojik gelişmeler, kullanıcılara kendini ifade edebilme imkanı tanınması, fikirlerini paylaşma imkanı ve dönem dönem katılımcı demokrasi olarak nitelendirilebilecek hizmetler sunarak kullanıcıların ilgi odağı haline gelmiştir. İnternet teknolojisindeki teknik buluşlar, kullanıcılara sosyal medyaya kolaylıkla erişme ve sosyal medya aracılığıyla paylaşımda bulunma imkanı tanımış ve ilişki kurulan diğer sitelerin ve platformların çeşitliliği açısından kullanıcıya yeni olanaklar sunmuştur. (Aziz,2016: 158).

1.4.1. Youtube

Günümüzde en yaygın video paylaşım sitesi olarak kullanılmakta olan Youtube, 2005 yılında kurulmuştur. Google tabanlı kurulan Youtube, Web 2.0 teknolojisi ile birlikte sağlam temeller üzerine inşa edilmiştir (Miller, 2012: 17).

Kuruluşundan itibaren geleneksel medya ile karşılaştırılan Youtube, görselliğin ön planda olduğu, diğer paylaşım siteleri ile birlikteliği kolaylaştıran, politikacılar, reklam verenler ve kültürel çevreler tarafından dikkate alınan ve geleneksel medya organlarını da bünyesine çekmeyi başaran bir paylaşım sitesidir. Dizi, müzik, film vb. içerikler ile geniş bir yelpazeye sahip olan Youtube, bu yönüyle çağdaş bir televizyon olarak nitelendirilmektedir. İnteraktif yapısı, geleneksel medya içerisinde yer alan televizyonun birçok özelliğini içerisinde barındırması ve yeni nesile hitap eden görsel ve işitsel teknolojik yeterliliği sayesinde Youtube, televizyonun sınırlarını aşmıştır (Zinderen, 2020: 220).

2005 yılında Hurley, Chen ve Karim adlı üç Amerikalı tarafından kurulan Youtube, kısa video görüntülerinin yayınlandığı bir paylaşım sitesidir. 15 Şubat 2005 tarihinde “Göster Kendini” (Broadcast Yourself) sloganıyla internete giriş yapan Youtube, aynı yılın Kasım ayı içerisinde 3 milyon videonun kullanıcılar tarafından izlenime sunulduğu bir platform halini aldı. Ancak izlenime sunulan videoların çoğu, televizyonlarda yayınlanan dizi ve film kesitleri olması sebebiyle TV yapımcıları tarafından telif hakkı ihlali sebebi ile Youtube’a dava açılmaya başlandı. Açılan tazminat davaları ile birlikte Youtube, bazı kurumlarla ortaklık anlaşması imzalamak zorunda kaldı. 2006 Nisanında Youtube’de izlenen videoların sayısı 50 milyonu buldu ve basında Youtube ile ilgili haberler çoğaldı. Tüm bu yaşanan olaylar akabinde Google kurucuları Sergey Brin ve Lary Page, 1.65 milyar dolara Youtube’u satın aldı (Aziz, 2016: 159).

Youtube, giderek ününün artması sonucunda, politika faaliyetlerinde ve siyasal kampanyalarda kullanılmaya başlanmıştır. ABD başkanlık seçimlerinde oldukça etkin bir rol oynayan Youtube, 12-17 yaş aralığındaki gençler tarafından çok daha fazla ziyaret edilmektedir. Sitenin günlük reklam gelirin 175 bin doların üzerinde olduğu ve aylık teknik masraflarının ise 1 milyon civarlarında olduğu tespit edilmiştir (Aziz, 2016: 159).

Oyun, müzik, haber, futbol, yayınlar, önerilenler ve bir müzecilik olarak kullanıcının izlenme geçmişi ile bağlantılı sunduğu video içerikleri ile birlikte herkes tarafından ilgi ile kullanılmaktadır. Geleneksel medya aracı olan televizyonun özelliklerini de içerisinde barındıran Youtube, kullanıcı odaklı olarak sürekli gelişmesi sebebiyle televizyonun ötesinde farklı bir boyut halini almıştır.

Youtube, çok izlenen ve kullanılan bir paylaşım sitesi olması sebebiyle her konuda olduğu gibi bazı kişi veya gruplar tarafından kötü amaçlar ile kullanılmıştır. Özellikle insan haklarını ve ulusal değerleri zedeleyici, ırkçı ve cinsel içerikli görüntüler sebebiyle sitenin kullanımına Youtube tarafından sınırlar getirilmiştir. Kimi ülkeler tarafından ise siteye girmeyi engelleyici nitelikte tedbirler ve mahkeme kararları alınmıştır (Aziz, 2016: 160).

Türkiye, Youtube'a erişimi birçok kez engellemiştir. İlki, Yunan uyruklu bir öğrenci tarafından Mustafa Kemal Atatürk'e hakaret içerikli bir video Youtube yüklenmiş ve Türkiye'de tepkilere sebep olmuştur. 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun gereğince 6 Mart 2007 tarihinde ilgili mahkeme tarafından verilen karar neticesinde Türk Telekom, Youtube'a erişim engeli getirmiştir. 2007 yılında yaşanan olayların akabinde, Atatürk'e ve Türk ulusuna karşı hakaret ve küfür içerikli videolar sebebiyle Youtube'a ikinci kez erişim engeli getirilmiştir (www.wikipedia.org).

1.4.2. Facebook

Sosyal ağ siteleri tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de oldukça popüler bir hale gelmiştir. Harvard Üniversitesi öğrencisi Mark Zuckerberg tarafından Şubat 2004 tarihinde geliştirilen Facebook, önceleri sadece Harvard Üniversitesi kullanımına açılmıştır (Şener, 2009: 33). Devamında ise Stanford, Yale, Colombia ve diğer iyi üniversitelerde kullanıma açılan Facebook, 2006 yılı itibariyle tüm dünyaya açılmıştır (Aziz, 2016: 159).

Facebook, kullanıcılar tarafından özel ya da herkese açık paylaşımlarla kullanıcıların birbirleri ile iletişim kurmasını, kullanıcıların ilgi alanlarına göre gruplaşmalarını ve diğer kullanıcılar ile kaynak paylaşımı yapabilmelerine olanak sağlamaktadır (Gonzales ve Vodicka, 2010: 33).

Facebook, Türkiye'de en çok kullanılan sosyal ağları arasında 3. sırada yer almaktadır. Facebook Messenger ise Türkiye'de en çok kullanılan sosyal ağlar arasında 5. sıradadır (<https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/5Zodg.pdf>). Facebook Messenger, Whatsapp uygulamasının alternatifi olarak kullanıma sunulmuştur ve sürekli olarak güncellemeler yapılmıştır. Ortak beğeniye sahip kullanıcıların dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar birbirlerini tanımlarına olanak tanıyan Facebook, kullanıcıların görüntü ve video dahil çeşitli dosyaları birbirleri ile paylaşabilmelerine olanak sağlar. Bulut teknolojisi ile birlikte gelişimini sürekli

olarak sürdüren Facebook, diğer sosyal ağlara entegre olarak dünya çapında halen yoğunlukla kullanılan sosyal medya araçları arasında yer almaktadır (Sine, 2017: 73).

Türkiye’de Facebook’un kullanımı yaşa, cinsiyete ve sosyoekonomik durumlara göre farklılık göstermektedir. Facebook, ülkemizde öncelikle arkadaşlar ile iletişim kurmak ve izi kaybedilen arkadaş ve tanıdıklar ile bağlantı sağlamak amaçları ile kullanılmaktadır. Beraberinde beğenilen video ve görselleri paylaşmak, ilgi duyulan politik konuların takibini sağlamak, yeni arkadaşlar edinmek, iş sahibi olmak ve sohbet etmek gibi sebepler ile kullanıcılar tarafından kullanılmaktadır (Şener, 2009: 38). Kullanıcıların gündelik pratiklerinin bir parçası haline gelen Facebook ülkemizde yoğun olarak kullanılmaktadır. Facebook, kötü amaçlar ile de kullanılabilir. Kullanıcıların kendilerini ifade edebilme imkanı bulduğu platform beraberinde ifade özgürlüğü kapsamında işlenebilecek suçların oluşumuna da ortam tesis etmektedir.

Facebook, siyasal tartışma, savunmasız ve dezavantajlı kesimler de dahil olmak üzere, katılım ve protesto gibi ifade özgürlüğünün diğer biçimlerine de yer açmaktadır. Paylaşımlar ve güncellemeler yoluyla kişiliğin bir uzantısı haline gelen Facebook, bireyleri katılıma teşvik etmesi açısından da iletişim sürecinin önemli bir parçasıdır (Şen ve Şen, 2015: 133).

1.4.3. Twitter

Twitter, Amerikalı Jack Dorsey tarafından 2006 yılında SMS (Kısa Mesaj Sistemi) teknolojisi temel alınarak geliştirilmiş, microblog sosyal ağıdır. Kullanıcı, Twitter hesabı açtıktan sonra 280 karakter içinde düşünce ve görüşlerini diğer kullanıcılar ile paylaşabilmektedir. Kullanıcı, sınırlı sayıda görsel ve video içerikleri ile kısa metin mesajını destekleyebilmekte, sınırlı düzeyde anketler oluşturabilmekte ve mesajlarına #hashtag ekleyerek hedeflenmiş konulardaki içerikler üretilip yine benzer içeriklere ulaşabilmektedir.

İnternetin SMS’i adı verilen Twitter, Facebook’a göre kullanımının kolay olması sebebiyle Facebook tekniğini geride bırakmış ve popüler bir kullanım düzeyine ulaşmıştır. Kullanıcının kendisi ile ilgili bilgilerini, duygu ve düşüncelerini paylaştığı bu platform sanatçıların, siyasilerin, yöneticilerin, iş

adamlarının ve hatta kurum ve kuruluşların da dikkatini çekmiştir (Aziz, 2016: 161).

Twitter'ın "Ne yapıyorsun?" sorusu Kasım 2009 tarihi itibarıyla "Neler olup bitiyor?" şeklinde değiştirilmiştir. Ego makinesi olarak nitelendirilebilecek Twitter, bu değişim ile birlikte haber bildirim makinesine dönüşümün başlangıcıdır (Weller, Burns, Burgess, Mahrt ve Puschmann, 2016). Twitter'ın anlık ve mobil özelliği, başlangıçta önemsiz gibi gözükse de gerçekte sanal hayat arasında eş zamanlı bir bağlantının oluşumunda Twitter'a çok önemli bir güç kazandırmıştır. Arap Baharı olarak nitelendirilen olaylar ile birlikte Twitter kullanımı zirveye ulaşmıştır. Bu sebep ile birlikte Twitter'dan farklılaşan Facebook, Twitter'a yaklaşmak mecburiyetinde kalmıştır. Türkiye'de ise Gezi Parkı olayları ardından Türkiye'deki Twitter kullanıcılarının 2 milyondan 10 milyona yükseldiği belirtilmiştir (Sine, 2017: 74).

Yönetilenlerin geniş alanlara yayıldığı ortamlarda, kurum ve kuruluşlar Twitter aracılığıyla talep ve şikayetleri tespit etmektedirler. Bu sebeple birçok belediye, büyükşehir belediye ve belediye başkanları tarafından Twitter, günlük bilgilendirme ve haberleşme aracı olarak kullanılmaktadır. Mevcut siyasal yapılanmalar ve örgütlenmeler içerisinde yönetilenlerin sürece katılımını sağlamak hızlı, kolay ve maliyet gerektirmeyen Twitter kullanımı ile sağlanabilmektedir (Memiş, 2015: 228).

Twitter, kendi internet sitesinde amacının küresel olarak ifade özgürlüğünü teşvik etmek olduğunu belirtmiştir. Ancak Twitter yine kendi sitesinde siyasi parti ya da seçimle başa gelmiş veya atanmış kamu görevlilerine ilişkin hiçbir türde reklama izin vermediğini belirtmiştir (<https://about.twitter.com/tr/our-priorities/civic-integrity>, Erişim Tarihi: 02.01.2023). Kullanıcılara fikirlerini paylaşırken hiçbir kısıtlama ile karşılaşmayacaklarını taahhüt eden Twitter, kullanıcıların ifade özgürlüğünü korumak için çeşitli politikalar uygulamaktadır. Ancak, diğer kullanıcıların haklarını korumak için bazı içerikleri kısıtlayabilmektedir. Twitter'ın bu yaklaşımı ifade özgürlüğünün sınırları konusunda ciddi tartışmalara yol açmıştır (Arvas, 2016: 161).

1.4.4. Instagram

Sosyal medyada insanlar kan bağıları veya fiziksel şartlar gibi sebepler ile bir arada durmamaktadırlar. Aksine ilgi alanları, hayaller, korkular, amaçlar ve çıkarlar zemininde insanlar sosyal gruplar oluşturmaktadırlar. İnsanların sosyal medyada gruplaşma ve paylaşma arzuları sebebi ile birlikte 2010 yılında Instagram kurulmuştur. Kullanıcılar böylelikle çektikleri fotoğrafları ve videoları çeşitli filtreler kullanarak paylaşabilmektedir. Anıdalık ve mobil kullanım rahatlığı Instagram'ın popülerliğini arttırmıştır. Paylaşılan fotoğrafların altına yorum bırakma, fotoğraf üzerindeki kişileri etiketleme, kişilere özel fotoğraf ve mesaj gönderebilme, paylaşılan fotoğrafta yer ve kişi belirtme, takip edilen kullanıcılara benzer kullanıcıların önerilmesi, gönderileri keşfetme, Facebook ve diğer sosyal medya platformları ile entegrasyon vb. özellikler Instagram'ın kullanımını daha da yaygınlaştıran özellikler arasında sayılabilir (Aslan ve Ünlü, 2016: 49).

Anlık anlamına gelen “Instant” ile telgraf anlamına gelen “telegram” kelimelerinin birleştirilmesi neticesinde Instagram adını alan sosyal medya uygulaması 2012 yılında Facebook tarafından satın alınmıştır. 2013 yılında getirilen “etiketleme” özelliği ile birlikte paylaşılan fotoğraf ve videolar böylelikle sınıflandırılabilen ve sosyal ortamlarda kolaylıkla erişilebilir bir hal almaktadır (Türkmenoğlu, 2014: 96).

Instagram kullanıcılarının günlük ortalama olarak 55 milyon fotoğraf paylaştıkları ve 1.2 milyara yakın beğeni tıklamasına sahip olduğu aktif kullanıcı sayısının her geçen gün arttığı bir platform haline gelmiştir. Instagram ve Twitter, Facebook'a göre daha az kullanıcı tarafından kullanılmaktadır ancak bu platform kullanıcıları platformu daha sık ziyaret etmektedirler. Instagram kullanıcılarının %57 'si en azından siteyi günlük ziyaret etmektedirler (Guidry ve Jin, 2015: 347).

Fiziksel ve dijital alanları birbirine bağlayan Instagram, kişisel amaçlar ile ilgili konularda kullanıldığı gibi iş amaçlı konularda da kullanıma oldukça elverişlidir. Marka kimliği ve bağlılığı oluşturma noktasında önemli bir göreve sahiptir. Instagram'ın doğasında bulunan görsel güç, kullanıcılara gönderilen görseller doğrultusunda arzu eylemlerini ikna edecek duyguları harekete geçirmek için markalara, kişilere ve kuruluşlara eşsiz fırsatlar sağlar (Zolkepli ve ark., 2015: 5). Görsel bir temele dayanan Instagram aracılığıyla kurumlar ve kuruluşlar hem ürün ve hizmetlerini tanıtabilmekte hem de takipçilerinin kurum-kuruluş ya da ürün

ve hizmetle ilgili soru, beklenti, istek ve şikayetlerine aracısız doğrudan çözüm sunabilmektedir (Yeniçıktı, 2016: 111).

Instagramın bu etkileşimli yapısı ifade özgürlüğünün etkin bir kullanım alanı haline getirmiştir.

1.4.5. LinkedIn

Kullanıcı sayısı her geçen gün artan LinkedIn, iş odaklı sosyal paylaşım ağıdır. Sektör fark etmeksizin iş dünyasının tüm profesyonellerine hitap eden LinkedIn, Aralık 2002 tarihinde kurulmuş ve Mayıs 2003 tarihi itibarıyla kullanıma açılmıştır. Kullanıcılarına iş başvurusu yapmak, iş tekliflerine açık ve hazır olmak, çalıştıkları sektörler dahilinde iş bulmak, uzmanlık alanları ve deneyimleri doğrultusunda mesleki bilgilerinin paylaşılmasına olanak sağlayan bir platformdur. 200'e yakın ülkede 50 Milyon kayıtlı kullanıcıya sahip LinkedIn, iş dünyasında önemli bir yere sahiptir (Kara, 2012: 121).

LinkedIn kullanıcıları, oluşturdukları hesaplar ile eski arkadaşları ile iletişim kurabilmektedir. Kullanıcılar yeni iş ilanlarını anında görebilmekte ve diğer kullanıcılar ile ilgili oldukları sektörler hakkında bilgi alış-verişi yapabilmektedirler. Böylelikle kullanıcılar kariyerlerine yön verebilmekte ve sektör öncüleri ile temas kurabilmektedirler (Satıl, 2011: 55).

LinkedIn sayesinde kullanıcılar, ilgili makalelere ulaşmakta, ilgili oldukları sektörlerle ilişkin kurslardan faydalanabilmektedir. Bağlantılarını düzenlemek, iş ilanları ile ilgili konularda haberdar edilmek, iş dünyasıyla ilgili kullanıcılar ile iletişim kurabilmek, diğer kullanıcılardan tavsiye alabilmek, şirketleri takip edebilmek LinkedIn'in sağladığı kolaylıklar arasında sayılabilir. Kasım 2020 itibarıyla 675 milyondan fazla kullanıcıya hizmet sunan LinkedIn, oldukça fazla kullanıcı sayısına sahip olmakla birlikte kullanıcıların profesyonel kariyerlerini yönetmelerine yardımcı olmaktadır (Ayaz, 2021: 128).

Reklam, işçi ve işverenlerin birbirlerini keşfetme, sektörler arası iletişim ve çalışan portföylerinin tespiti ile birlikte üst düzey kuruluşların işe alım süreçlerinde LinkedIn, kullanıcılarına kolaylık sağlamaktadır. Kullanıcılar, diğer kullanıcıların profilleri ve ilanları ile sıkı bir takip içerisinde olduğu gibi kullanıcılar sürekli olarak birbirleri ile temas halindedir.

1.4.6. TikTok

ByteDance isimli Çin menşeli teknoloji şirketi tarafından TikTok uygulaması üretilmiştir. TikTok uygulaması Çin’de farklı bir isme sahiptir. Bu isim “Douyin”dir. Tiktok uygulaması Çin’de 300 milyondan fazla kullanıcı sayısına ulaşmıştır (Shao, Wang ve Hao, 2019: 2).

Playback yapmak, yeni dans figürlerini öğrenmek, pratik bilgileri kolayca görebilmek, soru-cevap etkinliklerine kolayca katılabilmek ve hashtag kullanımı TikTok’u popüler hale getirmektedir. Kısa video paylaşımları ile kullanıcılarına kendilerini ifade etme olanağı tanıyan TikTok, 2022 yılında Türkiye’de aktif olarak 30 milyon kullanıcı sayısına ulaşmıştır (Karacı, 2022). Dünya’da ise Eylül 2021’de, aylık 1 milyar aktif kullanıcıya ulaşmayı başarmıştır. TikTok’un Çin’deki orijinal bağımsız uygulaması Douyin, Musical.ly TikTok ile birleşmiş ve 300 milyon kullanıcıya ulaşmıştır. 2022’de TikTok dünya çapında 850 milyon indirilme ile en çok indirilen uygulama olmuş; Instagram ve WhatsApp geride bırakmıştır. 18-24 yaş grubunun yoğunluklu olarak Tiktok uygulamasını kullandığı tespit edilmiştir. Kullanıcılarının %54,1’i kadın ve %45,9’u erkek olan Tiktok, kadın kullanıcıların yoğunlukta olduğu nadir platformlar arasındadır. Tiktok, Z kuşağının en çok vakit geçirdiği sosyal medya platformları arasındadır. Tiktok, şuanda 200’den fazla ülkede kullanılmaktadır (Bump, 2023).

Genellikle komik videolardan oluşan TikTok, kullanıcıların kolayca zaman harcayabildikleri bir mecradır. TikTok, kullanıcılarına videolarını görsel olarak daha çekici bir hale getirmeleri amacıyla özel efektler sunmaktadır. Özel animasyonlar ve video düzenleme araçları ile kullanıcının kendini daha iyi ifade etmesine yardımcı olmaktadır. Başka kullanıcılara video ile yorum yapma, düet videosu yaratma gibi özellikleri ile diğer sosyal medya platformlarından farklılık göstermektedir. TikTok’da bulunan videoların kolay ve anlaşılabilir yapısı kullanıcıyı yormadan uzun süre vakit geçirmesine olanak sağlamaktadır. TikTok, kullanıcıları etkileyen yapısı ile birlikte pazarlama sektörünü de etkilemiş, kullanıcıların alışveriş pratiklerinde değişiklikler oluşmasına sebep olmuştur (Gül, Kuş ve Göksu, 2020: 121).

İKİNCİ BÖLÜM

2. SOSYAL MEDYADA İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA İŞLENEN SUÇLAR

2.1. İfade Özgürlüğü ve Önemi

İfade özgürlüğü kavramının tanımını yapabilmek amacıyla öncelikle “ifade” ve “özgürlük” terimlerinin tanımının yapılması doğru olacaktır. Öncelikle ifade kavramının temeli, insanı insan yapan ilk ve asli unsur olan düşünmek eyleminden oluşmaktadır. Kişi, oluşturduğu düşünceleri ve iç duygularını dışa vurmak amacıyla çeşitli semboller ve formlar ile dış dünyaya yansıtmaktadır. Bireyin iç duygularının dışa vurumu ise genel itibariyle ifade olarak tanımlanmaktadır (Schauer, 2002: 74).

Haberleşme amacıyla ifade ise, haberi alan ile haberi veren arasında yani gönderici ile alıcı kişi ya da grupları arasında gerçekleşmektedir. Örneğin, terziden dikilmesi istenilen bir gömleğin renginin, boyutlarının ve şeklinin tarif edilmesi örnek olarak verilebilir. Bu ifade tarzı sözlü olabileceği gibi yazı ile de ileti alıcısına gönderilebilir. Bazen ifade kelimesi, iletişimin unsurları olmaksızın yani haberleşme olarak nitelendirilemeyecek davranışlar ile de gerçekleşebilir. Kişiler iç duygularını çeşitli davranışlar ile gösterebilmektedir. Örneğin, futbol maçını izleyen bir seyircinin tuttuğu takımın yenilmesi halinde kızgın bir tavır ile masaya vurması hali de ifade olarak nitelendirilmektedir. Yani haberleşme olgusu olmadan da ifadenin olabileceği görülmektedir. Hatta kişinin susması bile bir davranış kalıbı içerisinde ifade olarak nitelendirilmektedir. Hukuk sistemlerinde dahi susmak bir ifade tarzı olarak benimsenmiş ve hukuki durumların oluşmasında rol almıştır. Düşünceyi ifade etmenin başka bir yolu ise semboller ile gerçekleşmektedir. Kişinin bir işaret, resim, tablo, heykel gibi şeyler ile düşüncelerini ve tutumunu dışa vurması ifade olarak nitelendirilebilir. Düşüncelerin ifade şekilleri tek başına gerçekleştirilebileceği gibi toplu şekilde de gösterilebilir. Bir toplantıya, yürüyüşe veya gösteriye katılmış olma hali aslında kişinin düşüncelerini ifade etme şeklinin farklı bir boyutudur. Dernek, siyasi parti, sendika vb. kuruluşlarda yer almak ise değişen ve gelişen toplumlarda bireyin kendisini ifade etme tarzı olarak kabul edilmektedir (Duran, 2006: 59).

Literatürde “hürriyet (özgürlük, freedom, liberty) çok değişik biçimlerde tanımlanmış ve anlaşılmış bir terimdir. Hürriyet, bir şeyi yapma veya yapmama, belli bir şekilde davranıp davranmama erki olarak tanımlanabilir (Kaboğlu, 1989: 14).

Hürriyet ve hak kavramlarının birbirleri ile yakın ilişkileri mevcuttur. Hürriyet kavramını anlayabilmek için hak terimini bilmek gerekmektedir. Hak kavramı, menfaat teorisine göre tanımlanacak olursa kişilerin hukuk düzeni tarafından tanınan ve korunan menfaatlerine hak denilir. Bu tanıma göre hak üç unsur ile tanımlanmaktadır. Bunlar sırası ile kişi unsuru, menfaat unsuru ve hukuk düzeni tarafından korunma ve tanınma unsurudur. Her şeyden önce bir haktan bahsedebilmek için öncelikle ortada bir hak sahibinin yani “kişi”nin bulunması gerekmektedir. Kişi olmadan hak olmaz. Menfaat unsuru ise, hakkın özünü, maddi içeriği ifade etmektedir. Kısaca menfaatin olmadığı yerde hak olmaz. Menfaat bir kişi için avantajlı olan, kişinin kendi düşüncesine uygun olan şey demektir. Menfaat unsuru nihayetinde maddi olabileceği gibi manevi nitelikte de olabilir. Hak kavramını oluşturan unsurlardan bir diğeri ise hukuk düzeni tarafından tanınma ve korunma unsurudur. Bu unsura göre, kişinin menfaatinin hak olarak nitelendirilebilmesi için, menfaatin hukuk düzeni tarafından tanınması ve korunması gerekmektedir. Hukuk düzeni tarafından korunmayan bir menfaat hak olarak nitelendirilemez. Menfaatin olduğu her yerde hakkın varlığından söz edilemez (Gözler, 2014: 401).

Hak kavramı bu şekilde ifade edildikten sonra birde hak ve hürriyet kavramları arasındaki farklılıklara değinilmesi uygun olacaktır. Hak, hürriyet kavramının somutlaştırılmış halidir. Aslında hak, hürriyetin somutta var olmasının aracıdır (Kaboğlu, 1993: 12). Başka bir anlatım ile hak hürriyetin uygulanması noktasında ortaya çıkmaktadır. Hürriyet, kişinin kendi fiili ile gerçekleştirmekteyken, hakkın gerçekleşmesi için ise devletin veya başkalarının hak sahibi lehine edimlerde bulunması gerekir. Örneğin seyahat hürriyeti bir hürriyettir. Kişi kendi fiili ile seyahat eder. Ancak konut hakkı ise bir haktır. Kişiye konut tesis edecek veya kira yardımı yapacak olan devlettir (Gözler, 2014: 402). Tüm bu anlatımlar ışıığında hürriyeti, bir şeyi yapma veya yapmama, belirli bir şekilde davranıp davranmama erki olarak tanımlamak doğru olacaktır.

Liberal hukuk sistemlerinde, kişilerin hür olduğu varsayılmaktadır. Hürriyet karinesi olarak nitelendirilen bu durum ile birlikte insanın hürriyet sahibi olabilmesi için devletin insana yasalar ile hürriyet vermesine gerek yoktur. İnsan doğuştan hak ve hürriyet sahibi olur. Hak ve hürriyet sahibi olmak asıl, temel hak ve hürriyetlere müdahale ise istisna olarak kabul edilir. İnsanın doğuştan hak ve hürriyete sahip olması sebebiyle, devletlerin anayasada ve kanunlarda belirtilen hak ve hürriyetler ile ilgili çeşitli sınırlandırmalara gitmesi, insanların başkaca haklarının olmadığı sonucunu doğurmaz. Yani yasalarda ve anayasalarda hak ve hürriyetlerin sayılması tahdidi bir nitelik oluşturmaz. Hürriyet karinesi beraberinde devletin hürriyetleri sınırlandırması ve durdurması yetkilerinin istisnai mahiyette olduğunun göstergesidir. Asıl olan insan hürriyetinin sınırsız olduğunun kabulüdür. Bu temel hak ve hürriyetin sınırlandırılması ve durdurulmasının nedenleri olmakla birlikte sınırlama ve durdurma nedenlerinin uygulanması aşamasında bir tereddüt ortaya çıkmaması için, sınırlama ve durdurma nedenleri dar bir çerçevede yorumlanmalıdır. Kısaca hürriyetlerin varlığı ve sınırlarıyla ilgili durumlarda hürriyet lehine yorum yapılması gerekmektedir. Hürriyet karinesinden çıkan bir diğer sonuç ise ispat külfetine ilişkindir. Kişi, hürriyetinin varlığını ispat ile mükellef değildir. Aksine hürriyet olmadığını veyahut hürriyetin sınırlarının dar olduğunu iddia eden taraf ispat yükünü üstlenmiş durumdadır. Diğer bir anlatım ile hürriyetin olduğunu ve devletin yetkisinin olmadığını iddia eden kişinin bu iddiayı ispatlama mecburiyeti bulunmamaktadır (Gözler, 2014: 410).

Tüm bu anlatılanlar ışığında tek ve genel olarak ifade hürriyetinin tanımı konusunda hukuksal terminoloji karmaşası yaşanmaktadır. Düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü, düşünceleri açıklama özgürlüğü, iletişim özgürlüğü gibi çeşitli terimler, ifade özgürlüğü teriminin yerine kullanılmaktadır. Bu karmaşanın nedenleri olmakla birlikte terimler birbirleri yerine kullanılmaktadırlar. Bu karmaşanın temel nedenlerinden birisi düşünce özgürlüğü kavramının genel bir kavram olarak görülmesidir. İfade özgürlüğünün, düşünce özgürlüğüne dahil olduğu ve genel bir kavram olan düşünce özgürlüğü yerine ifade özgürlüğü kavramının kullanıldığına ilişkin görüşler mevcuttur (Baloğlu, 2006: 19).

İfade özgürlüğü ile ilgili birçok tanımlama yapılmakla birlikte, en geniş anlamıyla “bir düşünce, inanç, kanaat, tutum veya duygunun barışçı yoldan açığa

vurulması veya dış dünyada ifade edilmesinin serbest olması” anlamına gelmektedir (Erdoğan, 2001: 1).

Anayasa Mahkemesi ise, 2012/990 Başvuru Numaralı, 10.12.2014 Karar Tarihli kararında ifade özgürlüğünü tanımlamıştır. Anayasa mahkemesi söz konusu kararında “İfade özgürlüğü, insanın serbestçe haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine ulaşabilmesi, edindiği düşünce ve kanaatlerden dolayı kınanamaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir.” şeklinde tanımlamıştır (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, Erişim Tarihi: 01.09.2022).

Yargıtay 12. Ceza Dairesi 2018/1722 Esas, 2018/9484 Karar, Karar Tarihi:10.10.2018 tarihli kararında ise, “... Hakaret suçu, ifade özgürlüğünü sınırlayan nedenlerden olup, iddianamelere konu yazı ve yazı dizisindeki ifadelerin hakaret suçunu oluşturup oluşturmadığına, ifade özgürlüğü bağlamında yapılacak değerlendirme sonucunda karar verilebilir.

İfade özgürlüğü; çoğulcu ve anayasal demokrasilerin temel taşlarındandır. Farklı tanımlara yer verilmekle birlikte genel kabule göre, ifade özgürlüğü; insanın serbestçe haber, bilgi ve başkalarının fikirlerine ulaşabilmesi, edindiği fikir ve kanaatlerden dolayı kınanmaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte meşru yöntemlerle dışa vurabilme imkan ve serbestisidir. İfade özgürlüğü, sadece “düşünce ve kanaat sahibi olma” yı değil, “düşünce ve kanaatlere ulaşma” ve “düşünce ve kanaatleri açıklama, yayma” özgürlüklerini de kapsamaktadır. Ayrıca ifade tarzları, biçimleri ve araçları da bu özgürlük kapsamında değerlendirilmektedir.

İfade özgürlüğü; insan hakları hukuku belgelerinde ve anayasalarda, temel haklar ve ödevler kategorisinde, birinci kuşak haklar arasında yer almaktadır. Bu nedenle çoğulcu demokrasilerde ifade özgürlüğü; herkes için geçerli, özüne dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez bir hak ve yaşamsal bir özgürlük niteliğindedir...” (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 07.12.2022) diyerek ifade özgürlüğünün çoğulcu ve anayasal demokrasilerin temel taşı olduğunu, insanın serbestçe haber, bilgi ve başkalarının fikirlerine ulaşabilmesi,

edindiği bilgi, fikir ve kanaatlerden dolayı kınanmaması ve bunları meşru yol ve vasıtalar ile aktarması imkanı ve serbestisi olarak tanımlamıştır.

İfade özgürlüğünün öznesi yabancı-vatandaş, gerçek kişi tüzel kişi ayrımı yapılmaksızın herkestir. İfade özgürlüğü ile siyasi, sanatsal, akademik, ticari, dini ve ahlaki gibi ifadelerin yakından ilişkileri mevcuttur. Bunun ile birlikte ifade özgürlüğünün toplanma ve örgütlenme özgürlükleri ile de sıkı bir bağı olduğu aşikardır.

2.2. Türkiye’de ve Dünyada İfade Özgürlüğünün Sınırları ve Hukuki Dayanakları

İfade özgürlüğü, önemli bir konu olması ve beraberinde birçok hak ve hürriyet ile ilintili olması sebebiyle devletlerin iç hukuk kuralları ile korunduğu gibi beraberinde uluslararası sözleşmelerle de koruma altına alınmış ve ifade özgürlüğünün ihlali sonucunu doğuracak fiillere yönelik yaptırımlar öngörülmüştür. Bölgesel nitelikteki örgütler ve uluslararası örgütler tarafından hazırlanan sözleşmeler ile ifade özgürlüğü teminat altına alınmak istenmiştir.

İnsanın doğuştan gelen doğal haklarının olduğunu beyan etmek üzere 12 Haziran 1776 tarihli Virginia İnsan Hakları Bildirgesi, ifade özgürlüğünün herhangi bir metinde yer alması ve korunması açısından önemli bir konuma sahiptir. Virginia İnsan Hakları Bildirgesi’nin 12. maddesinde “Özgürlüğün en güçlü kalelerinden birisi de basın özgürlüğüdür; despotik yönetimler dışında, asla sınırlandırılmaz.” denilmiş ve ifade özgürlüğüne atıfta bulunulmuştur.

Fransız devriminin temelini oluşturan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisinde de ifade özgürlüğüne değinilmiştir. İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi’nin 11. maddesi “*Düşüncelerin ve inançların serbestçe dışavurumu en değerli insan haklarından bir tanesidir. Her bir yurttaş yasaların belirlediği durumlarda bu özgürlüklerin kötüye kullanımından sorumlu olmak şartı ile bu ifadelerini özgürce konuşabilir, yazabilir ve yayınlatabilir.*” hükmü ile yurttaşların ifadelerini özgürce konuşabileceği ve dışa vurabileceği belirtilmiştir.

II. Dünya Savaşı, insan haklarının en korkunç ve sistematik bir şekilde ihlal edildiği savaş olmuştur. Savaştan sonra yeni bir uluslararası düzenin kurulması amacıyla 1945 yılında Birleşmiş Milletler Antlaşması ile insan haklarına saygılı, temel özgürlükleri koruyucu bir düzenin kurulması amacıyla uluslar arasında barış

çağrısında bulunulmuştur. Bu amaç ile 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” Paris’te ilan edilmiştir. 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 18, 19 ve 20. maddeleri ifade özgürlüğü ile ilgilidir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 19. maddesinde de ifade özgürlüğü ayrıca yer almıştır. Bu bildirme insan hak ve özgürlüklerini düzenleyen tüm belgelerin temelini oluşturmuştur. İfade özgürlüğünü düzenleyen bildirgenin 19. maddesi şu şekildedir:

*“**Madde-19** Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerektirir.”*

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi esas alınarak Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan ve 4 Kasım 1950 tarihinde aralarında Türkiye’nin de bulunduğu onbeş üye devlet tarafından onaylanan 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe giren İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşmenin de kişi hak ve hürriyetlerini konu edinmesi sebebiyle ifade özgürlüğünü uluslararası arenada koruyucu bir etkisi mevcuttur. Türkiye, 28.01.1987 tarihinde bireysel başvuru hakkını tanımıştır ve 22.01.1990 tarihinde ise AİHM’nin yargılama yetkisini kabul etmiştir (Gölcüklü ve Gözübüyük, 1998’den akt. Dülger, 2015: 745).

BM Genel Kurulu, 16 Aralık 1966 tarihinde Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeyi kabul etmiş ve 19 Aralık 1966 tarihinde imzaya açmıştır. Sözleşme, 41. madde dışında, 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, sözleşmeyi 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamıştır.

2.2.1. Türkiye’de İfade Özgürlüğü

Türkiye’de iletişim ve ifade özgürlüğü tarihini, baskı ve sansür tarihi olarak nitelendirmek yanlış olmaz. Türkiye’de gazeteciler ve basın, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren siyasal otoritelerin baskı ve tehditini hissetmiştir. İfade özgürlüğüne yönelik baskı ve tehditler Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Basın ve ifade özgürlüğünü güvence altına almak yerine denetim ve kontrol altında tutan düzenlemeler ile müdahaleci tutumlar sergilenmiştir.

19. yüzyılın başlarında batı askeri, siyasi ve ekonomik konularda büyük atılımlar yaşarken, Osmanlı devleti ise gerileme sürecine girmiştir. Padişahlar kötü

gidişatı durdurabilmek için reformlara ve ıslahatlara başvurmuşlardır. Bu vaziyetin durdurulması amacıyla Sultan II. Mahmut döneminde “Takvim-i Vekayi” isimli gazete çıkartılmıştır. Ancak bu gazete modern anlamda bir gazete olmaktan öte resmi bir bülten niteliği taşımaktaydı. Islahat çabalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan bu gazete her ne kadar padişah buyruğu ile çıkarılmışsa da ilk Osmanlı-Türk gazetesi sayılmaktadır (Zürcher, 1993: 103).

Takvim-i Vekayi’den sonra çıkartılan ikinci Türkçe gazete ise “Ceride-i Havadis” gazetesidir. 1836 yılında İngiliz bir göçmen olan William Churchill tarafından çıkartılmıştır. Bu gazete de resmi politikaları yansıtmak ile birlikte uluslararası haberlere Takvim-i Vekayi gazetesinden daha çok yer vermektedir. Bunun ile birlikte Ceride-i Havadis genel itibariyle gelirlerini ilanlar üzerinden sağlamaktadır. Yarı-resmi olarak nitelendirilen gazete ise 1864 tarihinde son bulmuştur (Zürcher, 1993: 104).

Takvim-i Vekayi ve Ceride-i Havadis’in ardından Agah Efendi tarafından 1860’ta “Tercüman-ı Ahval” gazetesi çıkartılmıştır. Tercüman-ı Ahval gazetesi gerçek anlamda ilk Türk gazetesi sayılmaktadır. Söz konusu gazete Osmanlı kültür ve siyasal hayatına geç katılmış olmasına rağmen çok geçmeden 1861 yılında iki hafta süreyle kapatılmıştır. İmparatorluğun kötü gidişatını anlatan ve yönetici sınıfı eleştiren yazıların gazetede yer alması bu durumun asli sebebidir (Avcı, 2013: 164).

Osmanlı basınının başlangıç noktası olarak kabul edilen Tercüman-ı Ahval gazetesinin başyazarı ise İbrahim Şinasi’dir. Şinasi, Avrupa’da liberal düşünceyi özümsemiş, modernleşme taraftarı olarak öğrenim gördüğü Paris’ten geri dönmüş ve akabinde “Tasvir-i Efkar” gazetesini çıkartmak amacıyla Tercüman-ı Ahval gazetesinden ayrılmıştır. İktidarın otoriter tutumlarını eleştiren ve yöneticilerin Avrupalı güçlere bağlılığını dile getiren gazete kısa zamanda, hükümete olumlu eleştiriler yöneltten bir anlayışa bürünmüştür. Hükümetin kendisine yaptırımlar uygulayacağı düşüncesiyle Şinasi, 1865 yılında aniden ülkeyi terk etmiş ve Paris’e geri dönmüştür. Gazeteyi ise Namık Kemal’e teslim etmiştir. Namık Kemal yönetimindeki gazete ise daha da radikalleşmiştir (Zürcher, 1993: 104).

II. Mahmut’un ölümünden sonra “Tanzimat Fermanı” olarak bilenen belge kabul edilmiştir. Osmanlı devletinin çağın şartlarının gerisinde kalması, siyasi ve askeri alandaki başarısızlıkları Osmanlı Devletinin yenilmez olduğu fikrini ortadan

kaldırmıştır. Yöneticiler ve aydın kesim devletin bu buhrandan kurtulması amacıyla Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesi konusunda fikir birliğine varmışlardır. 3 Kasım 1839 tarihinde ilan edilen Tanzimat Fermanı ile başlayan Tanzimat dönemi 1856 yılında ilan edilen Islahat Fermanı ile birlikte gelişimini sürdürmüştü ve 1876 tarihine kadar devam etmiştir (Özdemir, Çiydem ve Aktaş, 2014: 334-335).

Tanzimat Fermanı, Osmanlı Devletinde hukuk devletine geçişin ilk adımı olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda ilk anayasal belge olarak önem taşımaktadır. Kişi hak ve özgürlüklerinin düzenlendiği ilk belge olması sebebiyle önemli bir yeri olan ferman Gülhane'de yabancı elçilerin önünde okunmuştur. Gülhane Hatt-ı Hümayun olarak bilinen belge oldukça yetersiz de olsa ilk defa padişahın kendi iradesiyle yetkilerini ve iktidarın yetkilerini sınırlandırmıştır. Yasanın üstünlüğü ilkesi benimsemiş, herkesin yasa önünde eşit olacağı ve yasaların yasayı yapanları ve uygulayanları da bağlayacağı kabul edilmiştir. *"Kanunsuz suç ve ceza olmaz"* ilkesi fermanın kişi hak ve özgürlükleri açısından getirdiği önemli bir ilkedir. Buna göre kimseye yasadışı olarak suçlama yapılamayacağı; açık ve adil yargılamanın esas alınması gerektiği kabul edilmiştir. Mal, haysiyet ve şerefın kanun tarafından korunduğu ve farklı dinlere mensup kişilerin yasa önünde eşit kabul edileceği beyan edilmiştir. Kişi hak ve özgürlükleri açısından ferman önemli yere sahip olmasına karşın birçok açıdan yetersizdir. Örneğin basın, dernek, düşünce ve toplanma gibi ifade özgürlüğü temelindeki birçok hürriyete değinilmemiştir (Tanör, 1998: 89).

1830'lu yıllar itibariyle Osmanlı Devletinde basında gelişmeler yaşanmış olmasına rağmen; 1860'lı yıllara kadar basını düzenleyen düzenlemelere rastlamak mümkün değildir. 1857'de Basmahane- Matbaalar Nizamnamesi ile birlikte matbaalar ilk kez genel kurallara bağlanmıştır. Broşürlerin ve kitapların basılmadan önce denetimden geçirilmesi ile ilgili kuralları içeren nizamname, aynı zamanda matbaa çalışanları ile matbaa sahiplerinin kişisel bilgilerinin yönetime verilmesi gerektiği hususunu da hüküm altına almıştır. Sakınca görülmemesi halinde matbaa açmak isteyenlere yetki verileceği, basılacak kitapların ülke ve devlet için sakınca taşımadıklarının sadrazamlıkça tespiti üzerine basımın yapılabileceği, basımı sakıncalı olduğu tespit edilen kitap ve risalelere derhal el koyulabileceği, nizamnameye aykırı davrananların ilgili suç hükümlerince cezalandırılacağı ve matbaalarının kapatılacağı nizamnamede belirtilmiştir (Kabacalı, 1990: 8).

Osmanlı Devleti'nde 1864 yılına kadar basın ve yayın konusunda canlılık sorunsuz olarak devam etmiştir. 1864 tarihinde yürürlüğe giren Matbuat Nizamnamesi ile birlikte bu canlılık dizginlenmiştir. Bu tarihten itibaren sansür, basın ile daha da özdeşleşen bir kavram haline gelmiştir. Toplam 35 maddeden oluşan nizamname, genel hükümler ile birlikte cezai hükümleri de barındırmıştır. Dil farketmeksizin süreli ve süreli olmayan yayınlar ruhsat sistemine bağlanmıştır. Osmanlı tebaası Maarif Nezareti'ne, yabancı tebaa ise Hariciye Nezareti'ne ruhsat başvurusunda bulunabilecektir. Merkezde Matbuat Müdürlüğü, taşrada ise mahalli yönetimce gazetelere gönderilecek resmi yazılar ücretsiz basılacaktır. Nizamname, basın-yayın faaliyetlerine ciddi anlamda bir sansür uygulaması getirmiştir (Yağmuroğlu, t.y.: 5). Nizamnamenin cezai hükümleri arasında ise hapis cezası, para cezası, yayının geçici durdurulması cezası ile gazetenin kapatılması olmak üzere dört farklı yaptırım türü bulunmaktadır. Ayrıca padişahlık makamı hakkında, askeri-güvenlik konularında ve yabancı devlet elçilikleri hakkında yayın yapılmasına izin verilmemiştir. Dönemin resmi makamları nizamnamenin sansür niteliği taşımadığı iddiasında bulunmuşlardır. Ancak gazetelerin ruhsat sistemine bağlanması ve ruhsatın her an geri alınabilir bir sisteme tabii tutulması nizamnamenin sansür ağırlıklı olduğunun göstergesidir.

Tanzimat döneminde basın ve ifade özgürlüğü önündeki bir diğer engel ise 1867 yılında çıkarılan “Ali Kararname” dir. Dönemin gazetelerinin dış politikalar hakkında yapmış oldukları haberler hükümeti daha da baskıcı yasalar yapmaya itmiştir. Sadrazam Ali Paşa tarafından kararname yayımlanmıştır (Topuz, 1996: 29). 1838 yılında Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında Baltalimanı Ticaret Antlaşması tanzim edilmiştir. Bu antlaşmanın Osmanlı Devleti'ni yarı sömürge bir hale getirdiği düşüncesi toplumun genelinde hakim olan bir düşüncedir. Yöneticiler ise bu durumu bastırmak amacıyla kararnameyi yürürlüğe sokmuştur. Kararname geçici olarak çıkartılmış olmasına rağmen; 1909 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Kararnameye dayanılarak Muhbir, Utarit, Diyojen, İbret, Hakikat, Şark, Hayal ve Basiret, Ayine-i Vatan gibi gazeteler kapatma cezaları ile karşılaşmışlardır (Avcı, 2013: 167).

1876 yılında padişah Abdülaziz tahttan indirilmiştir. Ardından meşrutiyet yanlılarının desteklediği V. Murat tahta çıkartılmıştır. V. Murat'ın tahta çıkışı ile birlikte sürgündeki gazeteciler geri dönmüşler ve yeni gazeteler çıkarmaya

başlamışlardır. V. Murat'ın tahta geçişinden üç ay sonra akıl sağlığının bozulduğu gerekçesiyle V. Murat'ın yerine II. Abdülhamit tahta çıkarılmıştır. Yine 1876 yılında Kanun-i Esasi kabul edilmiştir. Kanun-i Esasi'nin 12. maddesindeki "Basın, kanun dairesinde serbesttir." ibaresi, basın özgürlüğünün anayasal bir güvenceye kavuşmasına sebep olmuştur. Ancak bu durum dahi basının özgür olmasına olanak sağlamamıştır. Kanun-i Esasi ile birlikte sert sansür ortamı bir nebze olsun hafiflemiş ve yeni gazeteler çıkartılmıştır. 1878 yılında Ahmet Mithat Efendi tarafından çıkartılan Tercüman-ı Hakikat gazetesi, 1882 yılında Mihran Efendi tarafından Sabah Gazetesi ve 1894 yılında Ahmet Cevdet tarafından çıkarılan İkdam Gazetesi bu dönem içerisinde çıkartılmıştır (Benek, 2016: 36).

Kanun-i Esasi'nin çıkartılmasından kısa bir süre sonra 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı'nın (93 Harbi) ortaya çıkması ve Balkanlarda yaşanan huzursuzluklar ülkeyi olumsuzluklara sürüklemiştir. Bu durum basın üzerinde yeni baskıların ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Benek, 2016: 36).

1878'de Meclis-i Umumi, sultan II. Abdülhamit tarafından süresiz olarak tatil edilmiştir. Böylelikle Kanun-i Esasi yürürlükten kaldırılmıştır. Tek yanlı ferman ile anayasa tekrar rafa kaldırılmıştır. Sultan, kapatma gerekçesi olarak ise halkın meşruti monarşiye uygun olmadığını ve mevcut anayasanın şeri hükümlere uygun nitelik taşımadığını savunmuştur. Meşrutiyet yönetimine son verilmesi ile birlikte meşrutiyet yanlıları susturulmuş ve basın özgürlüğünü engelleyici tutumlar sergilenmiştir. Sultanın, hükümeti ve devleti zor duruma düşürecek en ufak eleştirilere tahammülü yoktur. Bu sebep ile 1877-1908 yılları arasında hiçbir mizah dergisinin basımına izin verilmemiştir (Demir, 2015: 373). Diğer taraftan ise dış basının etkilerini yok etmek amacıyla bir çok gazeteye ülkenin desteklenmesi ve lehte haber yapmaları amacıyla maddi olanaklar sağlanmıştır (Topuz, 2005: 61-62).

1888 yılında Matbaalar Nizamnamesi çıkartılmış ve bu nizamname ile birlikte kitap basımı, yabancı yayınların ülkeye sokulması, basımevi kurulması izne bağlanmıştır. Edebe aykırı olduğu düşünülen eserlerin satılması, dağıtılması ve hatta taşınması suç sayılmıştır. Tiyatro, basın ile birlikte sansüre uğramıştır. Kralların tahtan indirilmesine ilişkin eserler oynanmamış, gazetelerde cumhuriyet, hürriyet, yıldız, deli, birader, sakal, burun, vatan ve millet gibi bazı kavramların kullanılması yasaklanmıştır (Özkorkut, 2002: 77).

II. Abdülhamit, 1908 yılında II. Meşrutiyeti ilan etmek durumunda kalmıştır. 24 Temmuz 1908 tarihinde gazeteler, anayasanın yeniden yürürlüğü koyulacağını, meclisin açılacağını ve meşrutiyetin yeniden ilan edileceğini halka duyurmuştur. 25 Temmuz günü gazetecilerin direnişi neticesinde otuz yıldan sonra ilk defa gazeteler sansürsüz olarak yayımlanmıştır. Tüm bu yaşananlar neticesinde 24 Temmuz “Gazeteciler Bayramı” olarak kabul edilmiştir. 1908 yılında anayasal düzene tekrar geçilmiş ve anayasanın 12. maddesi “Matbuat kanun dairesinde serbesttir, hiçbir koşulla yayınlanmadan önce teftiş ve muayeneye tabi tutulamaz.” biçiminde değiştirilmiştir. Ancak çok geçmeden 1909 yılında 1881 tarihli Fransız Basın Kanunu örnek alınarak Matbuat Kanunu yürürlüğe konulmuştur. 19 Temmuz 1909’da kanunlaşan Matbuat Kanunu 1931 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır (Şentürk, 2015: 202).

Meşrutiyet ilan edilmeden önce İstanbul’da sadece İkdam, Sabah, Saadet ve Tercüman-ı Hakikat olmak üzere yayınıni sürdürmekte olan dört gazete mevcuttu. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte gazete çıkartmak için başvuruların sayısı 200’ü geçmiştir. Ancak meşrutiyetin özgürlükçü havası zararlı cemiyetler ve azınlıklar tarafından kendi menfaatları doğrultusunda kullanılıyordu. Azınlıkların milli menfaatlere aykırı tutum ve davranışları ve bir takım tutucu çevrelerin yazılanlardan etkilenmeleri neticesinde alaylılar mekteplileri öldürmeye başlamışlardı. Bu suretle 31 Mart 1909 vakası ortaya çıkmış, kimi gazetelerin idare merkezleri yağmalanmıştı. Bunun üzerine Mahmut Şevket Paşa komutasındaki Hareket Ordusu Selanik’ten İstanbul’a gelerek harekâtı bastırmıştı. Olayların ardından Sultan II. Abdülhamit tahttan indirilmiş, matbuata sansür konulmuş ve taşkınlık eden gazeteler de kapatılmıştır (Eryaman, 2020: 47).

II. Abdülhamit’ten sonra tahta Mehmet Reşat Efendi (V. Reşat) çıkartılmıştır. İttihat Terakki Partisi iktidarda söz sahibi olmuş ve sıkıyönetim ilan edilmiştir. II. Abdülhamit döneminde baskı ve sansür ile denetlenen basın, II. Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte kısa bir özgürlük anı yaşamış ve tekrar yeni baskılar ile karşı karşıya kalmıştır. Hasan Fehmi, Zeki Bey, Ahmet Samim ve Hasan Tahsin öldürülmüş, 1909-1913 yılları İttihatçıların iktidar olmaya çalıştıkları dönem olmuştur. 1913 tarihinde Bab-ı Ali Baskını ile İttihatçılar yönetime el koymuşlardır ancak 1. Dünya Savaşı ile birlikte iktidarı kaybetmişlerdir (Avcı, 2013: 172).

Milli mücadele sırasında 1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu) olağan üstü koşullarda hazırlanarak yürürlüğe koyulmuştur. Geçiş dönemi anayasası olarak nitelendirilen bu anayasa, metin itibariyle eksik ve yetersiz yapısı sebebi ile kişi hak ve özgürlüklerine yer vermemiştir. Milli mücadelenin zafer ile sonuçlanması üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Heyeti bir kararname yayınlayarak basını yeniden özgürlüğüne kavuşturmuştur. Cumhuriyetin ilânından sonra, 1924 Anayasasının, “Matbuat kanun dairesinde serbesttir ve neşir edilmeden evvel teftiş ve muayeneye tâbi değildir” ifadesini içeren 77. maddesi ile de basın özgürlüğü Anayasal güvenceye bağlanmıştır (Salihpaşaoğlu, 2007: 148).

Basın özgürlüğünün anayasal güvenceye alındığı ve sansürün kaldırıldığı milli mücadele sonrası dönemde Şeyh Said Ayaklanması ortaya çıkmıştır. Şeyh Said Ayaklanmasını takiben, 4 Mart 1925 tarihinde Takrir-i Sükûn Kanunu’nun kabul edilmesi ile sansür geri dönmüştür. Takrir-i Sükûn Kanunu ile birlikte hükümete olağanüstü yetkiler verilmiş, basın ve ifade özgürlüğünü hükümet dilediği gibi kısıtlayabilir hale gelmiştir.

Çok partili hayat denemelerinin başarısızlık ile sonuçlanmasından sonra basın yasasının değiştirilmesi gündeme gelmiştir. 1913 tarihinde basımevi kurmak için gerekli olan beyanname sistemi tekrar geri getirilmiştir. Yeni yasa ile birlikte hilafet yanlısı yayımlar yasaklanmış, savaşta düşman ile işbirliği yapanların ve vatan, millet, savaş ve cumhuriyet karşıtlarının gazete çıkaramayacağı yasalaştırılmıştır. Gazete yöneticiliği için yüksek okul mezunu olmak şartı artık aranır hale gelmiş ve milli menfaatlere aykırı yayım yapanların Bakanlar Kurulu kararı ile kapatılabileceği kararlaştırılmıştır. 1938 yılında ise artık gazete açmak için ruhsat almak ve teminat yatırmak gibi basın özgürlüğünü oldukça sınırlandıran bir yapıya dönmüştür.

II. Dünya Savaşı’na Türkiye katılmamıştır. Ancak savaşın olumsuz etkisini hissetmiştir. Kasım 1940 tarihinde İstanbul’da sıkıyönetim ilan edilmiştir. Bu buhranlı süreç içerisinde artık hükümetin dilediği yayını kapatma yetkisi oldukça güçlenmiştir. Savaş sonrası dönemde Amerika’nın yardımı kimi basın çevrelerince sevinçle karşılanırken, kimi çevrelerce eleştirilmiştir. Sabahattin Ali ve Aziz Nesin tarafından çıkarılan Markopaşa isimli dergi ise eleştirel bir tutum sergilemiştir. 1946’nın Kasım ayında Markopaşa’nın ilk sayısı çıkarılmıştır. Gazetenin sahibi

Sabahattin Ali, idare ve yazı işleri sorumlusu ise Aziz Nesin'dir. Rıfat Ilgaz ise bu kadroya Şubat 1947 tarihinde katılmıştır. Markopaşa'nın eleştirel ve mizah içerikli söylemi dergiye olan ilgiyi arttırmıştır. Ancak bu durum Markopaşa'nın baskı ve sansürlerle karşı karşıya gelmesine sebep olmuştur. Muhafız tavrı, meydan okuyan ve provoke edici söylemi neticesinde Markopaşa dergisi, dış mihraklar tarafından fonlandığı algısının oluşmasına sebep olmuştur. Hiçbir iktidar, bu zamana kadar böylesine açık bir hiciv oklarına hedef olmamıştır. Markopaşa, birçok kez kapatılmış ve defaaten farklı matbaalarda basılmıştır. Kimi zaman farklı isim altında yayın hayatına devam etmiştir. Aziz Nesin'in bir yazısı sebebi ile Markopaşa 1949 yılında kapatılmıştır. Akabinde aynı yıl içinde Rıfat Ilgaz ve Aziz Nesin tarafından Bizim Paşa ve Yedi Sekiz Paşa gibi dergiler Markopaşa geleneğini sürdürmeye çalışmışlardır. Ancak 1950'de Markopaşa geleneği sona ermiştir (Avcı, 2013: 176).

Çok Partili hayata geçiş ile birlikte, Cumhuriyet Halk Fırkası iktidarında basına yönelik bir yumuşama olmuştur. Daha önceleri hükümetin denetimi altındaki Basın Birliği'nin yerini 11.06.1946 yılında Bağımsız Gazeteciler Cemiyeti almıştır. Bunun ile birlikte 1946'daki kanun değişiklikleri ile gazete kapatma yetkisi idari makamlardan alınıp mahkemelere devredilmiştir. Ayrıca izin şartı ve mali şartlar kaldırılmıştır (Yıldız, 2013: 91).

Demokrat Parti, 1950 yılında iktidara gelmiş ve bu tarihte yeni bir basın kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanun ilk haliyle daha demokratik bir tutum sergilemekte iken 1954 yılından itibaren yapılan değişiklikler ile birlikte kanun özgürlükçü ruhunu kaybetmiş ve sınırlayıcı bir hal almıştır. DP iktidarının tutumu, CHP'nin 1945-1950 tarihleri arasındaki tutumundan farklı olmamıştır (Koloğlu, 2006: 123). Çok partili rejim döneminde ifade özgürlüğü uygulamaları, tek parti dönemi uygulamalarından pek farklı olmamıştır. Tek parti dönemindeki düşünce suçları kaldırılmamış, aksine cezalar arttırılmıştır. Bir kısım iyileştirmeler yapılmıştır ancak anti demokratik yasalar ile yapılan iyileştirmeler anlamsız hale gelmiştir.

1953 yılında ekonomik sıkıntılar ortaya çıkar. İktidarın izlemiş olduğu politikalar basın tarafından artık eleştirilmeye başlanmıştır. İktidar, basının eleştirel tutumunu bastırmak amacıyla yeni bir yasa tasarısının hazırlıklarına başlar. Gazetelerin tüm tepkilerine rağmen "*Neşir yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı*

Cürümler Hakkında Kanun” yürürlüğe girer. Bu yasa ile ifade özgürlüğü ve basın kısıtlanmış ve gazeteciler cezai soruşturmalar ile karşı karşıya kalmıştır (Topuz, 2005: 108).

1955’te 6-7 Eylül olayları sebebi ile TBMM tarafından İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde sıkıyönetim ilan edilmiştir. Sıkıyönetim beraberinde gazeteler ve ifade özgürlüğü açısından bir yasaklar zinciri getirmiş ve 1956 yılında basın özgürlüğü aleyhine Basın Kanunu başta olmak üzere bazı kanunlarda değişiklikler yapılmıştır. Böylece 1960’a kadar yeni bir istibdat dönemi yaşanmıştır. Gazetecilere sayısız davalar açılmış, bazı gazeteciler mahkum edilmiş, basına ve ifade özgürlüğüne yönelik sansür ve yasaklar arttırılmıştır. 27 Mayıs 1960 darbesi, cezaevindeki gazetecilerin serbest bırakılmasını sağlarken; beraberinde basın kanunlarındaki anti demokratik hükümler kaldırılmaya başlanmıştır. Diğer taraftan basın çalışanları ile işverenler arasındaki ilişkiyi düzenleyen 212 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ile birlikte 10 Ocak 1961 tarihi gazeteciler tarafından “Çalışan Gazeteciler Bayramı” olarak kabul edilmiştir (Avcı, 2013: 180).

27 Mayıs 1960 darbesinden bir yıl sonra 1961 yılında yeni Anayasa yürürlüğe girmiştir. 1961 Anayasası’nın 22. maddesi basın özgürlüğünü “*Basın hürdür, sansür edilemez. Devlet, basın ve haber alma hürriyetini sağlayacak tedbirleri alır.*” diyerek güvence altına almıştır. İfade özgürlüğü açısından değerlendirildiğinde 1961 Anayasası’nın 1924 Anayasası’na göre daha özgürlükçü bir yapısının olduğu açıktır. Temel hak ve hürriyetlere daha ayrıntılı yer verilmiştir. 1961 Anayasası kişiyi ve toplumu devlete karşı korumak amacıyla oluşturulmuştur. 1924 Anayasasına göre daha sistematik ve ayrıntılı olduğu da açıktır. 1961 Anayasası’nın 20. Maddesinde ifade özgürlüğü düzenlenmiştir. Söz konusu 20. madde “*Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir. Kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz.*” şeklindedir. Madde metninde herhangi bir sınırlama sebebi yoktur. İfade özgürlüğünün 1961 Anayasasında mutlak bir hak olarak düzenlendiğini belirtebiliriz.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın milletlerarası andlaşmaları uygun bulma madde başlıklı 90. maddesi “*...Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe*

konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.” hükmü ile uluslararası sözleşmelerin kanun hükmü ile eşdeğer tutulduğu ve hatta temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmeler ile kanun hükümlerinin çatışması halinde temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelere ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği anayasal bir hüküm olarak yer almıştır. İfade özgürlüğünün temel hak ve özgürlüklerden olduğu varsayımı ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın temel hak ve özgürlükleri bu yönüyle koruyucu yapısının olduğu da beraberinde açıktır.

İfade özgürlüğü, AİHS’nin 10. maddesi ile somutlaştırılmıştır. Sözleşmenin 10. maddesinin 1. fıkrası ifade özgürlüğünün tanımı ve niteliklerini belirtmekteyken 2. fıkrası ifade özgürlüğünün meşru otoriteler tarafından hangi meşru sebepler ile sınırlandırılacağını belirtmiştir. AİHS’nin 10. maddesi şöyledir:

“Madde 10 - İfade özgürlüğü

1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.

2. Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.”

AİHS, ifade özgürlüğü kavramını madde metninden de açıkça görüleceği üzere, uzun bir anlatım ile tanımlamamıştır. Bu durum Avrupa İnsan Hakları Mahkemesini, ifade özgürlüğünü içtihatlar ile birlikte geliştirme ve açıklığa kavuşturma mecburiyetinde bırakmıştır. Geniş bir kavram olan ifade özgürlüğü kavramını tanımlamak aksine ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı bir hal alabilecektir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan ifade özgürlüğünün kapsamı mevcut düzenlemenin lafzının ötesinde içtihat hukuku ile gelişmiş denilebilir.

İfade özgürlüğü ile ilgili olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 25. maddesi'nde düşünce ve kanaat özgürlüğü, 26. maddesinde ise düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü düzenlenmiştir. Anayasanın 25. maddesine göre, *“Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.”* şeklindedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti madde başlıklı 26. maddesi:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.” hükmüne amirdir.

Anayasa'nın 26. maddesi tıpkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi ile benzerlik göstermektedir. Hükümlerin birinci fıkralarında ifade özgürlüğünün kapsamı belirtilmişken; ikinci fıkralarında ifade özgürlüğünün sınırlama ölçütleri belirtilmiştir. Belirtilen sınırlama sebepleri meşru kabul edilmiş

ve sınırlamaların hakkaniyete uygun ve dar yorumlanması gerektiği hususları ise içtihatlar ile birlikte gelişim göstermiştir.

Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinin ifade özgürlüğünü içerik bakımından sınırlayıcı bir mahiyeti yoktur. Gerçek ve tüzel kişiler için herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Akademik, ticari, siyasi, sanatsal, dini ve ahlaki herhangi bir sınırlandırma söz konusu değildir. İfade özgürlüğünün başkalarınca değersiz veya yararsız görülmesi durumları dahi ifade özgürlüğünü sınırlayıcı bir neden olarak düşünülemez. Anayasa'nın 26. maddesi tıpkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi ile benzerlik göstermektedir. Bunun ile birlikte Anayasa'nın 26. maddesinde radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasının mümkün olduğu hususu açıkça belirtilmiştir.

İfade özgürlüğüne ilişkin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan bir takım hükümlere ek olarak 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda da düzenlemeler mevcuttur. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun "İnanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme" madde başlıklı 115. maddesi'nde,

"(1) Cebir veya tehdit kullanarak, bir kimseyi dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya veya değiştirmeye zorlayan ya da bunları açıklamaktan, yaymaktan meneden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Dini inancın gereğinin yerine getirilmesinin veya dini ibadet veya ayinlerin bireysel ya da toplu olarak yapılmasının, cebir veya tehdit kullanılarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla engellenmesi hâlinde, fail hakkında birinci fıkra göre cezaya hükmolunur.

(3) Cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla bir kimsenin inanç, düşünce veya kanaatlerinden kaynaklanan yaşam tarzına ilişkin tercihlerine müdahale eden veya bunları değiştirmeye zorlayan kişiye birinci fıkra hükmüne göre ceza verilir." hükmü ile ifade özgürlüğüne atıfta bulunulmuş ve kişilerin düşüncelerini ve inançlarını açıklamak ve bunların gereğinin yerine getirilmesini engelleyici davranışları önlemek hususları amaç edinilmiştir.

5651 sayılı "İnternet ortamında yapılan yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" birinci maddesinde yasanın amacı belirtilmiştir. Söz konusu 1. madde:

“1- (1) Bu kanunun amaç ve kapsamı; içerik sağlayıcı, yer sağlayıcı, erişim sağlayıcı ve toplu kullanım sağlayıcıların yükümlülük ve sorumlulukları ile internet ortamında işlenen belirli suçlarla içerik, yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden mücadeleye ilişkin esas ve usûlleri düzenlemektir.”

Yasa, internet yayınlarına erişimin engellenmesi, içeriğin yayından çıkarılması ve cevap hakkı konularına da değinmiştir. 5651 sayılı yasa verdiği tanımlar ve yaptığı açıklamalar ile ceza sorumluluklarının saptanmasında yardımcı bir yasal kaynak konumundadır. Söz konusu yasayı internet kabahatler yasası olarak tanımlayabileceğimiz gibi “kitle haberleşme kanunu” hüviyetine de sahip olduğunu belirtebiliriz (İçel, 2012: 447).

Kamuoyunda “Dezenformasyon Yasası” olarak bilinen 7418 sayılı “Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, 18 Ekim 2022 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla sosyal medya dezenformasyonun önüne geçilmesi amaç edinilmiştir. 7418 sayılı kanun 5187 sayılı Basın Kanunu’nda, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’da düzenlemeler getirmiştir.

7418 sayılı kanun, internet haber sitelerinde çalışanların basın mensubu sayılmasından, sosyal medya sağlayıcılarının Türkiye’de ofis açmak mecburiyetinde olduklarına, BTK’nın yetkilerinden resmi ilanlara kadar pek çok konuya ilişkin düzenlemeler getirmiştir. Ancak 7418 sayılı kanunu 29. maddesi ile Türk Ceza Kanuna 217/A maddesi olarak ilave edilen bölümü tartışmaların odak noktası haline gelmiştir. Düzenlemeye karşı çıkan muhalet partileri ve sosyal medya kullanıcıları, kanunun ifade özgürlüğünü engelleyici olduğunu, soruşturma furçasının başlayacağını, kanunla birlikte toplumun tedirgin olacağını, kanunun Anayasa’ya aykırılık teşkil ettiğini ve seçimler açısından haksız rekabete zemini hazırladığını iddia ve eleştirilerinde bulunmuşlardır (Oymak, 2022:510).

2.3. İfade Özgürlüğü Alanı Olarak Sosyal Medya

İnternetin bağımsız ve yöneticisiz hali, interneti ve sosyal medya ortamlarını ifade özgürlüğünün en etkin kullanıldığı alanlar haline getirmiştir. Sosyal medyanın bu yapısı ilk zamanlar fark edilememiştir. Kullanıcıların gerek birbirleri ile sıkı örgütlenebiliyor olmaları ve gerekse anonimlik duygusu ifade özgürlüğünün etkin

bir şekilde kullanılmasını olanak sağlamıştır. Ancak bu durumlar beraberinde sosyal medyanın olumsuz kullanılmasına da yol açmıştır. Sosyal medya ortamlarındaki bu otorite boşluğu kişilik haklarının zedelenmesine, terörizm vb. hususların artmasına sebep olmuştur. Devlet ve meşru otoriteler bu ve benzeri sebepler ile sosyal medya ortamlarındaki akışı kontrol altında tutmak istemektedirler.

Türkiye, 2001 yılına kadar internet ve sosyal medya ortamlarına ilişkin özel bir düzenleme yoluna başvurmamıştır. Genel hükümler çerçevesinde sosyal medyada işlenen suçların önlenmesi amaç edinilmiştir.

Sosyal medya, ifade özgürlüğünü etkin bir şekilde kullanılmasına olanak sağlar. Ancak ifade özgürlüğünün sınırlarının belirsiz yapısı ve sosyal medya ortamlarının yöneticisiz ve denetimsiz yapısı yasa koyucuları bu konuda düzenleme yapmaya mecbur etmiştir. Bu sebep ile İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun ile internet ortamında paylaşılan ve içeriği kanunda belirtilen suçları oluşturduğu konusunda yeterli şüphe bulunan yayınlarla ilgili erişimin engellenmesi kararı verilebilmektedir (Bulut, 2018: 76).

2.4. İfade Özgürlüğü Bağlamında Sosyal Medya ve Geleneksel Medya Karşılaştırması

Sosyal medya ile geleneksel medya arasındaki en önemli farklar arasında, sosyal medya içeriklerinin neredeyse tamamının kullanıcılar tarafından oluşturulması durumu önem arz eden bir durumdur. Sosyal medyada kullanıcıların isteği dışında bir içerik üretilmesi söz konusu değildir. Bu sebep ile sosyal medyadaki içeriklerin yapısı ve sayısı kullanıcıların yapısı ve sayısına göre sürekli olarak farklılık göstermektedir.

Sosyal medya kullanımının zaman ve mekândan bağımsız olması ve sosyal medyanın taşınabilir olması ve siyasi ve ticari kampanyalarda farklı siyasi ve ticari görüşlerden kişilerin kendini bu alanda daha iyi gösterebilmesi gibi yönlerden de geleneksel medya ile farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum kullanıcılara kendi his, duygu, durum ve düşüncelerini açıklama imkanı vermekte ve ifade özgürlüğünün daha etkin bir şekilde kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Çetin ve Bel (2014: 70-71) yaptıkları çalışmada sosyal medyada mesajların çok hızlı bir şekilde

yayılmasını, bir taraftan kullanıcıların bu ortamda örgütlenmesini kolaylaştırdığını diğer taraftan da siyasiler ve propagandacıların sosyal medyayı etkin bir şekilde kullanmalarına sebep olduğunu belirtmişlerdir. Aynı çalışmada bazı düşünürlerin ileri sürdüğü gibi sosyal medyanın geleneksel medyayı ortadan kaldırmayacağı bilakis sosyal medyanın, geleneksel medyanın etkisini arttıran platformlar olma özelliğini taşıdığı dile getirilmiştir.

İlgi çekici içerikler, sosyal medyanın olmazsa olmazıdır. İlgi çekici kampanyalar, reklamlar dakikalar içerisinde hızlı ve kolay bir biçimde hedef kitleye ulaşmaktadır. İçerik paylaşım konusunda sosyal medyanın, geleneksel medyaya göre en büyük avantajı ise ölçülebilirliktir. Sosyal medya ile geleneksel medya arasındaki bir diğer fark ise maliyet unsurudur. Planlanan kampanyalar, küçük bütçelerle sosyal medya aracılığıyla hedef kitleye rahatlıkla ulaşmaktadır. Geleneksel medyada ise televizyon, gazete ve dergi reklamları, açık hava reklamları vb. düşünüldüğünde hedef kitleye ulaşım için harcanan maliyetin fazla olduğu görülür. Geleneksel medya, kullanıcıya tek taraflı bilgi akışı sağlarken; sosyal medyanın etkileşimli yapısı geleneksel medya pratiklerinin çok ötesindedir. Geleneksel medya, bilgi ve iletişimin yayılması için çeşitli kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Örneğin, bir dergi çıkartmak için matbaaya, bir televizyon yayını izleyebilmek için uydu cihazlarına ihtiyaç duyarız. Ancak sosyal medya göreceli olarak daha az kaynağa ihtiyaç duymaktadır. Sosyal medyada engelleyici ve kısıtlayıcı unsurların az olması, sosyal medyayı geleneksel medyadan daha özgürlükçü bir forma sokmaktadır (Mecek: 2018).

2.5. Sosyal Medya ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

Sosyal ağlar, mikro bloglar, sohbet siteleri, forumlar ve internet sözlükleri gibi araçlar kişilerin iletişim kurmasını ve bilgi paylaşmasını sağlayan internet siteleri ve uygulamalar sosyal medya kapsamında sayılmaktadır. Bunlar kimi durumlarda sadece iki kişi arasında gerçekleşen bir iletişim olsa da sosyal medyanın sınırsız, zengin yapısı sayesinde paylaşılan ileti ve bilgiler milyonlarca kişiye ulaşabilmektedir. Bu neden ile sosyal mecra üzerinde işlenen suçlar, yaratmış olduğu farklılık ve suçun işlenmesinin farklılaşması noktasında önem arz etmektedir (Özocak, 2013: 3).

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçlar arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Şöyle ki; sosyal

medya sahip olduğu özellikler itibariyle birçok disiplinin çalışma alanında yer almaktadır. Bu kapsamda sosyal medyanın hukuk sistemi ve özellikle devletlerin ceza yasaları ile ilişkilerinin olmaması gibi bir durum düşünülemez. Hayatımızın her alanına sirayet eden sosyal medya, bazen de yaşanan olumsuzluklarla gündeme gelmektedir. Söz konusu olumsuzlukların en önemlilerinden birisi ise ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçlardır.

2.6. Sosyal Medyada İfade Özgürlüğü Bağlamında İşlenen Suçlar

Sosyal medya araçları ile birden çok suç tipi işlenebilmektedir. Ancak bu çalışmanın kapsamı sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçlarla sınırlı tutulduğundan dolayı diğer suç tiplerine değinilmeksizin sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçlar ele alınmıştır.

T.C. Yargıtay’a ait kararlara ulaşılabilen ve toplam 7442359 adet Yargıtay kararın yer aldığı belirtilen “<https://karararama.yargitay.gov.tr/>” adresindeki sitenin ‘detaylı arama’ bölümünde, aranacak kelime bölümüne “Facebook” yazılmış, 23 adet ceza dairesinin tümü seçilerek arama yapılmıştır. Bu arama neticesinde, 2217 adet Yargıtay kararına ulaşıldığı belirtilmiştir. Aynı şekilde sitenin aranacak kelime bölümüne “instagram” yazılmış, netice itibariyle 119 adet Yargıtay kararına ulaşılmıştır. Aynı şekilde “Tiktok” yazılmış, netice itibari ile 1 adet Yargıtay kararına, “Twitter” yazıldığında ise 285 adet Yargıtay kararına ulaşılmıştır. Bu haliyle Facebook’un suçun işlenmesinde daha yoğun bir kullanıma sahip olduğu söylenebilir. Ancak Facebook’un, sitede aratılan diğer sosyal medya platformlarından daha erken kullanıma girmesi ve Yargıtay’a ait 2011 yılı ve sonrası kararların genel itibariyle sitede yer alması sebebiyle kesin bir kanaat bildirmek yanıltıcı olabilecektir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda düzenlenen, hakaret, tehdit, şantaj, cumhurbaşkanına hakaret, suç ve suçluyu övme, devlet organlarını aşağılama, nefret ve ayrımcılık, kişilerin huzur ve sükununu bozma, haberleşmenin gizliliğini ihlal, verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme, gizliliğin ihlali, adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs, savaşta yalan haber yayma, devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıklama, gizli kalması gereken bilgileri açıklama, yasaklanan bilgileri açıklama ve yasaklanan bilgileri siyasal veya askeri casusluk maksadıyla açıklama, yabancı devlet bayrağına karşı hakaret, yabancı devlet başkanına karşı suç ve yabancı devlet temsilcilerine karşı suç, uyuşturucu ve

uyarıcı maddelerin özendirilmesi, suç işlemeye tahrik, intihara yönlendirme, cinsel taciz, çocukların cinsel istismarı, halkı kin ve düşmanlığa tahrik, kanunlara uymamaya tahrik, özel hayatın gizliliğini ihlal, halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma madde başlıklı suçlarının ifade özgürlüğü ile ilişkili oldukları ve belirtilen suçların sosyal medya aracılığıyla işlenebileceği tespit edilmiştir.

2.6.1. Hakaret

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Hakaret" madde başlıklı 125. maddesi şöyledir:

"Madde 125-

(1) Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden (...)45 veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir.

(2) Fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkrada belirtilen cezaya hükmolunur.

(3) Hakaret suçunun; a) Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı, b) Dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı, c) Kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle, İşlenmesi halinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz.

(4) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/15 md.) Hakaretin alenen işlenmesi halinde ceza altında biri oranında artırılır.

(5) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/15 md.) Kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi hâlinde suç, kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılır. Ancak, bu durumda zincirleme suça ilişkin madde hükümleri uygulanır."

Bu suçun 'şeref'i koruduğu konusunda literatürde görüş birliği mevcuttur. Hakaret suçunda belirli veya belirlenebilir kişi veya kişiler suçun mağduru olabilmektedir. Bu suçta fail bakımından herhangi bir özellik aranmamıştır.

Herhangi bir kişi bu suçun faili olabilir. Ancak tüzel kişilerin ise bu suçun faili olması mümkün değildir. Mağdurun da belirli veya belirlenebilir bir kişi olması yeterlidir. Mağdurun kim ya da kimler olabileceğinin kullanılan sözlerden tespit edilmesi yeterlidir. Bu suçta suçun mağdurunun isminin açıkça belirtilmesine gerek yoktur. Söz konusu hakaret suçunun maddi unsurunu, başkasının onur, şeref, ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat etmek ya da sövmek eylemi oluşturur.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi Esas No: 2019/13629 Karar No: 2022/4135 Karar Tarihi: 30.05.2022 kararında, “ *Dosya kapsamına ve ikrar içeren savunmaya göre; başka kişilerle evli olan sanık ve katılanın aynı iş yerinde çalışmaları nedeniyle aralarında duygusal birliktelik başladığı ve beraber kaçarak 3 ay süreyle birlikte yaşadıkları ve daha sonra katılanın, annesinin evine döndüğü ve sanık ile konuşmayı devam ettirmemesi üzerine sanığın, katılanın annesine kendi telefonundan "demek ki gerçekten bi ben değilmişim hayatında bu durumda or...u olduğu doğruymuş" şeklinde mesaj atıp ve katılan ile aralarındaki ilişkinin varlığını ve boyutunu gösteren resimleri katılanın rızası dışında kendi facebook hesabından yayınlayan sanığın sübut bulan eyleminin TCK'nın 125/1 ve 134/2 madde ve fıkralarında düzenlenen hakaret ve özel hayatın gizliliğini ihlal suçlarını oluşturduğuna ilişkin yerel mahkemenin kabul ve uygulamasında bir isabetsizlik görülmemiştir.*” (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 08.11.2022) denilerek hakaret suçunun oluştuğuna işaret etmiştir. Örnek Yargıtay kararından da açıkça görüleceği üzere hakaret suçunun sosyal medya araçları vasıtası ile gerçekleştirilebileceği sabittir.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi Esas No: 2021/30843 Karar No: 2021/28005 Karar Tarihi: 29.11.2021 kararında ise, “*Bir hareketin tahkir edici olup olmadığı, zamana, yere ve duruma göre değişebilmektedir. Kamu görevlileri veya sivil vatandaşlara yönelik her türlü ağır eleştiri veya rahatsız edici sözlerin hakaret suçu bağlamında değerlendirilmemesi, sözlerin açıkça, onur, şeref ve saygınlığı rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnadını veya sövmek fiilini oluşturması gerekmektedir.*”

İnceleme konusu somut olayda; şüphelinin Cumhuriyet Gazetesinde yayımlanan yazısında müşteki ile ilgili asılsız haberler yapılmak suretiyle müştekinin itibarsızlaştırılmaya ve küçük düşürülmeye çalışıldığının iddia edildiği

anlaşılmaktadır. Öncelikle belirtilmelidir ki, haber içeriğinde yer verilen ifadelerin rahatsız edici olduğu anlaşılabilirse bile haberde yer alan ifadelerin ve haber başlığının, Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında özel bir önem atfedilen, ifade özgürlüğü bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir.” şeklinde hüküm tesis edilmiştir (https://karararama.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 08.01.2023). Bu hükümde hakaret suçu ile ifade özgürlüğü kavramı arasında sıkı bir ilişkinin olduğu, zaman, yer ve duruma göre her somut olayın kendi içerisinde ayrıca değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Buradan hareketle söz konusu suçun sosyal medya ortamında da işlenebileceği gözönünde tutulmalıdır.

Yargıtay kararlarında, sosyal medya aracılığıyla herkese açık şekilde yapılan hakaret içerikli paylaşımlarla suçun işlenmesi halinde TCK 125/4 uyarınca suçun aleniyet kazandığı gerekçesiyle arttırima gidilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yargıtay 12. Ceza Dairesi Esas No: 2017/4286, Karar No: 2018/1180, Karar Tarihi: 07.02.2018 sayılı kararında “...*Hakaret suçu oluştuğu kabul edilen eylemin, birden fazla kişi tarafından algılanma imkanı bulunan facebook adlı sosyal paylaşım sitesinde işlenmesi halinde tayin olunan cezada 125/4. Madde uyarınca arttırima gidilmesi gerektiği gözetilmeden...*” ibarelerine yer vermiştir (https://karararama.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi:09.11.2022).

2.6.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin Özendirilmesi

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma” madde başlıklı 190. maddesinin 2. fıkrasında “*Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendiren veya bu nitelikte yayın yapan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve bin günden onbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.*” hükmü mevcuttur. Suçun oluşumu için, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının alenen özendirilmesi gerektiği ve bu özendirme faaliyetinin yayın yoluyla da yapılabileceği belirtilmiştir.

Yargıtay 20. Ceza Dairesi Esas No: 2017/2023 Karar No: 2020/867 Karar Tarihi: 27.01.2020 kararında, “*İncelenen tüm dosya kapsamına göre; sanığın "facebook" isimli sosyal paylaşım sitesine koyduğu fotoğraf içeriklerinin özendirici nitelikte olduğunu kesin olarak kabul etmek olanaklı olmadığı gibi, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendirme kastı ile hareket ederek sosyal paylaşım sitesinde yer verdiğine dair her türlü şüpheden uzak yeterli delil*

bulunmadığından unsurları oluşmayan suçtan beraati yerine, mahkumiyetine karar verilmesi;

Sonuç: Kanuna aykırı, sanığın temyiz itirazları bu nedenlerle yerinde görüldüğünden hükmün BOZULMASINA, 27/01/2020 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.” (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 04.01.2023) şeklindeki kararı ile her ne kadar sanık hakkında kastının olmaması sebebi ile beraat kararı verilmesi gerektiği belirtilmiş ise de kararda suçun sosyal medya araçları ile işlenebileceği açıkça görülmektedir.

Suçun oluşumu ifade özgürlüğü bağlamında değerlendirildiğinde ise, sosyal medyada özendirme faaliyeti aslında beraberinde bireyin kendi tutum ve davranışlarını dışa vurum faaliyeti olarak görülmüştür. İfade özgürlüğünün, sadece söylem bazında değerlendirilmemesi gerektiği durumu bu karardan da anlaşılmaktadır. Şöyle ki, failin Facebook’a koyduğu fotoğraf, ifade özgürlüğünün göstergesi olarak okunabilir. Bu çerçevede kişinin her türlü beyan ve paylaşımının ifade özgürlüğü ile yakından ilintili olduğunun belirtilmesi gerekir.

2.6.3. Suç İşlemeye Tahrik

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Suç işlemeye tahrik” madde başlıklı 214. maddesi şu şekildedir:

“Madde 214- (1) Suç işlemek için alenen tahrikte bulunan kişi, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Halkın bir kısmını diğer bir kısmına karşı silahlandırarak, birbirini öldürmeye tahrik eden kişi, onbeş yıldan yirmidört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Tahrik konusu suçların işlenmesi halinde, tahrik eden kişi, bu suçlara azmettiren sıfatıyla cezalandırılır.”

Yargıtay 8. Ceza Dairesi Esas No: 2019/19494 Karar No: 2021/653 Karar Tarihi: 19.01.2021 kararında “ *Sanık hakkında "Suç işlemeye alenen tahrik etme" suçundan kurulan hükme yönelik yapılan temyiz incelemesinde; Yapılan yargılamaya, dosya içeriğine, toplanıp karar yerinde gösterilen ve değerlendirilen delillere, oluşa ve mahkemenin soruşturma sonucunda oluşan inanç ve takdirine, suçun oluşumuna ve niteliğine uygun kabul ve uygulamasına, hukuka uygun, yasal ve yeterli olarak açıklanan gerekçeye göre, sanık müdafinin suçun unsurlarının*

oluşmadığına ve eksik inceleme ile karar verildiğine yönelik temyiz itirazlarının reddiyle hükmün ONANMASINA, 2- Sanık hakkında "Kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret" suçundan kurulan hükme yönelik yapılan temyiz incelemesinde ise; Sanığın facebook üzerinden yaptığı paylaşımların bir bütün olarak, belli bir polise ya da bir polis grubuna yönelik olmadığı, olaylara müdahale eden emniyet teşkilatına yönelik olduğunun anlaşılması karşısında, sanığın eyleminin TCK'nın 301/2. maddesinde düzenlenmiş bulunan "emniyet teşkilatını alenen aşağılama" suçu kapsamında ele alınması gerektiği ve bu suçtan soruşturma yapılmasının aynı maddenin 4. fıkrasına göre "Adalet Bakanlığı'nın iznine bağlı" olduğu gözetilmeden, yazılı şekilde hüküm kurulması, ..." (https://karararama.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 06.01.2023) şeklindeki Yargıtay kararında suç işlemeye alenen tahrik suçunun sosyal medya araçları vasıtası ile işlenebileceği görülmektedir.

5237 sayılı TCK'nın "Ortak Hükümler" başlıklı 218. maddesi, haber verme sınırlarını aşmayan ve eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamalarının suçu oluşturmayacağını ve basın yayın yoluyla suçun işlenmesi halinde cezanın yarı oranına kadar arttırılabileceğini belirtmiştir. Suçun, ifade özgürlüğü ile sıkı bir ilişkisinin olduğu açık olup; suçun değerlendirilmesinde ifade özgürlüğünü zedeleyici tutum ve davranışlardan kaçınılmalıdır.

2.6.4. Suç ve Suçluyu Övme

TCK md. 215'te düzenlenen suç ve suçluyu övme suçu somut tehlike suçlarındandır. Bu suç bakımından yargılamayı yapan mahkemenin, işlenmiş bir suçun övülmesiyle birlikte kamu düzeni bakımından açık ve yakın bir tehlikenin doğduğunu tespiti gerekmektedir. İşlenen suçun övülmesi şeklindeki ifadenin kanunda gösterilen somut tehlikeyi meydana getirmediği sonucuna ulaşıldığı takdirde, kişi bu ifadesi sebebiyle cezalandırılmayacaktır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 215. maddesi, "İşlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kişiyi alenen öven kimse, bu nedenle kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması hâlinde, iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." şeklindedir.

Yargıtay 16. Ceza Dairesi Esas No: 2020/6747 Karar No: 2020/5737 Karar Tarihi: 13.11.2020 kararında, "Şüpheli ...'ın Facebook sosyal medya sitesinde yer

alan hesabında yaptığı paylaşımlarla FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne destek verdiği, Cumhurbaşkanı Başbakan olduğu dönemde hakaret ettiği, örgüt liderine hoca efendi demek sureti ile ayrıca Zaman gazetesi gibi yayın organlarının da paylaşımlarını yaparak örgüt ve yayın organlarının propagandasını yaptığı, 17-25 Aralık sürecinde hükümet aleyhine paylaşımlarda bulunduğu, MİT tırlarının durdurulması olayına yönelik paylaşımlarda bulunarak casusluk suçunu işleyen...’ın eylemine iştirak ettiği, Ermeni lobisinin tezlerini savunan sitelerin propagandasını yaptığı, Tuskon Genel Kurulunda hükümetin tehdit edilmesinin haberini yaptığı, ...ve... ile ilgili paylaşımları yayımladığı, örgütün medya yapılanmasına destek verdiği, gezi parkı eylemlerini desteklediği, iktidar partisini hedef gösterdiği, suç ve suçluyu övdüğü, şüphelinin Ankara ve Kayseri Cumhuriyet Başsavcılıklarında başkaca soruşturma dosyalarının bulunmasına rağmen hakkında işlem yapılmadığı, delilleri karartma ve kaçma şüphesi bulunduğundan gözaltına alınması gerektiği,..” (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.01.2023) şeklindeki karar kesitiyle birlikte suç ve suçluyu övme suçunun sosyal medya araçları ile birlikte işlenebileceğini göstermiştir.

5237 sayılı TCK’nın “Ortak Hükümler” başlıklı 218. maddesi, haber verme sınırlarını aşmayan ve eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamalarının suç oluşturmayacağını ve basın yayın yoluyla suçun işlenmesi halinde cezanın yarı oranına kadar arttırılabileceğini belirtmiştir. Türk Ceza Kanunu 215. maddesinde yer alan suç ve suçluyu övme suçu ifade özgürlüğü ile bağlantılı bir suç türüdür. Şöyle ki; suçu veya suçluyu övme fiilinin tespiti ve ifadenin dışı vurumunun suç ve suçluyu övme olarak nitelendirilmesi gerekmektedir. Durum, yer ve zamana göre övme fiilinin ifade özgürlüğü olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğinin her olay özelinde incelenmesi gerekmektedir (Kuyucu, 2014: 809).

2.6.5. Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Halkı kin ve düşmanlığa tahrik” madde başlıklı 216. maddesi şu şekildedir:

“Madde 216-

(1) Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen

tahrir eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması halinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

Yargıtay 16. Ceza Dairesi Esas No: 2020/7719 Karar No: 2021/1082 Karar Tarihi: 11.02.2021 kararında, “ ..PKK/KCK terör örgütünün faaliyetlerinin deşifre edilmesine yönelik sosyal medya paylaşım sitelerinde yapılan açık kaynak araştırmasında, 23.11.2018 tarihli açık kaynak araştırma tutanağı ile facebook adlı sosyal medya sitesinde "naim.deri.9" url uzantılı, "... " adı ile kullanılan hesapta, herkese açık şekilde özetle;- 20.09.2014 tarihinde "Türkiye'nin Rojava Sınır politikasını birebir anlatan karikatür" yorumu içerir başka bir facebook kullanıcının yaptığı karikatürün paylaşıldığının bu kapsamda, karikatürde Cumhurbaşkanının, "sınır kapısını kapatıp, İŞİD terör örgütü militanlarının geçmesine izin vererek halkın üzerine saldırmasına izin verdiği manasına" gelen karikatürü paylaşılması sureti ile "halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrir" ve "cumhurbaşkanına hakaret" suçlarının işlendiği...” hususlarına yer verilmiştir (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.01.2023). Yargıtay kararı neticesinde TCK 216. maddesine ilişkin suçun sosyal medya araçları vasıtası ile işlendiği görülmektedir.

Burada belirtilmesi gereken suçun oluşabilmesi için somut bir tehlikenin oluşmuş olması gerektiğidir. Ancak bu durumda bile söz konusu suçun değerlendirilmesinde, ifade özgürlüğünün kullanım alanı geniş tutulmalıdır. Zira kamu güvenliği açısından bu şekilde somut bir tehlike var olduğu sürece, bu suçtan dolayı cezai sorumluluk söz konusu olabilecek, aksi hâlde açıkça somut tehlike yaratmayan bu tarz düşünce açıklamaları cezalandırılmayarak ifade özgürlüğü kapsamında açıklanmış kabul edilecektir (Ersan, 2014: 84).

2.6.6. Kanunlara Uymamaya Tahrik

Türk Ceza Kanunu 217. maddesi “Halkı kanunlara uymamaya alenen tahrik eden kişi, tahrikin kamu barışını bozmaya elverişli olması halinde, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır.” hükmüne amirdir.

Yargıtay 8. Ceza Dairesi Esas No: 2019/11897 Karar No: 2019/14551 Karar Tarihi: 09.12.2019 kararında “... *Hakaret, suç işlemeye alenen tahrik etme, suçu ve suçluyu övme, halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etme ve halkı kanunlara uymamaya tahrik etme suçlarından şüpheli hakkında yapılan şikayet üzerine, Konya Cumhuriyet Başsavcılığı’nın 24.05.2018 tarihli, 2017/40048 soruşturma no, 2018/19011 karar nolu kararıyla “Facebook sosyal paylaşım sitesinde yukarıda adı geçen şüphelinin bir habere yaptığı “Polise ne görmezden gelsin adam avukatı vuracakmış vursun icra işine bakan avukat haketmiştir zaten” şeklindeki yorum ile ilgili şüphelinin müsnet suçları işlediğine dair Konya Barosunca suç duyurusunda bulunulmuş ise de,..”* (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.12.2022) denilmiş ve kanunlara uymamaya tahrik suçunun sosyal medya araçları vasıtasıyla işlenebileceğini göstermiştir.

Suçun oluşumu için kişinin alenen tahrik fiilini işlemesi ve tahrik fiilinin kamu barışını bozmaya elverişli nitelikte olması gerekmektedir. Sosyal medya araçları vasıtasıyla işlenen kamu barışını bozmaya yönelik tahrik fiilinin ifade özgürlüğü açısından her somut olayda ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Belirttiğimiz üzere ifade özgürlüğünün sınırlarının geniş yorumlanması kıstas olmak ile birlikte her somut olayın değer ve nisabına uygun ölçütler kullanılarak değerlendirme yapılması gerekmektedir. Ayrıca 5237 sayılı TCK’nın “Ortak Hükümler” başlıklı 218. maddesi, haber verme sınırlarını aşmayan ve eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamalarının suçu oluşturmayacağını ve basın yayın yoluyla suçun işlenmesi halinde cezanın yarı oranına kadar arttırılabileceğini belirtmiştir.

2.6.7. Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma

7418 sayılı Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 29. Maddesi ile birlikte Türk Ceza Kanuna 217/A maddesi eklenmiştir. 5237 sayılı TCK’nın 217/A madde metni şöyledir:

“(1) Sırf halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak saikiyle, ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı ile ilgili gerçeğe aykırı bir bilgiyi, kamu barışını bozmaya elverişli şekilde alenen yayan kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

(2) Fail, suçu gerçek kimliğini gizleyerek veya bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlemesi hâlinde, birinci fıkraya göre verilen ceza yarı oranında artırılır.”

Sosyal medya dezenformasyonu, ticaretten seçimlere, pazarlama sektöründen kaos yönetimine kadar pek çok konuda kendisini göstermektedir. Sosyal medya dezenformasyonunu önlemek amacıyla yürürlüğe koyulan kanun beraberinde bazı kesimler tarafından ifade özgürlüğünün zedeleyici olarak nitelendirilmiştir.

Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun sosyal medya araçları ile işlenebileceği görülmektedir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Ortak Hükümler” madde başlıklı 218. maddesi, basın ve yayın yoluyla bu suçun işlenmesi halinde cezanın arttırılacağını belirtmiştir. Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun sosyal medya araçları ile işlenebileceği görülmektedir. Ayrıca kanun koyucu 5237 sayılı kanunun 218. maddesi ile haber verme sınırlarını aşmayan ve eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamalarının suç oluşturmayacağını ayrıca belirtmiştir. Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma suçunun, ifade özgürlüğü ile sıkı bir ilişkisinin olduğu açıktır.

2.6.8. Tehdit ve Şantaj

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 106. maddesi ile tehdit, 107. maddesinde ise şantaj fiili düzenlenmiştir. Tehdit, genel kast ile işlenebilen, soyut bir tehlike suçudur. Şantaj suçu ise tehdit suçunun özel bir görünüş biçimidir. Şantaj fiilinde korunan hukuksal yarar, kişinin karar verme ve aldığı bu karar doğrultusunda hareket etme özgürlüğüdür (Tezcan, Erdem ve Önok, 2015: 444).

Yargıtay 4. Ceza Dairesi Esas No: 2019/1201 Karar No: 2021/25065 Karar Tarihi: 20.10.2021 kararında, “...ancak, sanığın katılan ...’ya facebook hesabından 15 Şubat ve 17 Şubat tarihlerinde gönderdiği anlaşılan iletilerin içeriği gözetildiğinde her iki iletinin de TCK’nın 106/1-2. cümlesinde düzenlenen tehdit suçu kapsamında kalan sözler ihtiva etmesi ve sadece 15 Şubatta

gönderilen ileti içeriğinin hakaret suçunu oluşturduğunun anlaşılması karşısında; sanığın tehdit suçundan TCK'nın 106/1-2. cümle, 43/1. maddeleri ve hakaret suçundan TCK'nın 125/2-1. maddesi uyarınca cezalandırılması gerektirdiği gözetilmeden yazılı şekilde hükümler kurulması,...” denilmiştir (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 02.01.2023).

Örnek Yargıtay kararında da görüldüğü üzere tehdit suçunun ve tehdit suçunun özel bir görünüş biçimi olan şantaj suçunun sosyal medya araçları ile işlenebileceği açıktır.

Bu çerçevede sosyal medya aracılığıyla da işlenebilen tehdit ve şantaj fiilinin failinin davranışlarının ve söylemlerinin tehdit ve şantaj suçunun oluşumuna elverişli olup olmadığı tespit edilmelidir. Aksi takdir de ifade özgürlüğü ve eleştiri olarak nitelendirilebilecek davranış ve beyanların tehdit veya şantaj suçunu oluşturduğu şeklindeki kabul ifade hürriyetini zedelemiş olacaktır.

2.6.9. Cumhurbaşkanına Hakaret

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun “Devletin Egemenlik Alametlerine ve Organlarının Saygınlığına Karşı Suçlar” başlıklı üçüncü bölümünde “Cumhurbaşkanına hakaret” madde başlıklı 299. maddesi düzenlemiş olup; madde metni şöyledir:

“Madde 299-

(1) Cumhurbaşkanına hakaret eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/35 md.) Suçun alenen işlenmesi hâlinde, verilecek ceza altıda biri oranında artırılır.

(3) Bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır.”

Yargıtay 16. Ceza Dairesi Esas No: 2021/644 Karar No: 2021/2369 Karar Tarihi: 25.03.2021 kararının “ Jandarma Genel Komutanlığının 22.08.2019 tarihli haber kayıt formu ve Rize İl Jandarma Komutanlığının 25.12.2019 tarihli yazısı kapsamında, FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün propagandasının yapıldığı belirtilen facebook adlı sosyal medya paylaşım sitesinde bulunan "C.hacaloglu" url uzantılı tespiti yapılan hesaptan ayrıca Cumhurbaşkanına hakaret içerir

paylaşımlarda bulunulduğunun tespiti üzerine süreçte araştırma raporu ile belirtilen hesabın kullanıcısı olduğu tespitinde bulunan şüpheli Ziya Hacaloğlu hakkında, 2020/795 soruşturma evrakına kayden Rize Cumhuriyet Başsavcılığınca soruşturma başlatılmıştır...” (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.12.2022) şeklinde kesiti, cumhurbaşkanına hakaret suçunun sosyal medya araçları ile işlenebileceğini göstermektedir.

Cumhurbaşkanına hakaret suçunun oluşabilmesi için hakaret fiilinin gerçekleşmesi gerekmektedir. Hakaret fiili ile ifade özgürlüğü kavramlarının yakın bir ilişkisi mevcuttur. Cumhurbaşkanına yönelik içi boş isnatların ve karalama faaliyetlerinin iş bu suçu oluşturup oluşturmadığı değerlendirilirken ifade özgürlüğünü engelleyici tutum ve davranışlardan kaçınılmalıdır.

2.6.10. İntihara Yönlendirme

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 84. maddesinde düzenlenen intihara yönlendirme suçu, başkasını intihara azmettirme, teşvik etme, intihar kararını kuvvetlendirme ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım etme şeklinde tanımlanmıştır.

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’un “Erişimin Engellenmesi Kararı ve Yerine Getirilmesi” başlıklı 8. maddesi; *“İnternet ortamında yapılan ve içeriği aşağıdaki suçları oluşturduğu hususunda yeterli şüphe sebebi bulunan yayınlarla ilgili olarak erişimin engellenmesine karar verilir:”* denilerek intihara yönlendirme suçunun da bu madde kapsamında ele alınacağı belirtilmiştir. Bu çerçevede intihara yönlendirme suçunun, sosyal medyada yapılan paylaşımlar ile de işlenebileceği gözönünde tutulmalıdır.

Suçun oluşabilmesi için söz ve fiillerin intihara yönlendirmeye yönelik olması gerekmektedir. Latife beyanlarının ve suçun oluşumuna etkisi olmayan beyanların intihara yönlendirme suçunun oluşumu için yeterli olmayacağı, aksinin ifade özgürlüğünü zedeleyeceği açıktır.

2.6.11. Çocukların Cinsel İstismarı

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 103. maddesi ile çocukların cinsel istismarı suçu düzenlenmiştir. Kanun maddesi cinsel istismar kavramını tanımlama yoluna gitmiştir. Cinsel istismar kavramından, on beş yaşını tamamlamamış veya

tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış ve diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışların cinsel istismar olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Yargıtay 9. Ceza Dairesi Esas No: 2021/21767 Karar No: 2021/8355 Karar Tarihi: 12.10.2021 kararının, *“Mağdurenin aşamalarda başka delillerle desteklenmeyen ifadeleri, savunma, gerçekleştiği iddia edilen eylemin üzerinden dört yıl geçtikten sonra başka bir cinsel istismar olayıyla ilgili mağdurenin savcılıkta verdiği ifadesi sırasında önceki eylemden bahsetmesi şeklinde olayın adli makamlara intikal tarzı ve zamanı, suça sürüklenen çocuğun ağabeyi olan ...’ın, mağdureye karşı başka bir tarihte işlediği iddia edilen nitelikli cinsel istismar suçuyla ilgili yargılandığı dosyaya müdafî tarafından sunulan ... ile mağdure arasındaki facebook yazışmalarında kardeşi ile kendisinin suçsuz olduğunu belirten ...’ın beyanını onaylar şekilde mağdurenin cevap vermesi ve tüm dosya içeriği nazara alındığında, suça sürüklenen çocuğun üzerine atılı suçu işlediğine dair cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilerek beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi, ...”* (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 09.01.2023) şeklindeki kesiti cinsel istismar suçunun sosyal medya araçları vasıtası ile de işlenebileceğini delil olarak gösterilebilir.

İstismar fiilinin oluşumunun açık ve bariz halinin ifade özgürlüğü kapsamı içerisine doğrudan alınması mümkün değildir. Ancak istismar içermeyen beyanların değerlendirilmesinde ifade özgürlüğü kapsamında suçun oluşmayacağı gözönünde tutulmalıdır.

İnternetin yaygın kullanımı çeşitli sitelerin gelişmesine yol açmaktadır. Gelişen siteler pornografik içeriğe, sohbet odalarına ve kontrolsüz iletişim ağına sahip olmakta ve failer ile çocuğu bir araya getirerek suça yönelme ve cinsel davranışlarda sapma gibi olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Sosyal medyanın yaygın kullanımı çevrimiçi çocuk cinsel istismarını, çocuk pornografisine ek olarak sanal uşaklaşmayı, webcam seksi gibi yeni istismar türlerini ortaya çıkartmıştır. (Özçalık ve Atakoğlu, 2021: 77).

2.6.12. Müstehcenlik

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 226. maddesi ile müstehcenlik suçu düzenlenmiştir. Düzenleme şu şekildedir;

“Madde 226-

(1) a) Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten, b) Bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyleten, c) Bu ürünleri, içeriğine vakıf olunabilecek şekilde satışa veya kiraya arz eden, d) Bu ürünleri, bunların satışına mahsus alışveriş yerleri dışında, satışa arz eden, satan veya kiraya veren, e) Bu ürünleri, sair mal veya hizmet satışları yanında veya dolayısıyla bedelsiz olarak veren veya dağıtan, f) Bu ürünlerin reklamını yapan, Kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(3) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları, temsili çocuk görüntülerini veya çocuk gibi görünen kişileri kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(4) Şiddet kullanılarak, hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri üreten, ülkeye sokan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, başkalarının kullanımına sunan veya bulunduran kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(5) Üç ve dördüncü fıkralardaki ürünlerin içeriğini basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden ya da çocukların görmesini, dinlemesini veya okumasını sağlayan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(6) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(7) Bu madde hükümleri, bilimsel eserlerle; üçüncü fıkra hariç olmak ve çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla, sanatsal ve edebi değeri olan eserler hakkında uygulanmaz.”

Yargıtay 12. Ceza Dairesi Esas No: 2021/5277 Karar No: 2021/6888 Karar Tarihi: 13.10.2021 kararındaki, “...Mağdurun fiziksel mahremiyetine ilişkin fotoğraflarını, onun bilgisi dışında kaydeden ve başkalarının görgüsüne sunan sanığın eylemlerinde görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle özel hayatın gizliliğini ihlal ile görüntü veya seslerin ifşa edilmesi suretiyle özel hayatın gizliliğini ihlal suçlarının yasal unsurlarının oluştuğu; ayrıca, 15 yaşındaki mağdur çocuğun, cinsel arzuları tahrik ve istismar eden, toplumun sahip olduğu ortak ar ve haya duygularını, yerleşik edep kurallarını incitici ve genel ahlâka aykırı nitelikteki müstehcen görüntüsünü, gizlice kaydedip, bilgisayarına depolayan ve mağdura ait facebook hesabında mağdurun arkadaşlarının görebileceği şekilde yayımlayan sanığın TCK’nın 226. maddesinin 3 ve 5. fıkralarında tanımlanan müstehcenlik suçunu da işlediği anlaşılmakla, TCK’nın 44. maddesi gözetilerek, sanık hakkında müstehcenlik suçundan TCK’nın 226/3-1. madde, fıkra ve cümlesi ile TCK’nın 226/5. madde ve fıkrası gereğince ayrı ayrı mahkumiyet hükümleri kurulması gerekirken, mağdurun yaşı ve tespit edilen fotoğrafların özellikleri dikkate alınmaksızın, eylemler sadece TCK’nın 134/2. madde ve fıkrasındaki görüntü veya seslerin ifşa edilmesi suretiyle özel hayatın gizliliğini ihlal suçu kapsamında değerlendirilerek, yazılı şekilde hüküm kurulması,..” (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.01.2023) şeklindeki kesiti ile suçun sosyal medya araçlarından birisi olan Facebook vasıtasıyla işlendiği görülmektedir.

2.6.13. İftira

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Adliye karşı suçlar” bölümünde “İftira” madde başlıklı 267. maddesi ile “Yetkili makamlara ihbar veya şikayette bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla, işlemediğini bildiği halde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

(<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>) denilmek suretiyle iftira suçunun tanımı yapılmıştır.

Yargıtay 8. Ceza Dairesi Esas No: 2020/10728 Karar No: 2021/4561 Karar Tarihi: 24.03.2021 kararının “...Somut olayda; sanığın suç tarihinde Türkiye Kick Boks Federasyonu Başkanı olan katılanı bu görevlerindeki faaliyetlerinden dolayı facebook hesabından eleştiri yaparken hakaret içerikli sözler yanında “herkesi arar tehdit eder size görev vermem der,.... insanlardan haraç alıyor ne anlıyor sporcunun halinden.” şeklinde kelimeler kullandığı, amacının katılan hakkında bir soruşturma ya da idari yaptırım uygulanmasını sağlamak olmayıp eylemlerinin bir bütün olarak katılanı tahkir etmeye yönelik bulunması nedeniyle iftira suçunun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden sanığın beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi,..” (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 20.12.2022) şeklindeki kesiti iftira suçunun sosyal medya araçları ile işlenebileceğini göstermektedir.

Kanunun suç tanımına göre iftira suçunun ifade özgürlüğü olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Çünkü fail, işlenmediğini bildiği bir suçu, mağdur hakkında soruşturma, kovuşturma ve idari yaptırım uygulamak amacıyla isnat etmektedir. Kişinin işlemediği bilinen bir suçu, ifade özgürlüğü bağlamında doğrudan değerlendirmek hatalı olacaktır. Ancak genel iftira fiilinin, ifade özgürlüğü ile ilintili olduğu açıktır.

2.6.14. Cinsel Taciz

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 105. maddesinde “Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikayeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına fiilin çocuğa karşı işlenmesi hâlinde altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.” (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>) denilerek cinsel taciz suçu tanımlanmıştır. Kaldı ki kanunun 2.fıkrasının d bendinde suçun “Posta veya elektronik haberleşme araçlarının sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,” işlenmesi durumunda suçun nitelikli hale geldiği belirtilmiştir.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi Esas No: 2020/938 Karar No: 2020/6365 Karar Tarihi: 25.11.2020 kararının “Sanık hakkında düzenlenen iddianamede, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi olmayan TCK’nın 105/1-2. madde ve

fikralarındaki cinsel taciz suçunu oluşturduğu iddia edilen; “sexx yapmak isteyenler bna özelden ulaşabilir”, “canım sıkılıyor yaa ne yapacağımı bilmiyorum”, “arkadaşlar s.k yapmayı özledim”, “kardeşim ... olmazsa ben hiç bir erkek arkadaşlarımı göremiycem”, “erkeklerde hiç cesaret yok beni kimse yokmu diyorum hiç kimse çıkmıyor bende gidip takma almaya gidecem onunla idare”, “millet toplu ... isteyen varmı”, “beni s..... yokmu” biçimindeki, mağdur çocuğu doğrudan cinsel amaçlı olarak taciz etmeyi hedef almayan; ancak, mağdurun onur, şeref ve saygınlığını alenen rencide eden ibarelerin, mağdur tarafından yazılmış algısı doğuracak biçimde mağdur adına açılan sahte facebook hesapından paylaşılması nedeniyle sanığa isnat edilen eylemin TCK’nın 125/1-2-4. madde ve fıkralarında düzenlenen hakaret suçunu oluşturduğu, anılan suçun, aynı Kanunun 131/1. madde ve fıkrası gereğince şikayete tabi olduğu, mağdurun, soruşturma evresinde, sanık hakkında 19.12.2015 tarihli iddianame düzenlenmeden önce, Cumhuriyet Başsavcılığına verdiği 04.12.2015 havale tarihli dilekçesinde şikayetinden vazgeçtiğini beyan ettiği ve dosya içeriği itibariyle de CMK’nın 223/9. madde ve fıkrası kapsamında derhal beraat kararı verilmesini gerektirir şartların bulunmadığı anlaşılmakla; kovuşturmada şikayet koşulunun gerçekleşmemesi nedeniyle sanık hakkında açılan davanın düşmesine karar verilmesi gerekirken, yargılamaya devamla yazılı şekilde cinsel taciz suçundan CMK’nın 223/2-e madde, fıkra ve bendi gereğince beraat hükmü kurulması, kanuna aykırı olup...” (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 28.11.2022) şeklindeki kesiti ve kararın devamı gözönünde bulundurulduğunda cinsel taciz suçunun sosyal medya araçları ile işlenebileceğini göstermektedir.

Ancak her fiilin ve beyanın taciz fiiline vücut vermeyeceği açıktır. Bir beyanın ifade özgürlüğü bağlamında değerlendirilmesi gerekip gerekmediği hususu durum, zaman ve olaya ilişkin ayrıca değerlendirilmelidir.

2.6.15. Halk Arasında Korku ve Panik Yaratmak Amacıyla Tehdit

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 213. maddesinde “(1) Halk arasında endişe, korku ve panik yaratmak amacıyla hayat, sağlık, vücut veya cinsel dokunulmazlık ya da malvarlığı bakımından alenen tehditte bulunan kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Suçun silahla işlenmesi halinde, verilecek ceza, kullanılan silahın niteliğine göre yarı oranına kadar artırılabilir.”

(<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>) hükmüne yer verilmiştir.

Halk arasında endişe, korku ve panik yaratmak amaç ve kastı ile kişilerin hayat, sağlık, vücut veya cinsel dokunulmazlık ya da malvarlığı üzerinden tehdit suçu sosyal medya aracılığıyla da gerçekleştirilmektedir. Ayrıca 5237 sayılı TCK'nın "Ortak Hükümler" başlıklı 218. maddesi, haber verme sınırlarını aşmayan ve eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamalarının suçu oluşturmayacağını ve basın yayın yoluyla suçun işlenmesi halinde cezanın yarı oranına kadar arttırılabileceğini belirtmiştir. Suçun, sosyal medyada işlenmesi halinde cezanın yarı oranına kadar artabileceği ve sosyal medyanın suça aleniyet kazandırdığı görülmektedir.

2.6.16. Halkı Askerlikten Soğutma

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 318. maddesinde "(1) (Değişik: 11/4/2013-6459/13 md.) Askerlik hizmetini yapanları firara sevk edecek veya askerlik hizmetine katılacak olanları bu hizmeti yapmaktan vazgeçirecek şekilde teşvik veya telkinde bulunanlara altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir. (2) Fiil, basın ve yayın yolu ile işlenirse ceza yarısı oranında artırılır." (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>) denilmektedir.

Kanun maddesinden de açıkça görüleceği üzere suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde cezanın arttırılacağı öngörülmüştür. Bu itibar ile günümüzde suçun sosyal medya araçları ile de işlenebileceği açıktır.

2.6.17. Özel Hayatın Gizliliğini İhlal

Özel hayatın gizliliğini ihlal suçu, kişinin hayatına ilişkin bilgilerin izinsiz olarak yayınlanması veya ifşa etmesi suretiyle işlenen bir suçtur. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 134. maddesinde, özel hayatın gizliliğinin ihlali suçuna yer verilmiştir. Madde metni şöyledir:

"(1) Kişilerin özel hayatının gizliliğini ihlal eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Gizliliğin görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlal edilmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılır.

(2) (Değişik: 2/7/2012-6352/81 md.) Kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya sesleri hukuka aykırı olarak ifşa eden kimse iki yıldan beş yıla kadar hapis

cezası ile cezalandırılır. İfşa edilen bu verilerin basın ve yayın yoluyla yayımlanması halinde de aynı cezaya hükmolunur.”

İfade özgürlüğü ile özel hayatın gizliliğini ihlal suçu arasında denge kurulması gerekmektedir. Kişilerin özel hayatına ilişkin bilgilerin ifşa edilmesi, hakkın ihlali sonucunu doğurabilir. Bu durumu ifade özgürlüğü olarak tanımlamak ise mümkün değildir.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi Esas No:2019/3962, Karar No:2020/5421, Karar Tarihi:21.10.2020 tarihli kararında “*Özel hayatın gizliliğini ihlal ve tehdit suçlarından kurulan mahkumiyet hükümlerine yönelik temyiz isteminin incelenmesine gelince; Yapılan yargılamaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre, sanığın sübuta, takdiri indirim maddesinin uygulanmamasına, hükümlerin açıklanmasının geri bırakılmamasına, hükmedilen hapis cezalarının adli para cezasına ya da diğer seçenek tedbirlere çevrilmemiş ve ertelenmemiş olmasına ilişkin sair temyiz itirazlarının reddine, ancak; 1- Sanık ...'nin, mağdur ...'nin özel hayatına ilişkin görüntülerini, belirli olmayan ve birden fazla kişi tarafından algılanabilme imkanı bulunan facebook adlı sosyal paylaşım sitesindeki hesabı üzerinden, 05.12.2011 tarihine kadar hukuka aykırı olarak yayımlamak suretiyle TCK'nın 134/2. madde ve fıkrasında tanımlanan görüntü veya seslerin ifşa edilmesi suretiyle özel hayatın gizliliğini ihlal suçunu işlediği kabul edildiği halde, suç tarihinden sonra ve karar tarihinden önce 05.07.2012 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanunun geçici 1. maddesinin, “31/12/2011 tarihine kadar, basın ve yayın yoluyla ya da sair düşünce ve kanaat açıklama yöntemleriyle işlenmiş olup; temel şekli itibarıyla adli para cezasını ya da üst sınırı beş yıldan fazla olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı; a) Soruşturma evresinde, 04/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesine, b) Kovuşturma evresinde, kovuşturmanın ertelenmesine, c) Kesinleşmiş olan mahkûmiyet hükmünün infazının ertelenmesine, karar verilir.” hükmü gereğince, özel hayatın gizliliğini ihlal suçundan dolayı kovuşturmanın ertelenmesine karar verilmesi gerektiğinin*

gözetilmemesi,...” (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 27.12.2022) denilmiştir. Yargı kararından da görüldüğü üzere özel hayatın gizliliğini ihlal suçunun sosyal medya aracılığıyla işlenebildiği açıktır.

Kişinin mutluluğu için büyük önemi olan özel hayata saygı gösterilmesi hakkının ihlali neticesinde ortaya çıkan bu suç, temel bir hakkın ihlalini doğurmaktadır. Özel hayata saygı gösterilmesi hakkı, yeteri kadar korunmadığı takdirde kişilerin kendini huzurlu hissederek güven içerisinde yaşaması imkansızdır. Bu sebeple söz konusu gizliliği çeşitli biçimde ihlal eylemleri suç sayılarak ceza yaptırımlarına bağlanmıştır (Korkmaz, 2014: 102).

Kişilerin özel alanları dışında kalan kamuya açık alanlarda yaşadıkları olaylar, aktarıma açık bir nitelik taşıdığı oranda izinsiz olarak başkalarına iletilebilir. Bununla birlikte kamuya mal olmuş kişilerin üstlendiği toplumsal rol gereği, bazı özel hayata ilişkin bilgilerin açıklanması gerekebilir. Bu ve bunun gibi durumlarda suçun gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti için olayda bir hukuka uygunluk sebebinin var olup olmadığı ayrıca incelenmelidir. İfade özgürlüğü ile özel hayatın gizliliğinin ihlali suçu arasında bir denge kurulması gerekmektedir (Atar: 2020).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOSYAL MEDYADA İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA İŞLENEN SUÇLARA İLİŞKİN NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Bu bölüm içerisinde sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçlara ilişkin yapılan araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu kapsamda sosyal medya ile ifade özgürlüğü bağlamındaki suçların ilişkisini, sosyal medya kullanımının ifade özgürlüğü bağlamındaki suçlara etkisini, sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamındaki suçların işlenmesini önleyici etkilerini, işlenen suçları önlemek amacıyla sosyal medyaya yönelik yapılan yasal düzenlemeleri ve sosyal medya sağlayıcılarının ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçların önlenmesi noktasında oynadıkları rolleri açığa çıkarmak için alanında uzman olan kişilerin değerlendirmelerine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Günümüzde sosyal medya kullanımı her geçen gün artmaktadır. Günlük rutinimiz haline gelen sosyal medya, aynı zamanda ifade özgürlüğünün en etkin şekilde kullanım alanını oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle sosyal medya aracılığıyla ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek suçlar kuramsal kısımda ele alınmış, araştırma safhasında ise sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek suçlara etkisi ve bu suçlara ilişkin sosyal medyanın oynadığı rolün tespit edilmesi amaçlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Önemi

İletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte çeşitli sosyal medya araç ve ortamları hayatımıza girmektedir. Bireyler iş görüşmelerini sosyal medya aracılığıyla tesis etmekte, alışverişlerini sosyal medya araçları ile yapmaktadır. Bu ve bunun gibi bir çok durum, sosyal medya araçlarını zamanla bireylerin hayatının vazgeçilmez unsuru haline getirmiştir. Bunun temel nedenleri ise sosyal medyadaki bilgi akışının hızlı ve sınırsız olması, diğer taraftan da bu bilgilere bireylerin kolayca ulaşabilmesidir.

Sosyal medya kullanımı beraberinde bir takım yeni sorunları da doğurmuştur. Hayatın her alanında yer alan sosyal medya, aynı zamanda suçların işlenebileceği yeni bir ortam haline de gelmiştir. Suçların işlenebildiği yeni bir mecra olması sebebiyle sosyal medya ve sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek olan suçların yakın ilişkisi mevcuttur. Bu mevcudiyete ilişkin daha öncesinde yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamış olmamasından dolayı çalışma önemlidir. Diğer taraftan sosyal medyanın bu suçlara etkisini, suçları arttırıp arttırmadığını, sosyal medyanın suçların işlenmesini önleme noktasındaki rolünü belirlemeyi amaç edinmesi sebebi ile de çalışma önem arz etmektedir. Araştırmanın özgünlüğü nedeni ile kendisinden sonra yapılacak olan araştırmalara yol gösterici olması umulmaktadır.

3.3. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışmada sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçlar ele alınmış olup, diğer suçlar ise çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada sosyal bilimler alanında daha çok tercih edilen nitel bir araştırma yöntemi olan yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Önceden hazırlanmış açık uçlu sorular alanında uzman kişilere sorularak konu hakkındaki değerlendirmeleri elde edilmeye çalışılmıştır. Alternatif çözümler ile pratikteki sorunlar üzerine çözüm önerileri sunulmuştur.

Nitel araştırma yöntemi bu tarz çalışmalar için son derece elverişli bir yöntemdir. Bu araştırma yönteminde amaç genellemelere varmak değil, aksine katılımcıların düşüncelerini ve bakış açılarını açığa çıkartmaktır (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011: 98). Çalışmada yapılanmış görüşme yönteminden yararlanılmıştır. “Yapılanmış görüşme, daha çok önceden yapılan ve ne tür soruların ne şekilde sorulup, hangi verilerin toplanacağını en ayrıntılı biçimde saptayan “görüşme planı”nın aynen uygulandığı bir görüşmedir.” (Karasar, 2012: 167). Bu yöntem, mülakata katılan kişilerin cevaplarına anlık olarak ulaşılması sebebiyle zengin bir bilgi kaynağı oluşturmaktadır.

3.6. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini hakimler, savcılar ve avukatlar oluşturmaktadır. Araştırma örnekleminin belirlenmesinde, amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın örnekleme belirlenirken örnekleme seçilecek kişilerin ifade özgürlüğü ve sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek suçlar hakkında uzman olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Bu kapsamda söz konusu alanda bilgi ve birikime sahip 2 hakim, 2 savcı ve 4 avukat örneklem olarak belirlenmiştir.

3.7. Veri Toplama Araçları

Yapılan mülakatlar 2022 yılı Kasım ve Aralık ayları içerisinde yüz yüze yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yapılandırılmış görüşmenin kullanıldığı bu çalışmada öncelikli olarak katılımcılara yöneltilen soruların bulunduğu soru formu oluşturulmuştur. Söz konusu formda yer alan sorular şu şekildedir:

1. Sosyal medya, ifade özgürlüğü bağlamındaki suçları arttırmış mıdır?
2. Sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamındaki suçlarla ilişkisi nedir?
3. Sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçları önleyici etkisi var mıdır?
4. İfade özgürlüğü bağlamında işlenen suçları önlemek amacıyla sosyal medyaya yönelik yapılan yasal düzenlemeler yeterli midir?
5. Sosyal medya sağlayıcılarının, ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçların önlenmesi noktasında oynamış olduğu rol hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

3.8. Bulgular ve Yorum

Sosyal medyanın, ifade özgürlüğü bağlamındaki suçları arttırıp arttırmadığının değerlendirilmesinin yapılması amacıyla sorulan soru neticesinde, Avukat 1, ifade özgürlüğü bağlamındaki bazı suçların işlenmesini sosyal medyanın kolaylaştırdığını ve bazı suçların ise işlenmesini zorlaştırdığını belirtmiştir. Sosyal medyada işlenmesi kolaylaşan suçlar bakımından hakaret suçunu örnek olarak vermiştir. Hakaret suçunun, ifade hürriyeti ile yakından ilişkili olduğunu, günlük hayatta bu suçun işlenmesi için kişilerin ya da tarafların karşılaşmaları ya da benzer ortamda bulunmaları gerekirken sosyal medya sayesinde hazır olmayanlar arasında ve yer, zaman, mekan kavramları fark etmeksizin suçun işlenmesine olanak doğduğunu ifade etmiştir. İfade özgürlüğü bağlamında sosyal medya aracılığıyla işlenmesi zorlaşan suçlar bakımından yaptığı değerlendirmede ise sosyal medyada suç soruşturması ile ilgili paylaşılan haberlere değinmiştir. Zira günlük hayatta

kolaylıkla işlenebilecek suçların sosyal medya aracılığıyla soruşturmaya veya kovuşturmaya tabii tutulduğunu gören bireylerin, artık suç işlemekten çekindiklerini fark ettiğini dile getirmiştir. Buna ek olarak sosyal medyada kişilerin kullandıkları hesapların tespit edilmesinin kolay olduğunu bilen bireylerin suç işlemekten uzak durduklarını ifade etmiştir. Aynı soruya Avukat 2 ise sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamında değerlendirilebilecek suçları arttırdığı gibi beraberinde başkaca suçları da arttırdığını beyan etmiştir. Sosyal medyanın suçun işlenmesini kolaylaştırdığını ya da mevcut suç oranının sabit kalmasına rağmen suçun görünürlüğünün arttığını belirtmiştir. Hakim 1, sosyal medyanın pratik kullanıma elverişli olması sebebiyle ifade özgürlüğü ile ilişkili suçların arttığını, failin suçun sonucunu idrak edemediği suç fiilinin gerçekleştiğini vurgulamıştır. Cumhuriyet Savcısı 1 ise sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek suçları arttırdığını, sosyal medyadaki anonimlik durumunun faillere cesaret verdiğini beyan etmiştir. Avukat 3 hayatımızdaki çoğu etkinliğin sosyal medya ortamına kaydığını, suç ve suçluların da bu sebep ile sosyal medya ortamlarında görüldüğünü, bu durumun sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek suçları arttırdığını dile getirmiştir. Hakim 2 sosyal medyanın suçları arttırdığını, sosyal medyanın insanlara yeni etkileşim alanı oluşturduğunu ve insanın olduğu yerde hataların ve suçların olacağını belirtmiştir. Sosyal medyaya erişimin kolay olması, sosyal medya kullanıcılarının gerçek kimliklerini gizlemeleri ve sosyal medya kullanıcıları arasında sosyal medyada işlenen suçların cezasız kalacağı şeklinde bir inanışın olduğunu, bu ve bunun gibi sebepler ile sosyal medya ortamlarında suçların arttığını ifade etmiştir. Avukat 4 sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamındaki suçları kesinlikle arttırdığını söylemiştir. Sosyal medya ortamlarında doğruluğu tespit edilmemiş ve tahrik edici haberlerin yer alabildiğini bu sebeple diğer şahısların kolayca tahrik olduğunu ve suç işlediklerini beyan etmiştir. Sosyal medyanın sağladığı kolaylığın, faillere suçu işleyip işlememek noktasında düşünme fırsatı tanımadığını ve sosyal medyadaki anonimlik durumunun suçları arttırdığını söylemiştir. Cumhuriyet Savcısı 2, sosyal medyada çok sayıda kişinin yer aldığını, bir fiil ile birden fazla suçun işlenebileceğini ve etkileşimin fazla olduğunu dile getirmiştir. Bu durumun sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamındaki suçları da arttırdığını belirtmiştir.

Sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamındaki suçlarla ilişkisi ve etkilerine ilişkin sorulan soruya, Avukat 1 sosyal medyanın, yeni suçlar ve suç ortamları

oluşturduğunu beyan etmiştir. Sosyal medyanın, ifade özgürlüğü bağlamındaki suçlar ile doğrudan ilişkili olduğunu, ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek kimi suçların ise sosyal medya aracılığıyla işlenmesi durumunun suçun nitelikli halleri arasında sayıldığını söylemiş ve sosyal medyanın, ifade özgürlüğü bağlamında değerlendirilebilecek suçların oranını arttırdığını belirtmiştir. Avukat 2 ise sosyal medya ile ifade özgürlüğü arasında günümüzde sıkı bir ilişki olduğunu, kişilerin siyasi, sosyal ya da herhangi bir konudaki fikirlerini sosyal medya aracılığıyla beyan ettiklerini, bunun tabii bir sonucu olarak ifade özgürlüğü bağlamındaki suçlarında ortaya çıktığını, sosyal medya ile ifade özgürlüğü bağlamındaki suçların sıkı bir ilişkisi olduğunu, beğeni ve paylaşma butonları gibi hususlar ile artık insanların düşünce ve fikirlerini belirttiğini, kaldı ki zaten sosyal medyanın içeriğinin kullanıcılar tarafından oluşturulduğunu, kullanıcılar tarafından oluşturulan içeriklerin ifade hürriyeti ile doğrudan ilişkili olduğunu beyan etmiştir. Hakim 1 günümüzde artık gazetelerin, haber kanallarının, dergilerin yerini sosyal medyanın aldığını, önceleri gazeteler ve diğer geleneksel iletişim araçları ile ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçların günümüzde sosyal medya aracılığıyla kitlelere ulaştığını, bu sebeple sosyal medya ile ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçların yakın bir ilişkisi olduğunu beyan etmiştir. Cumhuriyet Savcısı 1 ise sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamındaki suçların işlenmesini kolaylaştırdığını, sosyal medya aracılığıyla kişilerin tahrik edildiğini ve bunun neticesinde ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçların arttığını beyan etmiştir. Avukat 3 ise benzer şekilde ifade özgürlüğü ile sosyal medya arasında sıkı bir ilişki olduğunu, sosyal medyadaki özgürlük ortamının insanları düşünmeden paylaşımda bulunmaya ittiğini bunun sonucunda da sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçlara doğrudan etken olduğunu beyan etmiştir. Hakim 2 sosyal medyayı bireylerin kendilerini ifade edebildikleri bir ortam olarak gördüğünü, sosyal medyanın en önemli ifade özgürlüğü alanlarından birisi olduğunu, toplumsal baskının sosyal medyada daha az olduğunu ve bu sebeple bireylerin kendilerini rahatça ifade edebildiklerini dile getirmiştir. Yanı sıra sosyal medyada benzer düşünen bireylerin kolayca birbirleri ile iletişim kurabildiğini ve düşüncelerinde bireylerin yalnız olmadıklarını farkettilerinde bu ortamı rahatça kendilerini ifade edebilecekleri bir alan olarak gördüklerini, bu sebeple sosyal medya ile ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçlar arasında yakın bir ilişkinin olduğunu dile getirmiştir. Avukat 4 sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamındaki suçlara

etkisinin olduğunu, sosyal medyanın işlenen suçlara aleniyet kattığını ve bu durumun bir çok suç tipinde ağırlaştırıcı neden olduğunu, bireyin normal şartlarda hiç karşılaşamayacağı kişiye yönelik suç işleme imkanı sağladığını belirtmiştir. Cumhuriyet Savcısı 2 sosyal medyada paylaşılan ve suç unsuru içeren paylaşımların belirlenemez sayıda kişi tarafından görülebilmesi sebebiyle yüksek yargı kararlarında hakaret suçunun alenen işlendiğinin kabul edildiğini, bu durumun da bir çok suçun nitelikli halini oluşturduğunu ve bunun fikri içtima müessesinin çok yaygın olarak uygulanmasına sebep olduğunu, uzlaşmaya tabi suçların genellikle sosyal medya ortamları aracılığıyla işlendiğini, uzlaşma kurumunun da bir takım çevrelerce zenginleşme aracı olarak görüldüğünü ve bu sebeple bazı kesimlerin insanları sosyal medya aracılığıyla suç işlemeye yönelttiğini ifade etmiştir.

Sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçları önleyici etkisi olup olmadığı sorusuna Avukat 1, sosyal medyanın, somut suçlara ilişkin önleyici bir etkisinin olduğunu düşünmesine karşılık ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçlar konusunda doğrudan önleyici bir etkisinin mevcut olmadığını düşündüğünü beyan etmiştir. Avukat 2 ise sosyal medyanın anonim yapısının ifade özgürlüğü bağlamındaki suçları arttırdığı, önleyici bir yanının olmadığını ancak sosyal medya araçlarının kullanıcıların hangi tür kullanıcılar ile iletişime geçebileceği noktasında olanak sağlama sebebiyle suça karışmaya karşı kullanıcıya imkan sağladığını belirtmiştir. Aynı zamanda deneyimsiz sosyal medya kullanıcılarının beğeni ve paylaş butonlarına yanlışlıkla basabildiklerini, kullanıcının herhangi bir kastı olmadan suçun faili olarak yargılama süreçleri ile karşı karşıya kalılabileceğini beyan etmiştir. Hakim 1 ise sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamındaki işlenen suçları önleyici bir etkisinin olmadığını, sosyal medyada işlenen suçların faillerinin tespitinin zor olması sebebiyle suçların azalmış olarak düşünülmesinin hatalı olduğunu beyan etmiştir. Cumhuriyet Savcısı 1 ise sosyal medya ile artık birçok suçun kolayca işlenebildiğini, bu sebeple sosyal medyanın önleyici bir yapısı olmadığını beyan etmiştir. Avukat 3 ise sosyal medyada suçları önleyici bir takım tedbirlerin olduğunu, örneğin hakaret ve küfür içerikli söylemlerin otomatik silinmesi durumunun buna örnek olarak verilebileceğini ancak bu durumu suçların önlenmesinde etkili bir durum olarak düşünmediğini beyan etmiştir. Hakim 2 sosyal medyanın insanları bilinçlendirdiğini, örneğin EBA tv ve benzeri sosyal medya platformlarının eğitici ve bilgilendirici etkisinin olduğunu, bu durumun suçun

işlenmesini önleyici etkisinin olduğunu, sosyal medyadaki linç kültürünün bireyleri düşüncelerini ifade etmekten uzaklaştırdığını ve bu sebeple suçlarında azalmış olabileceğini düşündüğünü, sosyal medyadaki anonimlik durumunun azaltılması halinde suçların da azalacağını, kanunların suçları önleme noktasında önemli olduğunu ve sosyal medyanın gelişen yapısına uyarlanması gerektiğini dile getirmiştir. Avukat 4 sosyal medyanın suçları önleyici bir etkisi olduğunu düşünmediğini, sosyal medyanın tahrik edici yapısının olduğunu, insanların gerçek olmayan ve tahrik edici haberlere ve paylaşımlara anlık reaksiyon göstererek suç işlediklerini, normal hayatta işlenemeyecek suçların sosyal medya aracılığıyla rahatlıkla işlenebildiğini dile getirmiştir. Cumhuriyet savcısı 2 sosyal medyanın suçu önleyici bir etkisi olduğunu düşünmediğini, ancak sosyal medya paylaşımlarının yok olmaması sebebiyle bireylerin suç işlemekten çekinebileceklerini, sosyal medya aracılığıyla suç işleyenlerin tespiti ve cezalandırılması halinde diğer bireylerin de suç işlemekten çekinebileceklerini beyan etmiştir. Toplumsal etik kuralları ile sosyal medyadaki linç kültürünün bireyleri suç işlemekten bir noktada uzaklaştırdığını, sosyal medyada kişilerin isimlerinin, fotoğraflarının vb. hususların yer alması sebebiyle failin kolaylıkla tespit edilebileceğini bildiğini ve bu sebeple suçun azalabileceğini düşündüğünü beyan etmiştir.

İfade özgürlüğü bağlamında işlenen suçları önlemek amacıyla sosyal medyaya yönelik yapılan yasal düzenlemeler yeterli midir? sorusu sorulmuş ve Avukat 1 öncelikle cezaların caydırıcı olmadığını, sosyal medya yasası olarak basına lanse edilen düzenlemelerin mahiyetinin belirli olmadığını, halen uygulamada sosyal medyada işlenen suçlara yaptırım uygulanmadığını, bunların insanları sosyal medyada daha çok suç işlemeye teşvik ettiğini belirtmiştir. Avukat 2 ise sosyal medyanın denetimsiz yapısı sebebiyle suçların önlenmesinde etkin bir araç olarak kullanılamayacağını ancak sosyal medyanın milyonlarca kişiye rahatça temas etmesi sebebiyle bireylerin suçlardan uzaklaştırılması noktasında eğitilebileceğini dile getirmiştir. Suçun failini tespit etmeye yönelik düzenlemelerin etkin bir şekilde tatbik edilmesi veya anonimlik durumunun önüne geçilmesi halinde sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek suçların azalacağını söylemiştir. Hakim 1 ise hukuki düzenlemelerin yetersizliğinden ziyade sosyal medya sağlayıcılarının suçların önlenmesinde daha önemli olduğunu, hukuki düzenlemelerin bu nokta da yetersiz kalmadığını ancak yaptırım gücünün zayıf

olduğunu beyan etmiştir. Cumhuriyet Savcısı 1 sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçların yaptırımının olduğunu, ancak suçun ve suçlunun tespitinin zor olduğunu belirtmiştir. Avukat 3 ise mevcut düzenlemeleri hatalı bulunduğunu, sosyal medya düzenlemelerinin sosyal medya uzmanları ile hukukçuların birlikte değerlendirmelerinin gerektiğini, sosyal medya kullanımının komplike bir durum arz ettiğini ifade etmiştir. Hakim 2 sosyal medyanın sürekli gelişen ve değişen bir yapısının olduğunu, kanun sisteminin değişen şartlara göre yenilenmesi gerektiğini düşündüğünü dile getirmiştir. Avukat 4 ise kanuni düzenlemeleri yeterli bulmadığını, sosyal medya sağlayıcılarının denetlenebilir olması gerektiğini, sosyal medya sağlayıcılarının denetlenemez yapısının kanuni düzenlemelerden daha önemli olduğunu beyan etmiştir. Cumhuriyet savcısı 2 sosyal medya serverlarına erişilemediğini, sosyal medya sağlayıcıları ile yapılacak ikili anlaşmalar neticesinde hesap sahibi ve paylaşım fiillerine erişilebileceğini belirtmiştir.

Sosyal medya sağlayıcılarının, ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçların önlenmesi noktasında oynamış olduğu rol hakkındaki düşünceleri sorulmuş ve Avukat 1, Whatsapp, Facebook vb. sosyal medya platformlarının şirket merkezlerinin yurtdışında olması sebebiyle suç soruşturmalarının etkisiz kaldığını, suç faillerinin tespit edilemediğini bu sebeple mevcut düzenlemelerin de yetersiz olduğunu beyan etmiştir. Sosyal medya sağlayıcılarının özellikle ifade özgürlüğü bağlamında işlenen hakaret, çocukların cinsel istismarı, cinsel taciz ve müstehcenlik suçlarının engellenmesinde gerçekleştireceği denetimlerle daha önemli bir rol oynayabileceğini belirtmiştir. Avukat 2 ise sosyal medya sağlayıcılarının ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçların önlenmesi noktasında önemli olduğunu, ancak sağlayıcıların politik veya siyasi sebepler ile faillerin tespitine ilişkin soruşturmalara tepkisiz kaldığını beyan etmiştir. Diğer taraftan sosyal medya sağlayıcılarının suçlarla ilgili değerlendirme yaparken ifade özgürlüğü alanının daraltılmamasına da dikkat etmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Cumhuriyet Savcısı 1 sosyal medyada suç işleme kastıyla hareket edebilecek nitelikteki şahısların hesaplarının bloke edilmesi, yorum ve beğeni gibi özelliklerin suç işleme ihtimali yüksek kesimlerce kullanımının kısıtlanması, yanlış ve hatalı şifre girişi yapılması gibi sebepler ile belirli bir süre sosyal medyanın kullanımının yasaklanması durumlarının sosyal medya aracılığıyla yapılabildiğini belirtmiş

ancak bu durumların suçları önleme noktasında yetersiz kaldığını beyan etmiştir. Hakim 1 ifade özgürlüğünün durum, yer ve zamana göre farklılık arz ettiğini, bir bölgeye göre hakaret kabul edilen fiilin başka bir bölgede hakaret olarak nitelendirilmediğini, bu sebeple sosyal medya sağlayıcılarının ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçları önleyici tedbirler uygulamasının yanlış olacağını ancak tüm dünyada kabul gören istisnai durumların da mevcut olduğunu belirtmiştir. Avukat 3 ise sosyal medya sağlayıcılarının suçu önlemek amacıyla daha etkin tedbirler alması gerektiğini, anonim kullanıma izin verilmemesi halinde suçların azalabileceğini beyan etmiştir. Hakim 2 öncelikle sosyal medya sağlayıcılarının ülkelerde temsilcilik bulundurmaları gerektiğini, sosyal medya sağlayıcılarının özellikle bazı konuları görünür yaptıklarını ve bu görünürlüğün bireylerin bilgilenmesine katkı sunduğunu dile getirmiş ve ülkemizde kadına karşı taciz suçunun sosyal medyada sıkça yer alması neticesinde toplumda farkındalığın arttığını ifade etmiştir. Bu ve bunun gibi bilgilendirmelerin sosyal medya sağlayıcıları tarafından daha sık yapılabileceğini söylemiştir. Avukat 4 sosyal medya sağlayıcılarının ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçların önlenmesi noktasında önemli bir yeri olduğunu, tüm kullanıcı bilgilerinin sosyal medya sağlayıcılarının uhdesinde bulunduğunu, ancak bunların diğer kurum ve kuruluşlar gibi denetlenebilir bir yapısının olmadığını dile getirmiş ve sosyal medya sağlayıcılarının uhdesinde olan kullanıcı bilgilerini belirli durumlarda devletler ile paylaşmalarının suçun önlenmesi noktasında önemli olduğunu belirtmiştir. Ancak belirli durumlar şeklinde ifade ettiği hususların çerçevesi ortaya konurken, internetin özgürlükçü yapısının da zedelenmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Cumhuriyet savcısı 2 sosyal medya sağlayıcılarının faillerin bilgilerini paylaşmadıklarını, paylaşımları halinde suçlunun tespitinin kolaylaşacağını, sosyal medya sağlayıcılarına uygulanan cezai işlemlerin önleyici etkisinin olmadığını, sağlayıcılar ile uzlaşmacı bir düzeyde yapılacak anlaşmalar ile bu durumun düzeltilebileceğini dile getirmiş ve sosyal medyanın artık insanlar için vazgeçilmez bir araç ve ortam olduğunu belirtmiştir.

SONUÇ

Özgürlük sözcüğü tarih içerisinde şekillenen ve şekillenmeye devam etmekte olan bir kategoridir.18. yüzyıl düşünürlerinden Montesquieu *“Hiçbir kelime yoktur ki, özgürlük kelimesi kadar kendisine değişik anlamlar verilsin ve düşüncelere farklı biçimlerde yansımış olsun.”* diyerek özgürlük sözcüğünün farklı yorumlarına dikkat çekmiştir. Bu sebeple ifade özgürlüğüne de tarih boyunca farklı anlamlar yüklenmiş; tanım, kapsam ve sınırlılıkları bakımından günümüzde dahi varlığı, yasalarla düzenlenmesi ve uygulanması tartışılan konular arasında yer almıştır. Tartışmalar ile tanımlamaların farklılıklarına rağmen ifade özgürlüğü konusunda hemfikir olunan konu ise demokratik toplumlarda mutlak bir surette var olması gerektiğidir.

Genel itibariyle ifade özgürlüğü, bireyin düşünce ve deneyimlerini paylaşma arzusudur. Bu arzunun günümüzde en etkin ve en yeni kullanım alanı sosyal medya olmuştur. Sosyal medya sayesinde insanlar, birbirleri ile rahatça iletişim kurma, kendilerini kolay ve pratik bir şekilde ifade edebilme, toplumda görünür olma ve fikirlerini paylaşma şansını yakalamıştır. Bir konunun geniş kitlelere kolaylıkla duyurulabilmesi, fikirlerin tartışılması ve her konuda bilgi akışının sağlanması, sosyal medyanın demokratik katılım ortamı yaratmasına olanak tanımıştır.

Hızlı ve kontrolsüz olarak nitelendirebileceğimiz sosyal medya, ifade özgürlüğü açısından sağladığı yararların yanında gözardı edilemeyecek birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Hayatın her alanında yer alan sosyal medya, aynı zamanda ifade özgürlüğü bağlamındaki suçların da işlenebileceği yeni bir ortam haline de gelmiştir

Bu ortamda kullanıcılar, kimliklerini gizleyerek anonim kullanıcı olarak yer alabilmektedir. Bu kişiler, kimliklerinin tespit edilemeyeceği düşüncesiyle sosyal medyada yaptıkları paylaşımlarla çalışmada ele alınan suçları işlemekten çekinmemektedirler. Bu sebeple anonimlik durumunun kullanıcıları suç işlemeye yönelttiği, bununla birlikte sosyal medyanın hızlı ve kontrolsüz yapısının kullanıcıları suçun tasarlanması noktasında düşünmekten alıkoyduğu, günlük yaşamda suçun işlenmesi için gerekli olan tasarlama ve icra hareketlerini düşünme süresinin sosyal medyanın pratik yapısı sebebi ile kısaldığı tespit edilmiştir. Yapılan

tespitlerden hareketle de sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçları artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal medyada çok sayıda kişi, aynı anda birden fazla kişi ile etkileşim halindedir. Kişi, sosyal medyanın etkileşimli yapısı sayesinde bir fiili ile birden fazla suçun faili haline gelebilmektedir. Geniş kitlelere ulaşma imkanı sağlayan sosyal medya, bu yönüyle aynı anda birden fazla suçun oluşmasına sebep olabilmektedir. Bununla beraber kişinin günlük hayatında işleminin mümkün olmadığı suçlar, sosyal medya ile mümkün hale gelebilmektedir. Kişiler, sosyal medya sayesinde günlük yaşantılarında karşılaşamayacağı kişiler ve durumlar ile karşılaşabilmektedir. Kişinin günlük yaşantısında işlenemez nitelikte olan bir suç, sosyal medya sayesinde mümkün hale gelmektedir. Bu sebeplerle sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçların arttığı düşünülebilir.

Birey, sosyal medya sayesinde kendi gibi düşünen kalabalıklarla birlikte etkileşim kurmakta ve kalabalığın verdiği cesaret ile hareket edebilmektedir. Bununla birlikte toplumda sosyal medya aracılığıyla işlenen suçların cezasız kalacağı şeklinde bir inanın olduğu, sosyal medyada doğruluğu tespit edilmemiş kışkırtıcı, tahrik edici ve suça yöneltici paylaşımların yer aldığı görüşmeciler tarafından beyan edilmiş ve belirtilen sebeplerle sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçları arttırdığı dile getirilmiştir.

Çalışmada ulaşılan bir diğer sonuç, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun uzlaşma müessesine tabii suçların genel itibariyle sosyal medyada işlendiğidir. Uzlaşma müessesini zenginleşme aracı olarak gören kişilerin, suçun işlenmesi amacıyla kışkırtıcı tutum sergilediği ve bu sebeple sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçların arttığı belirtilmiştir.

Sosyal medya, içeriklerin kullanıcılar tarafından oluşturulduğu, beğeni, paylaşma gibi değişik sosyal medya pratiklerinin yeni ifade alanları yarattığı bir yapıdadır. Bu sebeple yeni ifade biçimlerinin yeni suç tiplerini ortaya çıkarttığı söylenebilir. Bazı suç tiplerinde, suçun aleni bir şekilde işlenmesi cezayı ağırlaştırıcı bir sebep olarak belirtilmiştir. Sosyal medya, bazı suç tiplerinde suça aleniyet unsuru katmakta ve suçun cezasının arttırılmasına sebep olmaktadır. Sosyal medya, ifade özgürlüğü bağlamında işlenen bazı suçların ise ağırlaştırıcı ve nitelikli hallerini ortaya çıkartmaktadır. Her geçen gün gazete, dergi vb. geleneksel

medya araçları sosyal medya içerisinde yer almakta, geleneksel medya pratiklerinden uzaklaşmaktadır. Geleneksel medyada işlenen suçların da geleneksel medya araçları ile birlikte sosyal medyaya yöneldiği görülmektedir. Tüm bu değerlendirmeler neticesinde sosyal medyanın, ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçlarla yakın ve derin bir ilişkisinin olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan sosyal medyanın eğitici ve rehabilite edici yönünün olduğu, bazı sosyal medya ortamlarının hakaret vb. suçları önleyici sansür uygulamalarına sahip olduğu, sosyal medyadaki linç kültürü ve baskının kişileri suç işlemekten alıkoyduğunu dile getiren katılımcılar, sosyal medya paylaşımlarının yok olmaması ve kullanıcının kişisel bilgilerinin sosyal medya ortamlarında yer alması sebebiyle suçun cezasız kalmayacağı düşüncesinin kişileri suç işlemekten uzaklaştırdığını ancak sosyal medyanın ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçları önleyici etkisinin yetersiz kaldığını belirtmişlerdir.

Bir diğer noktada görüşmecilerden birkaçı ifade özgürlüğü bağlamında işlenen suçları önlemek amacıyla sosyal medyaya yönelik yapılan yasal düzenlemelerin yetersiz olduğunu ve sosyal medyanın gelişen ve değişen yapısı karşısında hukuki düzenlemelerin geride kaldığı vurgulanmıştır. Bu kapsamda sosyal medya sağlayıcıları ile uzlaşmacı düzlemde protokoller ve antlaşmalar yapılmasının suçu önleyici etkisinin olacağını belirtmişlerdir. Kimi görüşmeciler ise sosyal medyaya ilişkin düzenlemelerin yeterli olduğunu, ancak suçun failini tespit etmeye yönelik düzenlemelerin etkin bir şekilde tatbik edilemediğini bunun da yasal düzenlemeleri işlevsiz kıldığını ifade etmişlerdir.

Şöyle ki; sosyal medya sağlayıcılarının denetimsiz ve kontrolden uzak yapısı, sağlayıcıların kullanıcı bilgilerini paylaşmaması, suçluların tespitinde önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Sağlayıcıların belirli durumlarda devletler ile kullanıcı bilgilerini paylaşmalarının suçun önlenmesi noktasında önemli olduğu, ancak beraberinde internetin özgürlükçü yapısının zedelenmemesi gerektiği belirtilebilir. Sosyal medya sağlayıcılarının hakaret, çocukların cinsel istismarı, cinsel taciz gibi suçların önlenmesi noktasında daha önemli bir konuma sahip olduğu ancak sağlayıcılar ile devletlerin suçu değerlendirme kriterlerinin farklılık arz ettiği söylenebilir. Sağlayıcılar tarafından suç işleme ihtimali yüksek kesimlerin sosyal medya kullanımı kısıtlanabilmekte, faillerin hesapları bloke edilebilmekte veya kimi sosyal medya pratiklerinin kullanımı

engellenebilmektedir. Ancak bu durumlar suçları önleme noktasında yetersiz kalmaktadır.

Çalışma neticesinde, sosyal medyanın ifade özgürlüğü ile sıkı bir bağlantısının olduğu, ifade özgürlüğü ile ilişkili suçların sosyal medya araçları ile işlenebileceği, sosyal medyanın, sosyal medya sağlayıcılarının ve sosyal medyaya ilişkin yasal düzenlemelerin ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek suçları önleyici etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tüm bu sebeplerle hukuki düzenlemelerin sosyal medyanın gerisinde kaldığı, sosyal medyaya ilişkin yasal düzenlemelerin çağın gereklerine uygun olarak iletişim ve hukuk alanındaki uzmanlarla hazırlanması, sosyal medyadaki anonimlik durumunun suçluların tespitini sağlayacak şekilde internetin özgürlükçü yapısı zedelenmeden düzenlenmesi, sosyal medya sağlayıcıları ile uzlaşmacı düzlemde yapılacak protokollerle suçların önlenmesi, sosyal medyanın eğitici rolünün daha etkin bir şekilde kullanılması, sosyal medyada içeriği suç teşkil eden davranışların önlenmesi için sağlayıcıların çağın teknolojik gelişmelerini etkin bir şekilde kullanmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışma sosyal medyada ifade özgürlüğü bağlamında işlenebilecek suçlara ilişkin değerlendirmeleri içermesi itibarıyla atılmış önemli adımlardan birini teşkil etmektedir. Yapılacak çalışmalara yol gösterici olması sebebiyle de çalışma önemlidir. Çalışmada belirli sayıda ve hukuk alanında görev yapmakta olan görüşmecilerle mülakat yapılmış ve bu kişilerden elde edilen bilgiler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Konuyu daha anlaşılır kılmak hem de karşılaştırma yapabilme fırsatı yaratmak için alanda benzer çalışmaların, her iki alandan (iletişim ve hukuk) kişilerin yer aldığı daha büyük örneklem üzerinden gerçekleştirilmesi uygun olacaktır.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 6 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Arvas, İ. S. (2016). İfade Özgürlüğü Bağlamında Türkiye’de Twitter. Büyükaslan, A. ve Kırık, A.M. (Eds.) *Sosyal Medya Araştırmaları III*. Konya: Çizgi Kitabevi, 145-188.
- Aslan, A. ve Ünlü, D. G. (2016). Instagram Fenomenleri ve Reklam İlişkisi: Instagram Fenomenlerinin Gözünden Bir Değerlendirme. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 41-65.
- Avcı, A. (2013). *Türkiye’de İnternet ve İfade Özgürlüğü*. İstanbul: Legal.
- Ayaz, A. (2021). Dokuz Eylül Üniversitsei Mezunlarının Kariyer Gelişimini Araştırma: LinkedIn Analizi. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, 3(1), 124-135.
- Aziz, A. (2016). *İletişime Giriş*. İstanbul: Hiperlink.
- Bağcı, H. ve Pekşen, M. F. (2018). İnternet Teknolojisinde Yeni Bir Adım: Web 3.0. *ICPESS 2018 PROCEEDINGS Cilt 3: Sosyal Araştırmalar*, Sakarya: Pesa, 168-176.
- Baloğlu, Ç. (2006). *İfade Özgürlüğü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmit.
- Benek, K. (2016). Osmanlı İmparatorluğunda Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyete Kadarki Gelişimi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(6-7), 27-39.
- Birsen, H. (2012). İnternet Yayıncılığı nedir? Gürçan, H. İ. (Ed.), İnternet Yayıncılığı, *Anadolu Üniversitesi İnternet Yayıncılığı*, Eskişehir, 2-22.
- Blossom, J. (2009). *Content Nation-Surviving and Thriving as Socia Media Changes Our Work, Our Lives and Our Future*, Indiana: Wiley Publishing Inc.
- Bulut, A. (2018). *Sosyal Medyada Hak ve Özgürlüklerin Kullanımı ve Sınırlanması “İletişim Hukuku Açısından Bir İnceleme”*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cankaya, Ö. ve Yamaner, M. B. (2012). *Kitle İletişim Özgürlüğü*. İstanbul: Beta.
- Çetin, M. ve Bel, A. (2014). Geleneksel Medya Gündeminin Belirlenmesinde Sosyal Medyanın Rolü. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2014(38), 56-73.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K. ve Oğuz, E. (2011). Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 4(1), 95-107.
- Demir, Ş. (2015). İktidar-Basın İlişkilerinin Osmanlı Devletinde Görünümü (1831-1918). *The Journal of Academic Social Sciense Studies*, 33, 367-377.
- Dülger, M. V. (2014). *Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Duran, H. (2006). İfade Özgürlüğü ve Türkiye. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1), 57-81.
- Erdoğan, M. (2001). Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24, 1-13.
- Ersan, A. (2014). Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama. *TBB Dergisi*, 111, 77-106.

- Ersöz, B. (2020). Yeni Nesil Web Paradigması-Web 4.0. *Bilgisayar Bilimleri ve Teknolojileri Dergisi*, 1(2), 58-65.
- Eryaman, A. (1909). Matbuat Kanunu Matbuat Hürriyeti Getirdi Mi? İkinci Meşrutiyet Osmanlı Meclisi Mebusan'ında "Matbuat Hürriyeti" Tartışmaları 1909-1914. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 48, 43-64.
- Gonzales, L. ve Vodicka, D. (2010). Top Ten Internet Resources for Educators. *Leadership*, 32-37.
- Gözler, K. (2014). *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Guidry, J. ve Jin, Y. (2015). From #mcdonaldsfail to #dominossucks - An analysis of Instagram Images about the 10 Largest FastFood Companies. *Corporate Communications an International Journal*, 20(3), 344-359.
- Gül, Ü. D., Kuş, O. ve Göksu, O. (2020). " Videolarda Gerçek Hayattaki Gibi Değilim, Rol Yapmaktayım": TikTok Kullanıcılarının Benlik Performansları Üzerine Bir İnceleme. *Intermedia International e-Journal*, 7(12), 115-128.
- İçel, K., ve Ünver, Y. (2012). *Kitle İletişim Hukuku: Basın-Radyo-Televizyon-Sinema-Video-İnternet*. İstanbul: Beta.
- Kabacalı Alpay. (1990). *Başlangıcından Günümüze Türkiye 'de Basın Sansürü*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayını.
- Kaboğlu İ. Ö. (1989), Kolektif Özgürlükler. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Kaboğlu, İ. Ö. (1993). *Özgürlükler Hukuku*, İstanbul: Afa Yayınları.
- Kapan, K. ve Üncel, R. (2020). Gelişen Web Teknolojilerinin (Web 1.0- Web 2.0- Web 3.0) Türkiye Turizmüne Etkisi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3 (3), 276-289.
- Kaplan, A. M. ve Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68.
- Kara, T. (2012). Sosyal Medya KOBİ'ler İçin Bir Fırsat Mı? Facebook ve LinkedIn Üzerinden Bir İnceleme. K. Tolga ve E. Özgen (Eds.), *Sosyal Medya /Akademi*. İstanbul: Beta Basım Yayın,113-129.
- Kara, T. (2013). *Sosyal Medya Endüstrisi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yönetim*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaya, M. (2015). *Elektronik Ortamda Kişilik Hakkının Korunması*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Kırık, A. M. (2013). Gelişen Web Teknolojileri ve Sosyal Medya Bağımlılığı. *Sosyal Medya Araştırmaları*, 1, 77-101.
- Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Korkmaz, A. (2014). İnsan Hakları Bağlamında Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3, 99-103.
- Kuyucu, N. (2014). Yargının Siyasallaşması Çerçevesinde Suçu ve Suçluyu Övme Suçu: Yeni Düzenlemenin Anlamı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69(4), 807-834.
- Memiş, L. (2015). Yerel e-katılımın Yeni Aracı Olarak Sosyal Ağlar: Facebook ve Twitter Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 209-242.

- Miller, K. (2012). *Playing Along: Digital Games, YouTube, and Virtual Performance*. New York: Oxford University Press.
- Oymak, H. (2022). Kamuoyunda Dezenformasyon Yasası Olarak Bilinen, 7418 Sayılı “Basın Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” un Getirdikleri. *Yeni Medya*, 13, 504-514.
- Özçalık, K. C. ve Atakoğlu, R. (2021). Çevrimiçi Çocuk Cinsel İstismarı: Yaygınlık, Mağdur ve Suçlu Özellikleri. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 12(1), 76-81.
- Özdemir, Y., Çiydem, E. ve Aktaş, E. (2014). Tanzimat Fermanı’nın Arka Planı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(1), 321-338.
- Özkorkut, N.Ü. (2002). Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devleti’ndeki Görünümü. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 51, 3, 65-84.
- Özocak, G. (2013). Sosyal Medyada İşlenen Suç Tipleri ve Suçların Tespiti. *Yeni Medya Çalışmaları I. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 463-469, <https://ekitap.alternatifbilisim.org/pdf/ymk-1.pdf>
- Öztürk, Ş. (2015). Sosyal Medyada Etik Sorunlar. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 9(1), 287-311.
- Salihpaşaoğlu, Y. (2007). *Türkiye’de Basın Özgürlüğü*. Ankara: Seçkin Yayınevi
- Satıl, E. (2011). *Yeni Medya ve Sosyalleşme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Schauer, F. (2002). *İfade Özgürlüğü: Felsefi Bir İnceleme*, (Çev: M. B. Seçilmişoğlu), Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu.
- Şen, A. F. ve Şen, Y. F. (2015). Sosyal Medya, İletişim Hakkı ve İfade Özgürlüğü Üzerine Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 122-136.
- Şener, G. (2009). Türkiye’de Facebook Kullanımı Araştırması. *XIV. Türkiye’de İnternet Konferansı*, İstanbul.
- Şentürk, A. (2015). 1931 Matbuat Kanunu’ndaki Değişiklikler Üzerine Kronolojik Bir Değerlendirme: Basın Hürriyeti Bağlamında Meclis Tartışmaları ve Basındaki Yankılar. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 30(1), 199-230.
- Shao, T., Wang, R. ve Hao, J.-X. (2019). Visual Destination Images in User-generated Short Videos: An Exploratory Study on Douyin. In *2019 16th International Conference on Service Systems and Service Management*, <https://doi.org/10.1109/ICSSSM.2019.8887688>.
- Sine, R. (2017). *Alternatif Medya ve Haber: Toplumsal Hareketlerde Habercilik Pratikleri*. Konya: Literatürk.
- Tanör, B. (1998). *Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeleri*. İstanbul: YKY Yayınları.
- Tanrıbilir, R.Ş. (2015). *Yeni Medya ve İletişimsel Yaklaşımlar*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Tezcan, D., Erdem, M. R. ve Önok, M. (2017). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Topuz, H. (1996). *Başlangıcından Bugüne Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Topuz, H. (2005). *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

- Türkmenoğlu, H. (2014). Teknoloji İle Sanat İlişkisi ve Bir Dijital Sanat Örneği Olarak Instagram. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 87-100.
- Weller, K., Burns, A., Burgess, J., Mahrt, M. ve Puschmann, C. (2016). *Twitter ve Toplum*. Epsilon Yayıncılık Ltd. Şti. İstanbul.
- Yağcı, Y. (2009). Web Teknolojisinde Yeni Bilgi Fırtınası: Web 3.0. *ÜNAK 09. Bilgi Çağında Varoluş: "Fırsatlar ve Tehditler" Sempozyumu 01-02 Ekim 2009 - Yeditepe Üniversitesi, İstanbul*. 138-147.
- Yağmuroğlu, Ö. (Tarih yok). Tanzimat Dönemi Eğitim-Öğretim ve Basın-Yayın Alanında Ortaya Çıkan İslahat ve Değişimler.
- Yeniçifti, N. T. (2016). Halkla İlişkiler Aracı Olarak Instagram: Sosyal Medya Kullanan 50 Şirket Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 92-115.
- Yıldız, F. (2013). *Türk Anayasa Hukukunda Basın Özgürlüğü*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yıldız, S. (2013). *Medya ve Hukuk*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Zinderen, İ. E. (2020). Yeni Medya Ekolojisi Ekseninde Youtube: Türkiye Örneği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1), 215-232.
- Zolkepli, I. A., Kamarulzaman, Y., ve Hasno, H. (2015). *Technology-Push and Need-Pull of Online Social Network Citizen Engagement on Instagram Crowdsourcing*. The 2 nd European Conference on Social Media School of Accounting and Administration of Porto (ISCAP), 9-10 July 2015, Portekiz.
- Zürcher, E. J. (1999). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Atar, E. A. (2020). Özel Hayatın İhlalinde Bir Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak İfade Özgürlüğü. Erişim Adresi: <https://blog.muhammed.org.tr/ozel-hayatin-ihlalinde-bir-hukuka-uygunluk-nedeni-olarak-ifade-ozgurlugu/> Erişim Tarihi: 12.01.2023
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu. (2022). Yıllık Pazar Verileri Bülteni, <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/yillik-pazar-verileri-bulteni/2022-yili-yillik-bulten-v3-son.pdf> , Erişim Tarihi: 08.10.2022
- Bump, P. (2023). *57 TikTok Status to Know in 2023*. Erişim Adresi: <https://blog.hubspot.com/marketing/tiktok-stats> , Erişim Tarihi: 08.03.2023
- Karacı, O. (2022 Aralık 16) TikTok'un 2022 Serüveni ve 2023 İhtimalleri. Erişim Adresi: <https://tr.linkedin.com/pulse/tiktokun-2022-ser%C3%BCveni-ve-2023-ihlimalleri-dijital-manifest-karac%C4%B1#:~:text=Forbes%202021'e%20g%C3%B6re%20656,milyon'dan%20fazla%20kullan%C4%B1c%C4%B1s%C4%B1%20var>. Erişim Tarihi: 08.02.2023
- Mecek, İ. (2018) Sosyal Medya ile Geleneksel Medya Karşılaştırması. Erişim Adresi: <https://www.brandingturkiye.com/sosyal-medya-ile-geleneksel-medya-karsilastirmasi/> , Erişim Tarihi: 17.10.2022
- Türk Ceza Kanunu, (5237 sayılı kanun). T.C. Resmî Gazete, 25611, 12.10.2004 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>, Erişim Tarihi: 06.12.2022

Türkiye Dijital 2022: Türkiye'nin Nüfus, İnternet, Sosyal Medya, Mobil, e-Ticaret ve Dijital Pazarlama Göstergeleri (2022) <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/5Zodg.pdf>, Erişim Tarihi: 02.12.2022

Twitter. (2023). Twitter Hakkında. <https://about.twitter.com/tr/our-priorities/civic-integrity>, Erişim Tarihi: 02.01.2023

Youtube'a Türkiye'den Erişimin Engellenmesi: Revizyon Geçmişi (2023).
Vikipedi, https://tr.wikipedia.org/wiki/YouTube%27a_T%C3%BCrkiye%27den_eri%C5%9Fimin_engellenmesi, Erişim Tarihi: 05.12.2022

YARGI KARARLARI

AYM, Anayasa Mahkemesi Başvuru No:2012/990, Karar Tarihi: 10.12.2014.
<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, Erişim Tarihi: 01.09.2022

Yargıtay, Yargıtay 12. CD. Esas No:2018/1722, Karar No: 2018/9484, Karar Tarihi:10.10.2018.
<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 07.12.2022

Yargıtay, Yargıtay 12. CD. Esas No: 2017/4286, Karar No: 2018/1180, Karar Tarihi: 07.02.2018.
<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi:09.11.2022

Yargıtay, Yargıtay 12. CD. Esas No: 2019/13629 Karar No: 2022/4135 Karar Tarihi: 30.05.2022.
<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 08.11.2022

Yargıtay, Yargıtay 12. CD. Esas No: 2020/938 Karar No: 2020/6365 Karar Tarihi: 25.11.2020.
<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 28.11.2022

Yargıtay, Yargıtay 12. CD. Esas No: 2021/5277 Karar No: 2021/6888 Karar Tarihi: 13.10.2021.
<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.01.2023

Yargıtay, Yargıtay 12. CD. Esas No:2019/3962, Karar No:2020/5421, Karar Tarihi:21.10.2020.
<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 27.12.2022

Yargıtay, Yargıtay 16. CD. Esas No: 2020/6747 Karar No: 2020/5737 Karar Tarihi: 13.11.2020.
<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.01.2023

Yargıtay, Yargıtay 16. CD. Esas No: 2020/7719 Karar No: 2021/1082 Karar Tarihi: 11.02.2021.
<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.01.2023

Yargıtay, Yargıtay 16. CD. Esas No: 2021/644 Karar No: 2021/2369 Karar Tarihi: 25.03.2021.
<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.12.2022

Yargıtay, Yargıtay 20. CD. Esas No: 2017/2023 Karar No: 2020/867 Karar Tarihi: 27.01.2020.
<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 04.01.2023

Yargıtay, Yargıtay 4. CD. Esas No: 2019/1201 Karar No: 2021/25065 Karar Tarihi: 20.10.2021.
<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 02.01.2023

Yargıtay, Yargıtay 4. CD. Esas No: 2021/30843 Karar No: 2021/28005 Karar Tarihi: 29.11.2021.
<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 08.01.2023

Yargıtay, Yargıtay 8. CD. Esas No: 2019/11897 Karar No: 2019/14551 Karar Tarihi: 09.12.2019.
<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.12.2022

Yargıtay, Yargıtay 8. CD. Esas No: 2019/19494 Karar No: 2021/653 Karar Tarihi: 19.01.2021.

<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 06.01.2023

Yargıtay, Yargıtay 8. CD. Esas No: 2020/10728 Karar No: 2021/4561 Karar Tarihi: 24.03.2021.

<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 20.12.2022

Yargıtay, Yargıtay 9. CD. Esas No: 2021/21767 Karar No: 2021/8355 Karar Tarihi: 12.10.2021.

<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 09.01.2023

